

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

**ΣΧΟΛΗ ΓΕΩΠΟΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ
ΙΧΘΥΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΥΔΑΤΙΝΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ**

**ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ,
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ**

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«Εκπαίδευση για την Αειφορία και το Περιβάλλον»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Σύγχρονες εξελίξεις στον τομέα της Εταιρικής Κοινωνικής
Ευθύνης και Βιωσιμότητας**

ΒΑΣΙΟΥ ΜΑΡΙΑ

A.M. 102

Επιβλέπων Καθηγητής: Δρ. Ευαγγελινός Κωνσταντίνος

Βόλος, Οκτώβριος, 2022

**Σύγχρονες εξελίξεις στον τομέα της Εταιρικής Κοινωνικής
Ευθύνης και Βιωσιμότητας**

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η εκπόνηση της Διπλωματικής αυτής Διατριβής δε θα μπορούσε να υλοποιηθεί χωρίς τη στήριξη κάποιων πολύ σημαντικών ανθρώπων. Θα ήθελα κατ' αρχάς να ευχαριστώ θερμά τον Επιβλέποντα Καθηγητή μου Δρ. Ευαγγελινό Κωνσταντίνο για την ευχάριστη διάθεση να αναλάβει την επίβλεψη της συγκεκριμένης εργασίας και για τη θετική του διάθεση και τα ευεργετικά του σχόλια οποτεδήποτε του ζητήθηκε. Θα ήθελα επίσης να ευχαριστώ τις κόρες μου Ειρήνη, Λυδία και Ζωή που αποτελούν συντρόφους και στηρίγματά μου καθόλη τη διάρκεια της φοίτησής μου στο πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών. Είμαι ευγνώμων και τυχερή που έχω ανθρώπους γύρω μου να με στηρίζουν.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία πραγματεύτηκε τις έννοιες της ΕΚΕ, της βιωσιμότητας-βιώσιμης ανάπτυξης και εξέτασε τη διασύνδεση μεταξύ τους, καθώς και επιμέρους πτυχές που απορρέουν από τη σύνδεση αυτή. Δομήθηκε σε 6 κεφάλαια κάθε ένα από τα οποία ανέλυσε μία επιμέρους διάσταση. Στο πρώτο κεφάλαιο έγινε εισαγωγική προσέγγιση στο θέμα, ενώ στο κεφάλαιο δύο διερευνήθηκε η έννοια της ΕΚΕ, οι κύριοι τύποι της, τα πιθανά πλεονεκτήματα και οφέλη που απορρέουν από την υιοθέτηση και εφαρμογή της, ενώ παράλληλα επιχειρήθηκε μία ιστορική εξέλιξη της πορείας της σε διεθνές και εθνικό επίπεδο. Στο τρίτο κεφάλαιο αναφερθήκαμε στην έννοια της βιωσιμότητας-βιώσιμης ανάπτυξης, τις διαστάσεις της, στη διαχρονική της πορεία και τους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης που θεσμοθέτησε ο ΟΗΕ, καθώς και τη διασύνδεση μεταξύ των δύο βασικών της εργασίας ΕΚΕ-βιωσιμότητα και τις θεωρίες που έχουν αναπτυχθεί. Το τέταρο κεφάλαιο πραγματεύεται τις σύγχρονες εξελίξεις της σύνδεσης ΕΚΕ-βιωσιμότητας σε εθνικό και σε διεθνές επίπεδο με την ανάλυση της συναφούς βιβλιογραφίας που εν γένει επιβεβαιώνει την θετική επίδραση των πρακτικών ΕΚΕ στη βιώσιμη ανάπτυξη και ευημερία για όλους τους εμπλεκόμενους φορείς. Τέλος, στο κεφάλαιο πέντε, αναφέραμε παραδείγματα εφαρμογής των αρχών της ΕΚΕ από 10 εταιρείες που δραστηριοποιούνται στον ελληνικό χώρο, όπως αποκομίστηκαν από τις εκθέσεις-απολογισμούς βιωσιμότητας που έχουν δημοσιεύσει οι ίδιες οι επιχειρήσεις και αναφέρουν δράσεις για τη βιώσιμη ανάπτυξή τους στον κλάδο όπου δραστηριοποιούνται. Σαν γενικό συμπέρασμα, κεφάλαιο 6, αξίζει να αναφέρουμε πως η υιοθέτηση των αρχών της ΕΚΕ από τις επιχειρήσεις οδηγεί σε προστασία του περιβάλλοντος, σε όφελος του ανθρώπινου δυναμικού και στην υποβοήθηση της κοινωνίας και του κοινωνικού συνόλου.

Λέξεις-κλειδιά: Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, Βιωσιμότητα, Βιώσιμη Ανάπτυξη, Σύνδεση μεταξύ ΕΚΕ και βιωσιμότητας, Μελέτες περιπτώσεων

ABSTRACT

This Thesis dealt with the concepts of CSR, sustainability-sustainable development and examined the interconnection between them, as well as individual aspects arising from this connection. It was structured into 6 chapters, each of which dealt with an individual dimension. In the first chapter, we introduce the issue of the Dissertation and in chapter two we discuss the concept of CSR, its main types, the possible advantages and benefits deriving from its adoption and implementation were investigated, while at the same time a historical development of its course at the international and national level was attempted. In the third chapter, we referred to the concept of sustainability-sustainable development, its dimensions, its long-term course in history and the goals of sustainable development established by the UN, as well as the interconnection between the two main areas of CSR-sustainability work and the theories that have been developed. The fourth chapter deals with the recent developments of the CSR-sustainability connection at national and international level by analysing the relevant literature, which generally confirms the positive effect of CSR practices on sustainable development and well-being for all involved parts. Finally, in chapter five, we mentioned examples of the application of CSR principles by 10 companies active in the Greek area, as obtained from the sustainability reports published by the companies themselves and their reporting actions towards sustainable development in the sector where they operate. As a general conclusion, in chapter six, it is worth mentioning that the adoption of CSR principles by businesses, leads to the protection of the environment, to the benefit of human potential and to the assistance of society and the social whole.

Keywords: Corporate Social Responsibility, Sustainability, Sustainable Development, Interconnection between CSR and Sustainability, Case Studies

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	1
Κεφάλαιο 1. Εισαγωγή	3
Κεφάλαιο 2. Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη - ΕΚΕ	5
2.1 Εννοιολογική Προσέγγιση Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης	5
2.2 Ιστορική Αναδρομή της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης	9
2.3 Οφέλη και Πλεονεκτήματα της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης	11
2.4 Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη στην Ευρώπη	14
2.5 Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη στην Ελλάδα	15
Κεφάλαιο 3. Βιωσιμότητα και Βιώσιμη Ανάπτυξη	18
3.1 Εννοιολογική προσέγγιση της Βιωσιμότητας	18
3.2 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ	19
3.3 Οι διαστάσεις της Βιώσιμης ανάπτυξης	21
3.4 Η Σύνδεση μεταξύ Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και Βιωσιμότητας-Βιώσιμης Ανάπτυξης	24
Κεφάλαιο 4. Σύγχρονες Εξελίξεις στην Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και Βιωσιμότητα στην Ελλάδα και Διεθνώς	30
4.1 Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και Βιωσιμότητα στην Ελλάδα	30
4.2 Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και Βιωσιμότητα σε Διεθνές επίπεδο	34
Κεφάλαιο 5. Μεθοδολογία - Μελέτες Περιπτώσεων	39
5.1 Εισαγωγή	39
5.2 Μεθοδολογία Έρευνας	40
5.3 Το Δείγμα της Έρευνας	42
5.4 Μελέτες περίπτωσης	43
5.4.1 ΑΒ Βασιλόπουλος	44
5.4.2 ΑΔΜΗΕ Α.Ε.	45
5.4.3 ΑΡΙΒΙΤΑ	46

5.4.4 ATTICA A.E. ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ (Attica Group)	47
5.4.5 CHIPITA	49
5.4.6 Coca-Cola Τρία Έψιλον	50
5.4.7 CONVIN	51
5.4.8 GENESIS Pharma	52
5.4.9 Grant Thornton	53
5.4.10 MotorOil	54
5.5 Συζήτηση	59
Κεφάλαιο 6. Συμπεράσματα	63
Βιβλιογραφία	68
Διαδικτυακές Πηγές	75

Κεφάλαιο 1. Εισαγωγή

Ο επιχειρηματικός κόσμος γίνεται πιο περιβαλλοντικά και κοινωνικά υπεύθυνος. Οι πελάτες το απαιτούν, οι εργαζόμενοι το απαιτούν, οι συνεργάτες και οι πωλητές το απαιτούν. Εν τέλει είναι συνολική ανάγκη για ολόκληρη την οικονομία. Μέσα στο πλαίσιο αυτό, οι επιχειρήσεις λαμβάνουν μέτρα και προσαρμόζουν τη στρατηγική τους για να είναι πιο στοχευμένες, ευσυνείδητες και υπεύθυνες, και όροι όπως «Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη» (ΕΚΕ ή CSR αγγλιστί) και «Βιωσιμότητα ή Βιώσιμη Ανάπτυξη» (Sustainability ή Sustainable Development) χρησιμοποιούνται όλο και πιο συχνά.

Η διπλωματική αυτή διατριβή επιχειρεί να διερευνήσει τις δύο αυτές έννοιες, να αποσαφηνίσει πολυάριθμες πτυχές που τις διέπουν και να μελετήσει τη διασύνδεση που υφίσταται μεταξύ τους. Επιπλέον το πόνημα αυτό αναφέρει τις σύγχρονες εξελίξεις που διέπουν την ΕΚΕ και τη βιώσιμη ανάπτυξη σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, ενώ ακόμη, παρουσιάζει κάποιες μελέτες περιπτώσεων με πραγματικά παραδείγματα από την ελληνική οικονομική πραγματικότητα με βάση δημοσιευμένες εκθέσεις ή απολογισμούς βιωσιμότητας.

Η διπλωματική αυτή εργασία επιμερίζεται σε έξι κεφάλαια. Στο κεφάλαιο αυτό επιχειρείται μια πρώτη αποσαφηνιστική προσέγγιση πάνω στη θεματολογία της εργασίας. Στο δεύτερο κεφάλαιο αρχικά γίνεται μία εννοιολογική προσέγγιση της ΕΚΕ, περιγράφεται η ιστορική αναδρομή της και εξέλιξή της και αναφέρονται και αναλύονται τα πιθανά οφέλη και πλεονεκτήματα από την εφαρμογή και υιοθέτησή της. Αναλύεται επίσης το καθεστώς που διέπει την ΕΚΕ σε ευρωπαϊκό επίπεδο αλλά και συγκεκριμένα για τη χώρα μας.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται αρχικά η εννοιολογική προσέγγιση της βιωσιμότητας και οι στόχοι βιώσιμης ανάπτυξης του ΟΗΕ καθώς και η Ατζέντα 2030. Ακολούθως αναφέρονται οι διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης και τέλος αναλύεται η σύνδεση μεταξύ ΕΚΕ και Βιωσιμότητας-Βιώσιμης Ανάπτυξης όπως έχει αποτυπωθεί από τη διεθνή επιστημονική βιβλιογραφία.

Το τέταρτο κεφάλαιο αφορά στις σύγχρονες εξελίξεις στην ΕΚΕ και τη βιωσιμότητα στην Ελλάδα και Διεθνώς. Στο πρώτο μισό τμήμα περιγράφεται η

διασύνδεση μεταξύ τους σύμφωνα με το σύνολο της βιβλιογραφίας που εντοπίσαμε μετά από ενδελεχή έρευνα. Στο δεύτερο μισό του κεφαλαίου αναλύονται οι σύγχρονες εξελίξεις σύμφωνα με την πιο πρόσφατη βιβλιογραφία, ήτοι κυρίως κατά την τελευταία πενταετία.

Το κεφάλαιο πέντε αποτελεί μία πρακτική αποτύπωση όλων των ανωτέρω, καθώς περιλαμβάνει δέκα μελέτες περιπτώσεων ΕΚΕ και βιώσιμης ανάπτυξης από ελληνικές επιχειρήσεις. Πραγματικά διαφαίνεται πως η ΕΚΕ και η σημασία για τη βιώσιμη ανάπτυξη των ελληνικών εταιρειών είναι μία παράμετρος που οι ελληνικές επιχειρήσεις έχουν υιοθετήσει και αντιληφθεί τη σημασία της για τη διασφάλιση της βιωσιμότητάς τους.

Το τελευταίο κεφάλαιο έξι πραγματεύεται τα συμπεράσματα της διπλωματικής διατριβής και αποτυπώνει τα ευρήματα συνολικά από το εν λόγω πόνημα.

Σαν κυριότερη συνεισφορά της εργασίας, θα λέγαμε πως αποτελεί το γεγονός ότι αποτελεί την πρώτη προσπάθεια όπου περιγράφεται τόσο συγκεντρωμένα η κατάσταση στην ελληνική πραγματικότητα, ενώ η ανασκόπηση των εξελίξεων και της πορείας της ΕΚΕ και τη βιώσιμης ανάπτυξης είναι μία διάσταση που δεν αναπτυχθεί εκτενώς για τη χώρα μας μεμονωμένα.

Εν κατακλείδι, από το σύνολο της διπλωματικής θα λέγαμε πως η ΕΚΕ και η βιωσιμότητα μπορεί να είναι διαφορετικές έννοιες, είναι ωστόσο άμεσα συνδεδεμένες σε οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντολογικό επίπεδο. Η ΕΚΕ στοχεύει στην οικοδόμηση της εμπιστοσύνης μιας εταιρείας με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς και πόρους της. Η αειφορία αφορά τη δράση για μακροπρόθεσμο αντίκτυπο και διασφαλίζει έναν υγιή πλανήτη (αυξάνεται πολλά τρόφιμα), ασφαλείς κοινωνίες και ισχυρές οικονομίες για τις επόμενες γενιές. Η υιοθέτηση των αρχών της ΕΚΕ και σεβασμός και προσήλωση στους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης αποτελεί μία διαδικασία που μόνο επικερδής για όλους τους συμμετέχοντες μπορεί να είναι και για το παρόν και για το μέλλον.

Κεφάλαιο 2. Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη - ΕΚΕ

2.1 Εννοιολογική Προσέγγιση Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης

Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, εφεξής ΕΚΕ, είναι μια έννοια διαχείρισης σύμφωνα με την οποία οι επιχειρήσεις ενσωματώνουν κοινωνικές και περιβαλλοντικές ανησυχίες στις εταιρικές λειτουργίες τους και τις αλληλεπιδράσεις με τους ενδιαφερόμενους φορείς τους. Η ΕΚΕ νοείται γενικά ως ο τρόπος μέσω του οποίου μια εταιρεία επιτυγχάνει μια ισορροπία οικονομικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών επιταγών (Triple-Bottom-Line-Approach), ενώ ταυτόχρονα ανταποκρίνεται στις προσδοκίες των μετόχων και των ενδιαφερομένων. Θα πρέπει, ωστόσο, να καταστεί σαφές πως η ΕΚΕ αποτελεί μία φιλοσοφία που άπτεται της στρατηγικής διαχείρισης εντός των επιχειρήσεων, όχι από κάποια φιλανθρωπική κίνηση, χορηγία ή οτιδήποτε συναφές. Αυτό αναφέρεται διότι παρότι η ΕΚΕ μπορεί να συντελέσει στο να μειωθεί η φτώχεια, μπορεί μάλιστα να ενισχύσει τη φήμη της εταιρείας ευρέως και την αξιοπιστία της αλλά και την κοινωνική της ευαισθησία και γενικώς να συμβάλει στη βελτίωση της φήμης της εταιρείας και του εμπορικού σήματός της. (UNIDO - United Nations Industrial Development Organization, 2022).

Με άλλα λόγια θα λέγαμε πως η ΕΚΕ είναι ένα αυτορρυθμιζόμενο επιχειρηματικό μοντέλο που βοηθά μια εταιρεία να είναι κοινωνικά υπεύθυνη προς όλους τους εμπλεκόμενους με αυτή, δηλαδή τον εαυτό της και τα όλα τα μέλη της, τους μετόχους της και το κοινό. Με την άσκηση της ΕΚΕ, οι εταιρείες μπορούν να έχουν επίγνωση του είδους του αντίκτυπου που έχουν σε όλες τις πτυχές της κοινωνίας, συμπεριλαμβανομένων των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών. Αυτό διότι η συμμετοχή στην ΕΚΕ σημαίνει ότι μια εταιρεία λειτουργεί με τρόπους που ενισχύουν την κοινωνία και το περιβάλλον αντί να συμβάλλει αρνητικά σε αυτά.

Ποιοι είναι όμως οι τύποι της ΕΚΕ; Γενικά, υπάρχουν τέσσερις κύριοι τύποι ΕΚΕ. Μια εταιρεία μπορεί να επιλέξει να συμμετάσχει σε οποιοδήποτε από αυτά χωριστά και η έλλειψη συμμετοχής σε έναν τομέα δεν αποκλείει απαραίτητα μια εταιρεία από το να είναι κοινωνικά υπεύθυνη. Τα τέσσερα επίπεδα κοινωνικής ευθύνης είναι:

A) Περιβαλλοντική Υπευθυνότητα

Η περιβαλλοντική ευθύνη είναι βασικός πυλώνας της ΕΚΕ που έχει τις ρίζες της στη διατήρηση της φύσης. Μέσω βέλτιστων λειτουργιών και κανόνων, μια εταιρεία μπορεί να διασφαλίσει ότι δεν επηρεάζει αρνητικά τους φυσικούς πόρους από ότι ήταν πριν από τις δραστηριότητές της. Οι εταιρείες συχνά επιδιώκουν την περιβαλλοντική διαχείριση μέσω:

- Μείωσης της ρύπανσης, των αποβλήτων, της κατανάλωσης φυσικών πόρων και των εκπομπών μέσω της διαδικασίας κατασκευής του.
- Ανακύκλωσης αγαθών και υλικών σε όλες τις διαδικασίες της, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης πρακτικών επαναχρησιμοποίησης με τους πελάτες της.
- Διανομής αγαθών συνειδητά επιλέγοντας μεθόδους που έχουν τον μικρότερο αντίκτυπο στις εκπομπές και τη ρύπανση.
- Δημιουργίας σειρών προϊόντων που ενισχύουν αυτές τις αξίες.
- Αντιστάθμισης αρνητικών επιπτώσεων με την αναπλήρωση των φυσικών πόρων ή την υποστήριξη αιτιών που μπορούν να βοηθήσουν στην εξουδετέρωση των επιπτώσεων της εταιρείας. Για παράδειγμα, ένας κατασκευαστής που αποψιλώνει δέντρα μπορεί να δεσμευτεί να φυτέψει την ίδια ποσότητα ή περισσότερο.

B) Ηθική Ευθύνη

Η ηθική ευθύνη έχει τις ρίζες της στη δράση με δίκαιο και ηθικό τρόπο. Οι εταιρείες συχνά θέτουν τα δικά τους πρότυπα, αν και εξωτερικές δυνάμεις ή απαιτήσεις από τους πελάτες μπορεί να διαμορφώσουν ηθικούς στόχους. Οι περιπτώσεις ηθικής ευθύνης περιλαμβάνουν:

- Δίκαιη μεταχείριση σε όλους τους τύπους πελατών ανεξαρτήτως ηλικίας, φυλής, κουλτούρας ή σεξουαλικού προσανατολισμού.
- Θετική αντιμετώπιση όλων των εργαζομένων, συμπεριλαμβανομένων ευνοϊκών αμοιβών και παροχών που υπερβαίνουν τα υποχρεωτικά ελάχιστα. Αυτό περιλαμβάνει δίκαιη απασχόληση για όλα τα άτομα ανεξάρτητα από προσωπικές διαφορές.
- Επέκταση της χρήσης του προμηθευτή για τη χρήση διαφορετικών προμηθευτών διαφορετικών φυλών, φύλων, ιδιοτήτων βετεράνων ή οικονομικών καταστάσεων.

- Ειλικρινής αποκάλυψη λειτουργικών ανησυχιών στους επενδυτές έγκαιρα και με σεβασμό. Αν και δεν είναι πάντα εξουσιοδοτημένη, μια εταιρεία μπορεί να επιλέξει να διαχειριστεί τη σχέση της με εξωτερικούς ενδιαφερόμενους πέρα από αυτό που απαιτείται από το νόμο.

Γ) Φιλανθρωπική Ευθύνη

Η φιλανθρωπική ευθύνη αναφέρεται στο πώς μια εταιρεία ξοδεύει τους πόρους της για να κάνει τον κόσμο καλύτερο. Αυτό περιλαμβάνει:

- Είτε μια εταιρεία δωρίζει κέρδη σε φιλανθρωπικές οργανώσεις είτε προκαλεί, το πιστεύει.
- Είτε μια εταιρεία συνάπτει συναλλαγές μόνο με προμηθευτές ή πωλητές που ευθυγραμμίζονται με την εταιρεία φιλανθρωπικά.
- Είτε μια εταιρεία υποστηρίζει φιλανθρωπικές προσπάθειες των εργαζομένων μέσω αδείας ή αντίστοιχες συνεισφορές.
- Είτε μια εταιρεία χρηματοδοτεί εκδηλώσεις συγκέντρωσης κεφαλαίων είτε έχει παρουσία στην κοινότητα για σχετικές εκδηλώσεις.

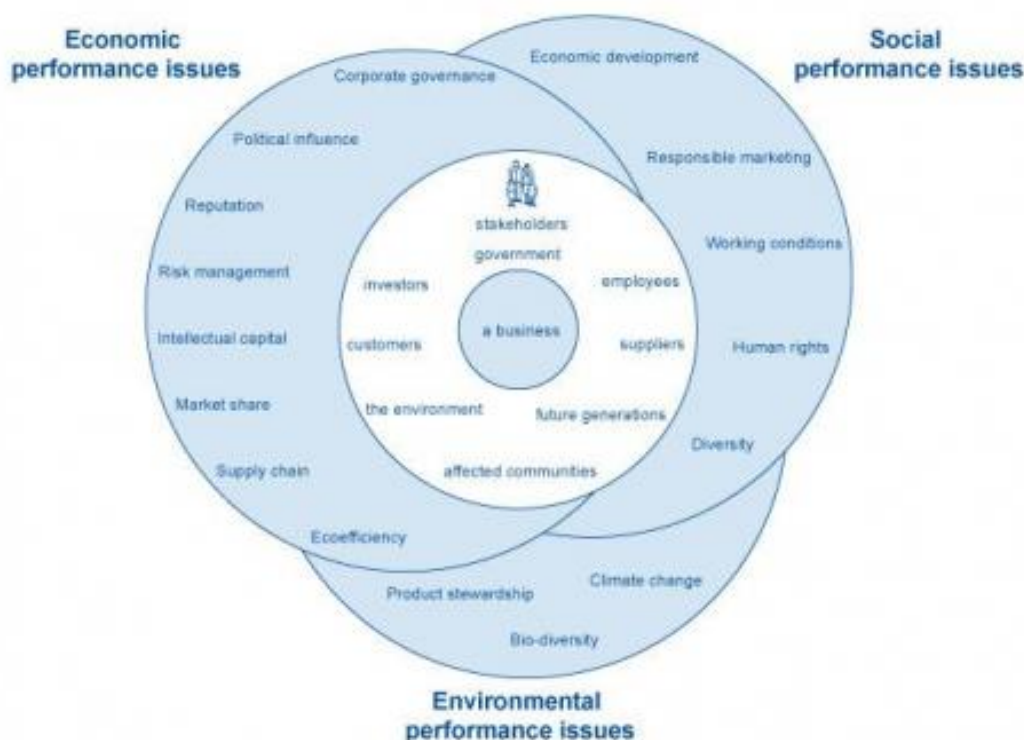
Δ) Οικονομική Ευθύνη

Η οικονομική ευθύνη είναι ο πυλώνας της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης που ενώνει τους τρεις παραπάνω τομείς. Μια εταιρεία κάνει σχέδια για να είναι πιο περιβαλλοντικά, ηθική και φιλανθρωπική. Ωστόσο, η εταιρεία πρέπει να υποστηρίζει αυτά τα σχέδια μέσω οικονομικών επενδύσεων προγραμμάτων, δωρεών ή έρευνας προϊόντων. Αυτό περιλαμβάνει, σύμφωνα με την ηλεκτρονική οικονομική εγκυκλοπαίδεια investpedia, (Investpedia, 2022) δαπάνες για:

- Έρευνα και ανάπτυξη νέων προϊόντων που ενθαρρύνουν τη βιωσιμότητα.
- Πρόσληψη διαφορετικών τύπων ταλέντων για να εξασφαλιστεί ένα ποικιλόμορφο εργατικό δυναμικό.
- Πρωτοβουλίες που εκπαιδεύουν τους εργαζόμενους σε θέματα κοινωνικής ευαισθητοποίησης ή περιβαλλοντικών ανησυχιών.
- Διασφάλιση διαφανούς και έγκαιρης χρηματοοικονομικής αναφοράς, συμπεριλαμβανομένων των εξωτερικών ελέγχων.

Τα ανωτέρω αποτυπώνονται πολύ παραστατικά σε ένα διάγραμμα του UNIDO όπως απεικονίζεται ακολούθως. Η μόνη διαφορά είναι πως ο UNIDO κάνει έναν συγκερασμό της φιλανθρωπικής και ηθικής ευθύνης σε ένα πρίσμα που το ονομάζει Social Performance Issues, δηλαδή θέματα που σχετίζονται με την κοινωνική επίδοση των εταιρειών.

Διάγραμμα 1. Η προσέγγιση “Triple-Bottom-Line” για την ΕΚΕ σύμφωνα με τον UNIDO - United Nations Industrial Development Organization

Πηγή: UNIDO - United Nations Industrial Development Organization, 2022.

Παρατηρείται πως η ΕΚΕ διαφαίνεται σα μία σημαντική εξέλιξη στον τομέα λειτουργίας των επιχειρήσεων που αποβαίνει μάλιστα και ιδιαίτερα σημαντική όχι μόνο για την επιχείρηση αλλά για ολόκληρη την κοινότητα. Οι δραστηριότητες στα πεδία της ΕΚΕ μπορούν να βοηθήσουν στη σφυρηλάτηση ενός ισχυρότερου δεσμού μεταξύ των εργαζομένων, να τονώσουν το ηθικό και να δώσουν κίνητρα στους εργαζόμενους να αποδώσουν καλύτερα αλλά στους εργοδότες να αισθάνονται πιο

συνδεδεμένοι με τους εμπλεκόμενους με αυτούς είτε είναι υφιστάμενοι, είτε συνεργάτες, είτε προμηθευτές είτε πελάτες.

Συνοπτικά θα λέγαμε λοιπόν, πως η ΕΚΕ, η οποία στα Αγγλικά αναφέρεται ως CSR, ήτοι Corporate Social Responsibility, είναι μια επιτυχημένη προσέγγιση που ενθαρρύνει τις επιχειρήσεις να αναλάβουν πρόσθετα καθήκοντα για την υποστήριξη της κοινωνικής και βιώσιμης ανάπτυξης, δεδομένης της αυξανόμενης συναίνεσης στις σύγχρονες παγκόσμιες επιχειρήσεις σχετικά με την αξία της βιώσιμης ανάπτυξης (Bauman and Skitka, 2012, σελ. 63) και στο πλαίσιο της διπλωματικής αυτής εργασίας, επιχειρείται η αποτύπωση των πρόσφατων εξελίξεων σχετικά με τη σύνδεση της ΕΚΕ και της βιωσιμότητας στις επιχειρήσεις.

2.2 Ιστορική Αναδρομή της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης

Η ΕΚΕ δεν αποτελεί μία έννοια που είναι νέα. Αντιθέτως, έχει μία ιστορική εξέλιξη και αποτέλεσε αντικείμενο διερεύνησης των ερευνητών στο πεδίο της αποτελεσματικότερης διοίκησης και λειτουργίας των επιχειρήσεων με προσανατολισμό πάντα το σεβασμό στην κοινωνία, το περιβάλλον και τους οικονομικά συνδεδεμένους φορείς. Αναφορές για την ΕΚΕ έχουμε ήδη από τη δεκαετία του 60 όπως επισημαίνουν και οι Wang, Tong, Takeuchi, & George το 2016. (Wang et al. (2016), σελ. 534).

Το υπόβαθρο όμως μπορούμε να πούμε πως βρίσκεται και λίγο προγενέστερα, το 1953, στο βιβλίο του Bowen με τίτλο "Social Responsibilities of the Businessman" το οποίο βάζει την υποδομή για την ανάπτυξη μιας καλύτερης και πιο συνειδητής υπεύθυνης στάσης εκ μέρους των επιχειρήσεων. Το βιβλίο αναδημοσιεύτηκε επίσημα το 2013. (Bowen, 2013).

Έπρεπε να μεσολαβήσουν πολλά χρόνια για να φτάσουμε στα τέλη της δεκαετίας του 90 όπου στο Διεθνές Οικονομικό Φόρουμ του Νταβός άρχισε να γίνεται συζήτηση για να δημιουργηθεί ένα πλαίσιο για το πώς θα πρέπει να συμπεριφέρονται οι επιχειρήσεις με σεβασμό και ευθύνη απέναντι σε όλους τους εμπλεκόμενους ή μη. Και λίγο μετά, το 2000, εισάγονται οι δέκα βασικές αρχές του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της προστασίας του περιβάλλοντος και των εργασιακών δικαιωμάτων και δημιουργείται το «Οικουμενικό Σύμφωνο» για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (UN Global Compact). Πιο

συγκεκριμένα οι αρχές αυτές πρεσβεύουν τα εξής (Global Contact Network Hellas, 2000):

Ανθρώπινα Δικαιώματα

Αρχή 1: Οι επιχειρήσεις θα πρέπει να υποστηρίζουν και να σέβονται την προστασία των διεθνώς αναγνωρισμένων ανθρωπίνων δικαιωμάτων και

Αρχή 2: να διασφαλίζουν ότι δεν συνεργούν στην καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Συνθήκες Εργασίας

Αρχή 3: Οι επιχειρήσεις πρέπει να υποστηρίζουν την ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι και την πραγματική αναγνώριση του δικαιώματος συλλογικών διαπραγματεύσεων,

Αρχή 4: την εξάλειψη όλων των μορφών εξαναγκαστικής εργασίας,

Αρχή 5: την αποτελεσματική κατάργηση της παιδικής εργασίας και

Αρχή 6: την εξάλειψη των διακρίσεων αναφορικά με την απασχόληση και την εργασία.

Περιβάλλον

Αρχή 7: Οι επιχειρήσεις πρέπει να υποστηρίζουν μια προληπτική προσέγγιση στις περιβαλλοντικές προκλήσεις,

Αρχή 8: να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες για την ευρύτερη προώθηση της περιβαλλοντικής υπευθυνότητας και

Αρχή 9: να ενθαρρύνουν την ανάπτυξη και την διάδοση φιλικών προς το περιβάλλον τεχνολογιών.

Καταπολέμηση της Διαφθοράς

Αρχή 10: Οι επιχειρήσεις θα πρέπει να λειτουργούν κατά της διαφθοράς σε όλες τις μορφές της, συμπεριλαμβάνοντας τον εκβιασμό και τη δωροδοκία.

Χρονιά ορόσημο αποτελεί το 2001, διότι εκείνη τη χρονιά η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για πρώτη φορά εκδίδει μία «Πράσινη Βίβλο» στην οποία οριοθετείται και περιγράφεται η πολιτική της Ε.Ε. επίσημα όσον αφορά στην ΕΚΕ. Το 2011 η Βίβλος αυτή πήρε την τελική της και πιο πληρέστερη μορφή. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2011).

Έκτοτε η ΕΚΕ αποτελεί μία βασική παράμετρος για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία αποσκοπεί, μεταξύ πολλών άλλων να εισαγάγει τις επιχειρήσεις σε ένα νέο μοντέλο λειτουργίας όπου ο σεβασμός και η υπευθυνότητα είναι σημαντικοί άξονες στη βιωσιμότητα και επιτυχημένη δραστηριότητά τους. Το 2006 μάλιστα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστήριξε πως η ΕΚΕ μπορεί να συντελέσει στη βιωσιμότητα, μέσω τριών διαστάσεων: της καινοτομικής πνοής, της αύξησης της ανταγωνιστικότητάς τους και της ενίσχυσης της απασχόλησης του προσωπικού τους.

Μία από τις ιστορικές στιγμές για την ΕΚΕ και την εγκαθίδρυσή της στον εταιρικό βίο αποτελούν οι 17 στόχοι που υιοθέτησε ο ΟΗΕ το 2015, γνωστοί ως «Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης», σε ένα παγκόσμιο εγχείρημα να διευθετηθούν τα σημαντικά προβλήματα που αφορούν την κοινωνία με τις επιχειρήσεις να διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στις 3 σημαντικές παραμέτρους, την εξάλειψη της φτώχειας, της πείνας και της απαλοιφής κάθε μορφής ανισοτήτων. Οι αρχές αυτές αποτελούν την περίφημη ατζέντα 2030 που ακολουθείται έως σήμερα. (Ηνωμένα Έθνη, 2015).

2.3 Οφέλη και Πλεονεκτήματα της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης

Η είσοδος της ΕΚΕ στον τρόπο λειτουργίας των επιχειρήσεων και η προσαρμογή των τελευταίων στις επιταγές της πρώτης, έχουν επιφέρει πολλαπλασιαστικά οφέλη για όλες τις πλευρές. Τα πλεονεκτήματα από την εφαρμογή της ΕΚΕ εντοπίζονται σε πολυάριθμες πτυχές της εταιρείας πέρα από τα οφθαλμοφανή οφέλη για τους εργαζόμενους, το περιβάλλον και για το κοινωνικό σύνολο εν γένει. Στο τμήμα αυτό επιχειρούμε να παρουσιάσουμε κάποια πλεονεκτήματα της ΕΚΕ όπως έχουν διερευνηθεί από τη διεθνή βιβλιογραφία.

Αρχικά να αναφέρουμε μία μετα-ανάλυση των Orlitzky, Schmidt και Rynes (2003) βρήκαν μια θετική συσχέτιση μεταξύ της ΕΚΕ και της κοινωνικής, περιβαλλοντικής και οικονομικής απόδοσης για τις επιχειρήσεις. Το συμπέρασμα αυτό προέρχεται από μετα-ανάλυση άλλων επιστημονικών μελετών και δείχνει πως η ΕΚΕ μόνο ευεργετικά αποτελέσματα μπορεί να έχει για τις επιχειρήσεις που την εφαρμόζουν, ενώ ταυτόχρονα λειτουργεί θετικά και για την κοινωνία και για το περιβάλλον.

Σε ότι έπεται στο τμήμα αυτό της διπλωματικής αυτής διατριβής αναλύονται επιμέρους οφέλη-πλεονεκτήματα που απορρέουν από την ΕΚΕ για τις επιχειρήσεις.

Ανθρώπινοι Πόροι

Οι εταιρείες που εφαρμόζουν την ΕΚΕ είναι ευκολότερο να προσελκύσουν πιο ποιοτικούς εργαζόμενους. Τα αποτελέσματα είναι ακόμη πιο ισχυρά στο μορφωμένο εν δυνάμει προσωπικό για μία εταιρεία (Bhattacharya *et al.*, 2008).

Η ΕΚΕ μπορεί επίσης να συμβάλει στη βελτίωση της αυταξίας μιας επιχείρησης μέσω της καλύτερης αντίληψης που διαμορφώνουν οι ίδιοι οι εργαζόμενοι για την εταιρεία που δουλεύουν. Με άλλα λόγια όταν οι εργαζόμενοι συμμετέχουν σε δράσεις που ενέχουν στοιχεία κοινωνικής ευθύνης της εταιρείας όπως συγκέντρωση χρημάτων για έναν κοινωνικό σκοπό ή δράσεις εθελοντισμού, τότε έχει παρατηρηθεί πως ταυτίζονται καλύτερα οι ίδιοι οι εργαζόμενοι με την εταιρεία που εργάζονται και τους δημιουργείται ένα δέσιμο ισχυρότερο. (Korschun *et al.*, 2014)

Επιπροσθέτως, η καλή μεταχείριση των εργαζομένων με ανταγωνιστικές αμοιβές και άλλα οφέλη θεωρείται ως κοινωνικά υπεύθυνη συμπεριφορά και επομένως μειώνει την εναλλαγή των εργαζομένων οι οποίοι αισθάνονται εργασιακή ασφάλεια και αποδίδουν και καλύτερα. Τα στελέχη έχουν έντονη επιθυμία να οικοδομήσουν ένα θετικό πλαίσιο εργασίας που ωφελεί την ΕΚΕ και την εταιρεία στο σύνολό της. (Galbreath, 2010)

Διαχείριση Κινδύνου

Η ιστορία έχει δείξει πως εταιρείες που έχουν χρειαστεί χρόνια ή δεκαετίες για να φτάσουν εκεί που έφτασαν και να χτίσουν μία φήμη, αυτό μπορεί εύκολα να καταρρεύσει μέσα σε πολύ λίγο χρόνο (όπως με το σκάνδαλο της Enron). Αυτές οι καταστάσεις τραβούν την ανεπιθύμητη προσοχή από τις ρυθμιστικές αρχές, τα δικαστήρια, τις κυβερνήσεις, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Οι ανωτέρω κίνδυνοι μπορούν περιοριστούν μέσω της εφαρμογής ΕΚΕ από τις επιχειρήσεις. (Kytile και Singh, 2005)

Επιπλέον, μία επιχείρηση που εφαρμόζει ΕΚΕ, βρίσκεται σε καλύτερη θέση για τον μετριασμό νομοθετικών και νομικών κινδύνων μέσω της συμμόρφωσης με αναδυόμενους νόμους και κανονισμούς που σχετίζονται με την ΕΚΕ, προλαμβάνοντας δαπανηρές αγωγές και ενέργειες μη συμμόρφωσης. (Ostrau and Walter, 2012)

Διαφοροποίηση Μάρκας

Σε περίπτωση που μία επιχείρηση αποφασίσει να αρχίσει να εφαρμόζει τις αρχές της ΕΚΕ, τότε είναι πολύ πιθανό να ενισχύσει τη φήμη της γενικώς. Το καταναλωτικό κοινό τείνει να υποστηρίζει τις εταιρείες που σέβονται τους εργαζομένους της, το περιβάλλον και το κοινωνικό σύνολο και ανταποδίδει την ευαισθησία των επιχειρήσεων. (Johnson *et al.*, 2019)

Μια άλλη πτυχή που άπτεται της βελτίωσης της φήμης είναι πως όταν το κοινωνικό σύνολο αντιληφθεί ή του γνωστοποιηθεί πως μία επιχείρηση λειτουργεί εφαρμόζοντας αρχές της ΕΚΕ τότε είναι πιθανότερο να γράψει και καλύτερες αξιολογήσεις για την εν λόγω εταιρεία. Είναι λοιπόν άλλο ένα ακόμα επίπεδο που η υιοθέτηση της ΕΚΕ εκ μέρους των εταιρειών μπορεί να αποφέρει τεκμαρτά και έμμεσα, αφανή μερικές φορές, ευεργετικά αποτελέσματα για εκείνες που την ακολουθούν. (Johnson *et al.*, 2018)

Σχέσεις με τους Προμηθευτές

Η μεγάλη πλειοψηφία των εταιρειών δεν κατασκευάζει μόνη της τα προϊόντα που παράγει και εμπορεύεται. Ακόμη και αν συμβαίνει αυτό θα χρειαστεί για πολλά μηχανήματα ή εξοπλισμό να τα πάρει από κάποιους προμηθευτές. Σε κάθε περίπτωση η συνεργασία με εταιρείες που αποτελούν τους προμηθευτές για τη συγκεκριμένη εταιρεία εάν ακολουθούν αρχές ΕΚΕ δημιουργούν μία θετική εικόνα για την εταιρεία που προμηθεύεται τα προϊόντα ή εξοπλισμό από κάποια που έχει υιοθετήσει τους κανόνες που διέπουν την ΕΚΕ. Αποπνέει καλύτερο προφίλ για τους καταναλωτές έπειτα και μπορεί να αυξήσει και την κερδοφορία των εταιρειών που συνδέονται με κοινωνικά υπεύθυνους προμηθευτές. (Kasturi *et al.*, 2015)

Σύμφωνα με την Boston Consulting Group, εκείνες οι εταιρείες που θεωρούνται σαν ηγέτες σε θέματα που άπτονται της περιβαλλοντικής ευθύνης και ενός κοινωνικά ευαίσθητου προφίλ, έχουν 11% μεγαλύτερη αποδοτικότητα-παραγωγικότητα έναντι των ανταγωνιστών τους. Αυτές οι εταιρείες αναζητούν προμηθευτές που μοιράζονται τις κοινωνικές, περιβαλλοντικές και επιχειρηματικές αξίες τους, οι οποίες με τη σειρά τους θα προσέλκυαν περισσότερους πελάτες και θα δημιουργούσαν περαιτέρω αξία για ολόκληρη την αλυσίδα εφοδιασμού. (Business Consulting Group, 2020)

Κερδοφορία

Η βιβλιογραφία δεν ασχολήθηκε όμως μόνο με τα ανωτέρω πλεονεκτήματα για τις επιχειρήσεις που εμμέσως σχετίζονται και με την κερδοφορία των εταιρειών που εφαρμόζουν την ΕΚΕ, αλλά ένα τμήμα της διερεύνησε άμεσα την επίπτωση της υιοθέτησης της ΕΚΕ στην κερδοφορία των επιχειρήσεων που αποτελεί και το σημαντικότερο ίσως στόχο μιας εταιρείας. Ειδικότερα, οι Glavopoulos *et al.* (2014) έδειξαν πως η ΕΚΕ δημιουργεί πιο συνδεδεμένους πελάτες που εκτιμούν τις επιχειρήσεις που ακολουθούν τις αρχές της ΕΚΕ και αγοράζουν σε μεγαλύτερο βαθμό από αυτές. Το γεγονός αυτό οδηγεί σε υψηλότερες πωλήσεις και κέρδη.

Σε παρόμοια συμπεράσματα καταλήγουν και οι Engizek και Yasin (2017) οι οποίοι βρίσκουν ότι το ανωτέρω ισχύει για αρκετά μέλη οι οποίοι μάλιστα έχουν υιοθετήσει τέτοια συμπεριφορά και νοοτροπία πριν επιλέξουν από που θα αγοράσουν τι σύμφωνα με την οποία θα δώσουν τα χρήματα μόνο στις επιχειρήσεις που σέβονται τους εργαζομένους τους, το περιβάλλον και την κοινωνία εν γένει.

2.4 Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη στην Ευρώπη

Όπως αναφέρεται και στο τμήμα 2.2, η ΕΚΕ δεν αποτελεί κάτι νέο αλλά έχει τις ρίζες της πολλά χρόνια πριν, ήδη από τη δεκαετία του 60. Το αποκορύφωμα βρίσκεται το 2001 όταν η Ε.Ε., Ευρωπαϊκή Κοινότητα τότε, υιοθέτησε την Πράσινη Βίβλο για τα κράτη μέλη της εισάγοντας πρώτη φορά επίσημα ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο για την ΕΚΕ. Σύμφωνα με τις οδηγίες αυτές οι επιχειρήσεις θα έπρεπε να ενσωματώσουν ένα κοινωνικό και περιβαλλοντικό προφίλ στον τρόπο λειτουργίας τους και να λαμβάνουν υπόψη τις επιπτώσεις στην κοινωνία και το περιβάλλον, αλλά και να σέβονται όλους τους εμπλεκόμενους και συνδεδεμένους με αυτή. (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2001).

Για μία δεκαετία η Ε.Ε. αναγνώρισε και προώθησε τη νοοτροπία πως οι κοινωνικά υπεύθυνες επιχειρήσεις μπορούν πιο εύκολα να βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητά τους. Οι κοινωνικά υπεύθυνες επιχειρήσεις προσελκύουν πελάτες πιο εύκολα και δε χρειάζεται να προβαίνουν σε μεγάλες διαφημιστικές καμπάνιες. Ο κόσμος αντιλαμβάνεται την κοινωνική ευαισθησία των εταιριών με άλλα λόγια και τους το ανταποδίδει. Το 2011, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μάλιστα εισήγαγε μια επικαιροποιημένη στρατηγική στο πλαίσιο που διέπει την ΕΚΕ πάνω στα θέματα αυτά.

Οι δράσεις που είχαν προγραμματιστεί στο πλαίσιο της ατζέντας 2011-2014 είχαν ως στόχο τα εξής:

- Ενίσχυση της προβολής της ΕΚΕ και διάδοση καλών πρακτικών.
- Βελτίωση και παρακολούθηση των επιπέδων εμπιστοσύνης στις επιχειρήσεις.
- Βελτίωση των διαδικασιών αυτορρύθμισης και από κοινού ρύθμισης.
- Ενίσχυση της ανταμοιβής της αγοράς για την ΕΚΕ.
- Βελτίωση της εταιρικής αποκάλυψης κοινωνικών και περιβαλλοντικών πληροφοριών.
- Περαιτέρω ενσωμάτωση της ΕΚΕ στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την έρευνα.
- Υπερτόνιση της σημασίας των εθνικών και υποεθνικών πολιτικών ΕΚΕ και
- Καλύτερη ευθυγράμμιση των ευρωπαϊκών και παγκόσμιων προσεγγίσεων για την ΕΚΕ. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2011)

Σχετικά πρόσφατα, τον Μάρτιο του 2019, πριν την εκδήλωση της πανδημίας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συνεδρίασε για να παρακολουθήσει την πρόοδο της εφαρμογής της ΕΚΕ και δημοσίευσε ένα κείμενο σε θέματα που άπτονται του προσωπικού των επιχειρήσεων και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2019) Το Συμβούλιο αποδέχεται πως η πανδημία του κορονοϊού αποτελεί μία απειλή στο δρόμο προς την επιτυχή υλοποίηση του εγχειρήματος, ωστόσο η θέληση της Ε.Ε. να υλοποιηθούν οι στόχοι προς μία αποτελεσματικότερη ΕΚΕ αποτελεί μία δεδομένη προτεραιότητα.

2.5 Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη στην Ελλάδα

Στο πλαίσιο που αναφέρθηκε στο παραπάνω τμήμα (τμήμα 2.4) η Ελλάδα και οι Ελληνικές επιχειρήσεις θα έπρεπε να εναρμονιστούν με το Ευρωπαϊκό καθεστώς που διέπει την κοινωνική ευθύνη για τις επιχειρήσεις. Άρχισαν μάλιστα να αναπτύσσονται δράσεις για την προάσπιση των συμφερόντων των εργαζομένων, την προστασία του περιβάλλοντος και το σεβασμό στις επιπτώσεις που απορρέουν από τη λειτουργία των εταιριών για το κοινωνικό σύνολο εν γένει.

Ένα από τα πρώτα εγχειρήματα στη χώρα μας αποτελεί η «Χάρτα Δικαιωμάτων και Υποχρεώσεων των Επιχειρήσεων» που αποτελεί ένα κείμενο θεμελιωδών αρχών και αξιών που εξέδωσε το 2005 ο Σύνδεσμος Ελλήνων Βιομηχάνων (ΣΕΒ). Πρόκειται

για ένα πρωτόκολλο θα λέγαμε που θα πρέπει να τηρούν οι Ελληνικές επιχειρήσεις που αποτυπώνει με σαφήνεια τις αρχές, τις αξίες και τον δεοντολογικό και με σεβασμό τρόπο λειτουργίας των επιχειρήσεων.

Η χάρτα αυτή προβλέπει εκτός από τα δικαιώματα των Ελληνικών επιχειρήσεων και 10 υποχρεώσεις τους. Ειδικότερα θα πρέπει:

- 1) Η επιχείρηση οφείλει να διασφαλίζει την επιβίωσή της σεβόμενη το θεσμικό και νομικό πλαίσιο, να αναλαμβάνει τις ευθύνες της και να εκπληρώνει με συνέπεια τις υποχρεώσεις της.
- 2) Η επιχείρηση έχει υποχρέωση να ανταποκρίνεται με συνέπεια στις θεσμοθετημένες υποχρεώσεις της και να συμβάλλει στην καταπολέμηση της διαφθοράς που οδηγεί σε στρεβλώσεις της αγοράς και ζημιώνει το κοινωνικό σύνολο.
- 3) Η επιχείρηση έχει υποχρέωση να αποδίδει εύλογο μέρισμα στους μετόχους της, να εφαρμόζει τις αρχές της εταιρικής διακυβέρνησης και να εκπληρώνει τις υποχρεώσεις της προς τους εργαζομένους, προμηθευτές και πελάτες της.
- 4) Η επιχείρηση έχει υποχρέωση να αποφεύγει εναρμονισμένες πρακτικές και να μη νοθεύει τον ανταγωνισμό εις βάρος του καταναλωτή.
- 5) Η επιχείρηση έχει υποχρέωση να επενδύει στη γνώση στο χώρο εργασίας, στην κατάρτιση και δια βίου εκπαίδευση των εργαζομένων της.
- 6) Η επιχείρηση έχει υποχρέωση να συνεισφέρει στη δημιουργία θέσεων εργασίας, να εφαρμόζει ένα αξιοκρατικό σύστημα αξιολόγησης της απόδοσης, των προαγωγών και των αμοιβών, να διασφαλίζει καλές και ασφαλείς συνθήκες εργασίας με ίσα δικαιώματα και ευκαιρίες για όλους και να σέβεται την ισορροπία μεταξύ εργασιακού χρόνου και προσωπικής ζωής.
- 7) Η επιχείρηση έχει υποχρέωση να παρέχει ειλικρινή ενημέρωση και πληροφόρηση σε όσους συναλλάσσονται με αυτή και να σέβεται τα δικαιώματα του καταναλωτή για παροχή ασφαλών, ποιοτικών προϊόντων και υπηρεσιών σε ανταγωνιστικές τιμές.
- 8) Η επιχείρηση έχει ευθύνη να παρακολουθεί τις τεχνολογικές εξελίξεις, να βελτιώνει την ανταγωνιστικότητά της, να εκσυγχρονίζει τις διαδικασίες παραγωγής της και να καινοτομεί στα προϊόντα ή τις υπηρεσίες που παρέχει.
- 9) Η επιχείρηση έχει υποχρέωση να σέβεται το περιβάλλον ελαχιστοποιώντας τις επιπτώσεις των δράσεών της σε αυτό, να εφαρμόζει μέτρα πρόληψης

καταστροφών, να προωθεί ενεργά την ανακύκλωση και να συμβάλλει στην εξοικονόμηση ενέργειας.

- 10) Η επιχείρηση, ως ενεργός εταιρικός πολίτης, δεσμεύεται να αποδίδει στην κοινωνία μέρος της προστιθέμενης αξίας που παράγει και να καλλιεργεί εταιρική κουλτούρα, η οποία αναγνωρίζει και εφαρμόζει τις αρχές της Χάρτας. (Σύνδεσμος Ελλήνων Βιομηχάνων, 2005).

Επιπλέον, υφίσταται και το Ελληνικό Δίκτυο για την ΕΚΕ, που αποσκοπεί στο να επεκτείνει την ευθύνη εκ μέρους των επιχειρήσεων σε κοινωνικό και περιβαλλοντολογικό επίπεδο. Πλέον ο οργανισμός αυτός ονομάζεται CSR Hellas και επιδιώκει στο να κάνει τις Ελληνικές επιχειρήσεις περισσότερο ευαίσθητες κοινωνικά, αλλά και μέσω ερευνητικών εργασιών, εκδηλώσεων, συμπράξεων, συνεργιών να συνεισφέρει ένα λιθαράκι στην προάσπιση της κοινωνικής αξίας από τη λειτουργία των επιχειρήσεων.

Κλείνοντας το τμήμα αυτό αξίζει να αναφερθούμε στο Ελληνικό Ινστιτούτο Επιχειρηματικής Ηθικής που εκπροσωπεί το European Business Ethics Network και δημιουργήθηκε με σκοπό την ανάπτυξη της επιχειρηματικής δράσης στο πλαίσιο γενικά αποδεκτών ηθικών αρχών για την τιμιότητα, την διαφάνεια και το σεβασμό με στόχο την αειφόρο επιχειρηματική αριστεία μέσω κατάλληλης διακυβέρνησης και εταιρικής κοινωνικής υπευθυνότητας.

Κεφάλαιο 3. Βιωσιμότητα και Βιώσιμη Ανάπτυξη

3.1 Εννοιολογική προσέγγιση της Βιωσιμότητας

Η βιωσιμότητα, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, είναι μία ευρεία έννοια η οποία φαντάζει ως ένα πρίσμα ανάπτυξης και γενικότερα αναπτυξιακής πολιτικής με απώτερο σκοπό όμως να ικανοποιήσει τρεις διαστάσεις – επιμέρους συνισταμένες - οι οποίες είναι η κοινωνία, το περιβάλλον και η οικονομία προκειμένου να επιτευχθεί σε βραχυπρόθεσμο, μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο επίπεδο η ευημερία. Στηρίζεται στο ότι η βιώσιμη ανάπτυξη θα πρέπει να προσαρμόζεται στις τωρινές ανάγκες σεβόμενη πάντοτε τις μεταγενέστερες γενναίες χωρίς να διακυβεύεται όμως καμία άλλη σημαντική διάσταση από τρεις που αναφέρθηκαν πιο πάνω. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή Γλωσσάριο, 2022)

Ο ορισμός αυτός είχε δοθεί σχεδόν πανομοιότυπος και προγενέστερα, το 1987, από την Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Αειφόρο Ανάπτυξη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (UN Commission on Environment and Development), γνωστή ως Επιτροπή Brundtland που ήταν η Πρωθυπουργός τότε της Νορβηγίας. Στην έκθεση της εν λόγω επιτροπής με τίτλο «Our common future, ήτοι «Το κοινό μας μέλλον», και ειδικότερα στο τμήμα 2.1 αναφέρεται ρητά ότι η βιώσιμη ή αειφόρος ανάπτυξη είναι η ανάπτυξη που ανταποκρίνεται στις ανάγκες του παρόντος χωρίς διακινδυνεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες. (Brundtland Commission, 1987)

Περιέχει λοιπόν μέσα της δύο βασικές έννοιες:

- την έννοια των «ανάγκων», ιδίως οι βασικές ανάγκες των φτωχών του κόσμου, στις οποίες πρέπει να δοθεί πρωταρχική προτεραιότητα και
- την ιδέα των περιορισμών που επιβάλλονται από την κατάσταση της τεχνολογίας και της κοινωνικής οργάνωσης στην ικανότητα του περιβάλλοντος να ανταποκρίνεται στις παρούσες και μελλοντικές ανάγκες.

Έτσι, οι στόχοι της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης πρέπει να ορίζονται στη βάση της βιωσιμότητας για όλες τις χώρες, να ισχύει σε παγκόσμιο επίπεδο δηλαδή και να καθορίζονται κάπως κεντρικά με βάση τη νοοτροπία και τον προσανατολισμό αυτόν. Γίνεται όμως εύκολα αντιληπτό ότι οι αρχές αυτές πάνω στις οποίες γαλουχείται

μία βιώσιμη ανάπτυξη συνεπάγεται και απαιτεί μία αλλαγή, έναν μετασχηματισμό, της οικονομίας και της κοινωνίας που σαφώς αποτελεί μία μακρά και με πολλά εμπόδια διαδικασία.

Για το σκοπό αυτό αναπτύχθηκαν οι αρχές, στόχοι καλύτερα, της βιωσιμότητας που αναπτύσσονται στο επόμενο τμήμα.

3.2 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ

Πριν 7 χρόνια, το 2015, και μετά τον απόηχο μιας παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, σε μία ιστορική διατύπωση, ο ΟΗΕ καθιέρωσε τους στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης σε παγκόσμιο επίπεδο. Ήταν η πρώτη φορά που τα θεμέλια για τη βιωσιμότητα σε ολόκληρο τον πλανήτη μπήκαν σε ένα κοινό καλούπι τόσο έντονα και συνάμα τόσο ξεκάθαρα. Κατά την άποψη της εκπονήσας της διπλωματικής αυτής διατριβής οι στόχοι αυτοί έχουν εισχωρήσει στις ζωές μας και αποσαφηνίζουν τις όποιες αλλαγές βιώνουμε στην καθημερινότητά μας.

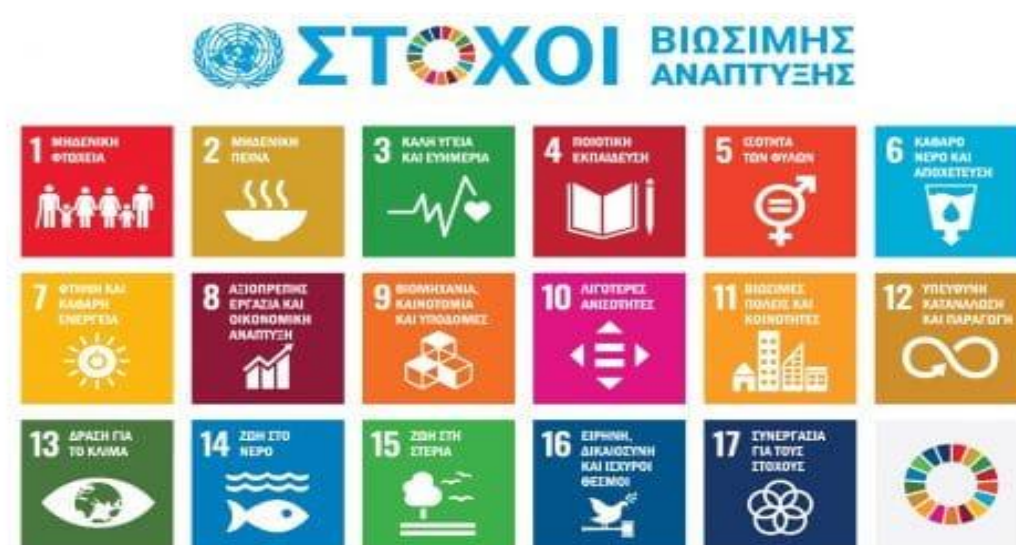
Οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (Sustainable Development Goals ή SDGs) είναι μια σύνθεση 17 αλληλένδετων στόχων που ισχύουν για το σύνολο του πλανήτη που έχουν σχεδιαστεί όπως αναφέρθηκε πριν στο πλαίσιο ενός κοινού σχεδίου για την ειρήνη και την ευημερία για τους ανθρώπους και τον πλανήτη, τώρα και στο μέλλον. (United Nations, 2017)

Οι στόχοι αυτοί μάλιστα μπορεί να θεσμοθετήθηκαν το 2015 από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών (UN-GA) αλλά προορίζονται να επιτευχθούν έως το 2030. Θα πρέπει ωστόσο να αναφέρουμε ότι οι στόχοι αυτοί αποτελούν τη συνέχεια του Οικουμενικού Συμφώνου (UN Global Compact) που αναφέραμε στο τμήμα 2.2, το οποίο δημιουργήθηκε το 2000 από τον (Ο.Η.Ε.) γεγονός που δε συναντήσαμε να αναφέρεται στη βιβλιογραφία, τουλάχιστον κατά την αναζήτηση των σχετικών πηγών. Το Σύμφωνο αυτό δηλαδή έθεσε τις βάσεις για τη θεσμοθέτηση των συγκεκριμένων 17 στόχων που καθιερώθηκαν το 2015.

Οι 17 στόχοι για τη βιώσιμη παγκόσμια ανάπτυξη του Ο.Η.Ε. έχουν λοιπόν μακρό ορίζοντα υλοποίησης και περιλαμβάνονται σε ένα ψήφισμα του Ο.Η.Ε. που ονομάζεται Ατζέντα 2030. Στο σύνολό τους δίνουν έμφαση στις διασυνδεδεμένες περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές πτυχές της βιώσιμης ανάπτυξης, θέτοντας τη βιωσιμότητα στο επίκεντρό τους. (United Nations, (2015)

Οι 17 ΣΒΑ είναι: Μηδενική φτώχεια, μηδενική πείνα, καλή υγεία και ευημερία, ποιοτική εκπαίδευση, ισότητα των φύλων, καθαρό νερό και αποχέτευση, προσιτή και καθαρή ενέργεια, αξιοπρεπής εργασία και οικονομική ανάπτυξη, βιομηχανία, καινοτομία και υποδομές, λιγότερες ανισότητες, βιώσιμες πόλεις και κοινότητες, υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή, δράση για το κλίμα, ζωή στο νερό, ζωή στη στεριά, ειρήνη, δικαιοσύνη και ισχυροί θεσμοί, συνεργασία για τους στόχους. Οι στόχοι αποτυπώνονται με τα σχετικά τους λογότυπα στο διάγραμμα 2 που έπεται.

Διάγραμμα 2. Ατζέντα 2030 – Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ

Πηγή: UN – Ηνωμένα Έθνη. Περιφερειακό Κέντρο πληροφόρησης του ΟΗΕ, 2022

Θα πρέπει να τονίσουμε πως στο δρόμο για την εκπλήρωση των 17 αυτών στόχων, υπάρχουν οριζόντια ζητήματα και συνέργειες μεταξύ των διαφορετικών στόχων. Μερικοί από τους γνωστούς και πολυσυζητημένους εννοιολογικούς προβληματικούς τομείς των στόχων περιλαμβάνουν: Το γεγονός ότι υπάρχουν ανταγωνιστικοί και πάρα πολλοί στόχοι (με αποτέλεσμα προβλήματα συμβιβασμού), ότι είναι αδύναμοι ως προς την περιβαλλοντική βιωσιμότητα και ότι υπάρχουν δυσκολίες με την παρακολούθηση ποιοτικών δεικτών. Για παράδειγμα, αυτοί είναι δύο δύσκολοι συμβιβασμούς που πρέπει να ληφθούν υπόψη: "Πώς μπορεί να συμβιβαστεί ο τερματισμός της πείνας με την περιβαλλοντική βιωσιμότητα ή πώς μπορεί η οικονομική ανάπτυξη να συμβιβαστεί με την περιβαλλοντική βιωσιμότητα;

Για το λόγο αυτό λοιπόν, σχετικά πρόσφατα, τον Ιούνιο του 2021, υπό το νέο πλαίσιο επίδρασης της πανδημίας του κορονοϊού, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συνεδρίασε για την παρακολούθηση της Ατζέντας 2030 για τη βιώσιμη ανάπτυξη και επεσήμανε εκ νέου τη δέσμευση και το ισχυρό ενδιαφέρον της Ε.Ε. για την επίτευξη των 17 στόχων που παρουσιάστηκε παραπάνω. Στο πλαίσιο αυτό συζητήθηκαν τα επιμέρους προβλήματα και αντικρουόμενα ζητήματα που απορρέουν από την πλήρωση όλων των στόχων αλλά το κύριο συμπέρασμα που η Επιτροπή θέλησε να περάσει είναι πως η διασφάλιση της υλοποίησης της εκπλήρωσης των 17 στόχων για το καλό και τη βιώσιμη ανάπτυξη όλης της παγκόσμιας κοινότητας είναι πρωταρχικό και αδιαμφισβήτητο μέλημα όλων των μελών.

3.3 Οι διαστάσεις της Βιώσιμης ανάπτυξης

Η βιώσιμη ανάπτυξη ή αλλιώς βιωσιμότητα, θεωρείται ότι έχει τρεις διαστάσεις - πυλώνες: 1) περιβάλλον, 2) οικονομία και 3) κοινωνία.

1) Περιβαλλοντική βιωσιμότητα

Η επίδραση του φαινομένου του θερμοκηπίου στο παγκόσμιο κλίμα συζητήθηκε στις αρχές του 20ου αιώνα, ενώ και η γενικότερη κλιματική αλλαγή όπως επηρεάζεται από τις ανθρώπινες δραστηριότητες έγινε σημαντικό θέμα στον ακαδημαϊκή έρευνα αλλά και την πολιτική σκηνή. Η απαρχή όμως μιας πρώτης σημαντικής προσπάθειας πραγματοποιήθηκε το 1972, όταν και πραγματοποιήθηκε η πρώτη συνεδρίαση του Ο.Η.Ε. για περιβαλλοντικά θέματα. Επιπλέον, η έκθεση που εκπονήθηκε τόνισε την ανάγκη προστασίας της άγριας ζωής και των φυσικών οικοτόπων. (United Nations, (1973)

Η δημόσια συζήτηση για την περιβαλλοντική διάσταση της βιωσιμότητας συχνά περιστρέφεται γύρω από κυρίαρχα ζητήματα της εποχής. Τα πιο κυρίαρχα περιβαλλοντικά ζητήματα από το 2000 περίπου ήταν η κλιματική αλλαγή, η απώλεια βιοποικιλότητας, η απώλεια υπηρεσιών οικοσυστήματος, η υποβάθμιση της γης και η ρύπανση του αέρα και των υδάτων (συμπεριλαμβανομένης της θαλάσσιας πλαστικής ρύπανσης και της οξίνισης των ωκεανών). Το κοινό βεβαίως ανησυχεί για τις ανθρώπινες επιπτώσεις στο περιβάλλον, όπως οι επιπτώσεις στην ατμόσφαιρα, τη γη και τους υδάτινους πόρους. (United Nations Environment Programme (UNEP), 2021)

Από όλες τις περιβαλλοντικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει αυτή τη στιγμή η ανθρωπότητα και αδυνατεί να λύσει, οι επιστήμονες έχουν ξεχωρίσει τα ακόλουθα δύο ως πιο ανησυχητικά: «δυναμικά καταστροφική κλιματική αλλαγή λόγω των αυξανόμενων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου από την καύση ορυκτών καυσίμων, την αποψίλωση των δασών και τη γεωργική παραγωγή ιδιαίτερα από εκτροφή μηρυκαστικών για κατανάλωση κρέατος. (Ripple, *et al.*, 2017)

Ο συνολικός αντίκτυπος των ανθρώπινων δραστηριοτήτων όχι μόνο στη βίωση αλλά ακόμη και στον γεωλογικό σχηματισμό της Γης οδήγησε τον Paul Crutzen να μιλήσει για την τρέχουσα γεωλογική εποχή ως εποχή ανθρώπινης παρέμβασης, όπως την ονομάζει Anthropocene, ανθρωπόκαινος εποχή, δηλαδή εποχή που χρονολογείται από την έναρξη σημαντικών ανθρώπινων επιπτώσεων στη γεωλογία και τα οικοσυστήματα της Γης). (Crutzen, 2002). Ο αντίκτυπος της ανθρώπινης δραστηριότητας στα τοπικά έως παγκόσμια οικοσυστήματα μπορεί να φτάσει σε οριακά σημεία πέρα από τα οποία θα πυροδοτήσουνε μη αναστρέψιμες επιβλαβείς εξελίξεις. Γι' αυτό λοιπόν η ανάπτυξη με την προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί μία ευθύνη και υποχρέωση της τωρινής γενιάς για τις επερχόμενες.

2) Οικονομική βιωσιμότητα

Η οικονομική διάσταση της βιωσιμότητας είναι σχετικά αμφιλεγόμενη θα λέγαμε στη βιβλιογραφία. Ο όρος «ανάπτυξη» στη βιώσιμη ανάπτυξη αν επιχειρηθεί να κατανοηθεί με οικονομικούς όρους («οικονομική ανάπτυξη») σημαίνει ότι μία οικονομία αυξάνει το ΑΕΠ της και την αξία της είτε σε όρους εισοδήματος είτε σε όρους παραγωγής. Αυτό μπορεί να συμβεί με εκμετάλλευση των πόρων και του περιβάλλοντος που παραβιάζει την προηγούμενη διάσταση και την επίτευξη περιβαλλοντολογικής βιωσιμότητας.

Από την άλλη πλευρά όμως, ειδικά για τους ανθρώπους στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, απαιτείται μια ορισμένη οικονομική ανάπτυξη (π.χ. για τη μείωση της πείνας, της ενεργειακής φτώχειας κ.λπ.). Για το λόγο αυτό, προκειμένου να επιτευχθεί Βιώσιμη Ανάπτυξη απαιτείται οικονομική ανάπτυξη, η οποία αποτελεί κινητήρια δύναμη για την κοινωνική πρόοδο και ευημερία. Αυτός ο στόχος είναι: «Διατήρηση της κατά κεφαλήν οικονομικής ανάπτυξης σύμφωνα με τις εθνικές συνθήκες και, ειδικότερα, τουλάχιστον 7% αύξηση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος ετησίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες». (United Nations, 2017)

Επομένως, ανεξάρτητα από τις διαφορές στην κατανόηση της έννοιας της αειφορίας και της βιώσιμης ανάπτυξης, είναι σαφές ότι η ανθρωπότητα θα πρέπει να επιλύσει το ζήτημα του τρόπου με τον οποίο μπορεί να επιτευχθεί η οικονομική ανάπτυξη χωρίς υπερβολική πρόσθετη πίεση στο περιβάλλον.

Επίσης, όσον αφορά στη φτώχεια, σύμφωνα με την έκθεση Brundtland, η φτώχεια είναι μια κύρια αιτία και επίσης αποτέλεσμα των παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων. Ως εκ τούτου, είναι μάταιο να προσπαθήσουμε να αντιμετωπίσουμε τα περιβαλλοντικά προβλήματα χωρίς μια ευρύτερη προοπτική που να περιλαμβάνει τους παράγοντες της παγκόσμιας φτώχειας και της διεθνούς ανισότητας. (Brundtland Commission, (1987)

Το 2005 τα Ηνωμένα Έθνη ξεκίνησαν την πρωτοβουλία Poverty-Environment Initiative, η οποία στοχεύει στο τριπλό όραμα να μην υπάρχει καμία ακραία φτώχεια, ούτε εκπομπές αερίων θερμοκηπίου ούτε καθαρή απώλεια φυσικών πόρων, με το τρίπτυχο αυτό να καθορίζει τη διαρθρωτική μεταρρύθμιση που θα επιτρέψει στις φτωχές ομάδες και χώρες να επιτύχουν τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης. (Berg, 2020).

3) Κοινωνική βιωσιμότητα

Η κοινωνική διάσταση της βιωσιμότητας είναι ίσως η λιγότερο καθορισμένη και λιγότερο κατανοητή διάσταση της βιωσιμότητας. (Doğu and Aras., 2019) Ένας πιθανός ορισμός είναι ότι μια κοινωνικά βιώσιμη κοινωνία θα πρέπει να διασφαλίζει ότι οι άνθρωποι δεν παρεμποδίζονται από εμπόδια στους τομείς της υγείας, της επιρροής, της ικανότητας, της αμεροληψίας και της δημιουργίας νοήματος (meaning-making. (Missimer *et al.*, 2017) Παρά αυτή την παγίωση της κοινωνικής διάστασης της βιωσιμότητας η «κοινωνική βιωσιμότητα» μπορεί να αντιμετωπιστεί με διαφορετικούς τρόπους.

Ορισμένοι μελετητές τοποθετούν τα κοινωνικά ζητήματα στο επίκεντρο των συζητήσεων για τη βιωσιμότητα. Προτείνουν ότι όλοι οι τομείς της βιωσιμότητας είναι κοινωνικοί: συμπεριλαμβανομένης της οικολογικής, οικονομικής, πολιτικής και πολιτιστικής βιωσιμότητας. Αυτοί οι τομείς της κοινωνικής βιωσιμότητας εξαρτώνται όλοι από το βαθμό ανθρώπινης ενσωμάτωση στο περιβάλλον. Με αυτούς τους όρους, η κοινωνική βιωσιμότητα περιλαμβάνει όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες και δε

σχετίζεται μόνο με την εστιασμένη διασταύρωση των οικονομικών, του περιβάλλοντος και του κοινωνικού. (Magee *et al.*, 2013)

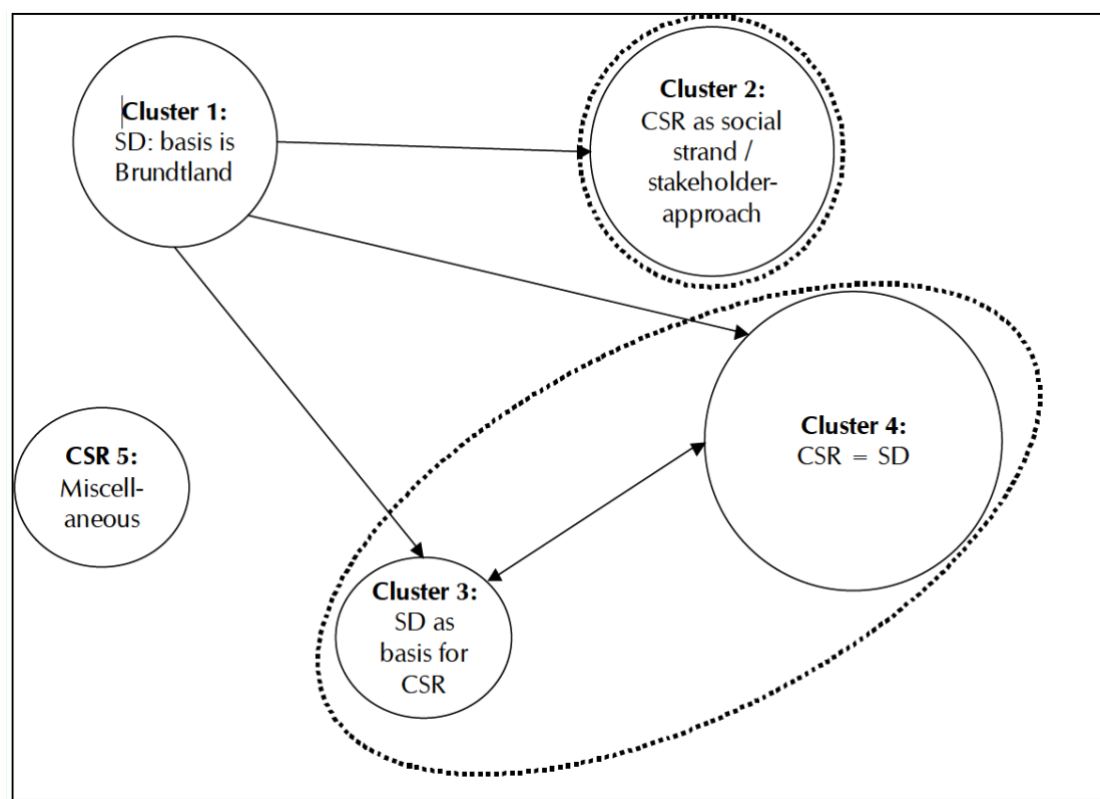
Οι ευρείας βάσης στρατηγικές για πιο βιώσιμα κοινωνικά συστήματα περιλαμβάνουν: βελτιωμένη εκπαίδευση και πολιτική ενδυνάμωση των γυναικών, ιδίως στις αναπτυσσόμενες χώρες. μεγαλύτερο σεβασμό για την κοινωνική δικαιοσύνη, ιδίως την ισότητα μεταξύ πλουσίων και φτωχών τόσο εντός όσο και μεταξύ των χωρών· και, ίσως περισσότερο από όλα, ισότητα μεταξύ γενεών. (Cohen, 2006). Η κοινωνική βιωσιμότητα επομένως, θεωρείται ότι οδηγεί σε βιώσιμες κοινότητες που θα είναι «ισότιμες, ποικιλόμορφες, συνδεδεμένες και δημοκρατικές και θα παρέχουν καλή ποιότητα ζωής.

3.4 Η Σύνδεση μεταξύ Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και Βιωσιμότητας-Βιώσιμης Ανάπτυξης

Στη μελέτη της βιβλιογραφίας για τη σύνδεση της ΕΚΕ με τη βιωσιμότητα παρατηρήσαμε πως οι επιστημονικές πηγές συγκλίνουν εν γένει πως η ΕΚΕ συνδέεται με τη βιώσιμη ανάπτυξη και παρόλο που τα αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας εμφανίζουν κάποιες διαφοροποιήσεις ως προς το μέγεθος ή τη σημαντικότητα, παρ' όλα αυτά, η διασύνδεσή τους είναι μια κοινή συνισταμένη. Οι όποιες αποκλείσεις δεν αμφισβητούν τη σύνδεσή τους η οποία αποβαίνει εις όφελος όλων των πλευρών και των επιχειρήσεων και της συνολικής κοινωνίας και του περιβάλλοντος.

Οι Ebner & Baumgartner (2006) έθεσαν πρώτοι ένα θεωρητικό υπόβαθρο για τη αλληλεπίδραση και τη σχέση ΕΚΕ και βιώσιμης ανάπτυξης. Στη μελέτη τους αφού πρώτα κατέγραψαν τις θεωρίες που τις συνδέουν, κατηγοριοποίησαν τις θεωρίες αυτές σε πέντε ομάδες, όπως απεικονίζονται στο διάγραμμα 3 που ακολουθεί.

Διάγραμμα 3. Η σύνδεση ΕΚΕ και Βιωσιμότητας σε 5 ομάδες

Πηγή: Ebner and.Baumgartner (2006)

Ομάδα 1: Sustainable Development (Βιώσιμη Ανάπτυξη) Βάση για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη είναι η Συμφωνία Brundtland.

Εδώ ανήκουν οι εργασίες εκείνες που επικεντρώνονται σε πτυχές βιωσιμότητας και βασίζονται κυρίως στις ηθικές αρχές της Brundtland που θεωρείται ως η πιο κοινός ορισμός της βιώσιμης ανάπτυξης. Αυτό το μοντέλο βιωσιμότητας αναφέρεται συχνά ως η γραμμή τριπλού πυθμένα που αντιπροσωπεύει τους τρεις πυλώνες που αναφέραμε πιο πάνω στην εργασία μας: οικονομικός, οικολογικός και κοινωνικός πυλώνας (Elkington, 1998).

Η βιβλιογραφία που υπάγεται στην ομάδα αυτή ασχολείται μόνο με ζητήματα που σχετίζονται με τη βιώσιμη ανάπτυξη και δεν κάνει κανένα σχόλιο σε άλλους όρους που άπτονται της βιωσιμότητας όπως η ΕΚΕ ή η Εταιρική Υπευθυνότητα. Η αφετηρία τους είναι πάντα η έννοια της τριπλής γραμμής. Η βιώσιμη ανάπτυξη εντός της ομάδας αυτής όμως μπορεί να προκαλέσει θετικά μακροπρόθεσμα αποτελέσματα για μία εταιρεία. Επίσης, στην ομάδα αυτή, άρχισε λίγο να δίνεται μια κάπως μεγαλύτερη

σημασία στην κοινωνική διάσταση που είχε παραμελιστεί προγενέστερα διότι δίνονταν μεγάλη σημασία στον περιβαλλοντικό πυλώνα ο οποίος βρίσκονταν στο επίκεντρο της συζήτησης για την αειφορία.

Ομάδα 2: ΕΚΕ ως κοινωνικό σκέλος/κοινωνικό ρεύμα

Η δεύτερη ομάδα αφορά στη βιβλιογραφία που προσβέβει ότι η ΕΚΕ είναι ένα κοινωνικό ζήτημα και τείνει να επικεντρώνεται σε όλες τις ενδιαφερόμενες πλευρές. Συχνά η ΕΚΕ ορίζεται ως η νέα κοινωνική προσέγγιση, που αναφέρεται στη διαχείριση των ενδιαφερομένων των stakeholders όπως τους αποκαλεί. Οι ενδιαφερόμενοι, σύμφωνα με τον Freeman (1984), είναι όλοι εκείνες οι ομάδες ή άτομα από τα οποία ο οργανισμός/ επιχείρηση εξαρτάται για την επιβίωσή του/της. Σε ένα ευρύτερο επίπεδο, ωστόσο, ένας ενδιαφερόμενος είναι οποιοσδήποτε άτομο ή ομάδα που μπορεί να επηρεάσει ή να επηρεαστεί από την οργάνωση.

Σύμφωνα με την ομάδα αυτή, η ΕΚΕ είναι ένα κοινωνικό ζήτημα το οποίο οι εταιρείες θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη. Είναι προφανές ότι η κύρια πτυχή αφορά τα ενδιαφερόμενα μέρη της εταιρείας. Επιπλέον, στη βιβλιογραφία που υπάγεται στην ομάδα αυτή, υπάρχει ένα κοινό σημείο το οποίο εντοπίζεται στο ότι πρέπει να υπάρχουν και άλλες πτυχές εκτός από την κοινωνική διάσταση όταν μιλούμε για ΕΚΕ.

Ομάδα 3: Η Βιώσιμη Ανάπτυξη ως βάση για την ΕΚΕ

Η τρίτη ομάδα περιέχει άρθρα στα οποία η βιώσιμη ανάπτυξη θεωρείται ως η ηθικά δικαιολογημένη βάση για την ΕΚΕ. Οι υποστηρικτές της ομάδας αυτής πιστεύουν ότι η βιώσιμη ανάπτυξη αντιπροσωπεύει μια ευρεία βάση λόγω της έννοιας των τριών πυλώνων της οικονομικής, οικολογικής και κοινωνικής διάστασης, αλλά, όπως περιγράφει ο DesJardins (1998), είναι μια έννοια για κυβερνήσεις και άτομα και δεν εστιάζει στις εταιρείες.

Ωστόσο, η ΕΚΕ συνδέεται με την πτυχή της επικοινωνίας των ανθρώπων και των οργανώσεων και σχετίζεται με θέματα όπως η διαφάνεια, ο διάλογος με τα ενδιαφερόμενα μέρη και την υποβολή εκθέσεων βιωσιμότητας. Έχει δηλαδή μια πιο ηθική και πολυεπίπεδη διάσταση ο προσανατολισμός προς τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι βάση για να μιλούμε για την ΕΚΕ.

Ομάδα 4: Βιώσιμη ανάπτυξη και ΕΚΕ χρησιμοποιούνται συνώνυμα (είναι ταυτόσημες έννοιες δηλαδή)

Η τέταρτη ομάδα αντιπροσωπεύει το τμήμα της βιβλιογραφίας όπου οι όροι Βιώσιμη Ανάπτυξη και ΕΚΕ (ή άλλοι όπως ως Εταιρική Βιωσιμότητα ή Εταιρική Υπευθυνότητα) μπορούν να χρησιμοποιηθούν συνώνυμα. Είναι κάπως εντυπωσιακό ότι ένας μεγάλος όγκος επιστημονικών εργασιών βασίζεται σε αυτήν την υπόθεση (16 από τα 43 άρθρα της ανάλυσης).

Οι de la Cuesta González και Valor Martínez (2004) υιοθετούν τον ορισμό της βιώσιμης ανάπτυξης ως περιγραφή ΕΚΕ. Άλλοι αναφέρουν ως συνώνυμες έννοιες τη βιώσιμη ανάπτυξη και την ΕΚΕ (Whitehouse, 2006, ή Muller, 2006). Άλλοι επιστήμονες πάλι, δεν αναφέρουν ότι η Βιώσιμη Ανάπτυξη και η ΕΚΕ χρησιμοποιούνται ως συνώνυμα, αλλά χαρακτηρίζουν την ΕΚΕ ως ένα τρισδιάστατο μοντέλο (το οποίο συνήθως θεωρείται η Βιώσιμη Ανάπτυξη), όπως κάνουν οι Cramer *et al.*, 2004. Οι Dawkins και Lewis (2003) περιγράφουν την Εταιρική Υπευθυνότητα ως συνώνυμο της ΕΚΕ, στην οποία περιλαμβάνεται και η ευθύνη για την ορθή μεταχείριση των εργαζομένων, την κοινοτική δέσμευση, την ηθική και το περιβάλλον. Η επιχειρηματολογία τους είναι ότι κάθε εταιρεία πρέπει να αντιμετωπίσει μια τεράστια πολυπλοκότητα ΕΚΕ και πρέπει να θέσει τις δικές της προσπάθειες ΕΚΕ γεγονός που αποτελεί και το πλάνο βιωσιμότητάς της.

Ομάδα 5: Διάφορες θέσεις

Αυτή η ομάδα απαρτίζεται από ένα μικρό τμήμα της βιβλιογραφίας (3 από τα 43 άρθρα της ανάλυσης) που δεν μπορεί να υπαχθεί σε κάποια από τις 4 ανωτέρω ομάδες. Ένα άρθρο υποστηρίζει την υπόθεση ότι η εταιρική υπευθυνότητα χτίζει ένα ηθικό πλαίσιο για την βιώσιμη ανάπτυξη σε εταιρικό επίπεδο που υποδηλώνει το αντίθετο της ομάδας τρία σχετικά με την εξάρτηση των όρων Βιώσιμη Ανάπτυξη και ΕΚΕ. Επικεντρώνεται στην ΕΚΕ και η ηθική είναι η προκαταρκτική ιδέα για βιώσιμη συμπεριφορά. Οι Daub και Ergenzinger (2005) υποστηρίζουν ότι η εταιρική υπευθυνότητα είναι ηθική ευθύνη που εφαρμόζεται και στις τρεις διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης.

Τα άλλα δύο άρθρα είναι δύσκολο να αποδοθούν καθώς δεν παρέχουν σημαντικές εννοιολογικές προσεγγίσεις για την ΕΚΕ ή τη βιώσιμη ανάπτυξη. Οι Gond και Herrbach (2006) αναπτύσσουν ένα πλαίσιο σχετικά με την ΕΚΕ που είναι, ως

εργαλείο μάθησης, βασισμένο στην έννοια της οργανωσιακής μάθησης. Ο Verschoor (1998) πραγματοποίησε μια εμπειρική μελέτη στις 500 μεγαλύτερες δημόσιες εταιρείες των Η.Π.Α. Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν μια σημαντική σύνδεση μεταξύ της δέσμευσης σε αυστηρούς ελέγχους στη διοίκηση, οι οποίοι δίνουν έμφαση σε μια ηθική και κοινωνικά υπεύθυνη συμπεριφορά και καλή εταιρική οικονομική απόδοση.

Αξίζει να αναφερθούμε επίσης σε μία εισήγηση του Erasmus Business Management Society του Πανεπιστημίου που έχει τοποθετήσει την Εταιρική Βιωσιμότητα ως απώτερο στόχο, με την ΕΚΕ να αποτελεί το ενδιάμεσο στάδιο για την υλοποίησή της. Στο πλαίσιο αυτό οι εταιρείες προσπαθούν να εξισορροπήσουν μεταξύ των πυλώνων της Τριπλής προσέγγισης (Triple Bottom Line) όπως αποτυπώνεται στο διάγραμμα 4 που ακολουθεί. Οι τρεις πτυχές της βιωσιμότητας (οικονομική, περιβαλλοντική και κοινωνική) μπορεί να ερμηνευτούν ως μια Εταιρική Ευθύνη (CR) προσέγγιση την οποία οι εταιρείες πρέπει να εφαρμόσουν προκειμένου να διασφαλίσουν τη βιωσιμότητά τους.

Διάγραμμα 4. Η τριπλή προσέγγιση (Triple Bottom Line) Της Εταιρικής Βιωσιμότητας και της ΕΚΕ

Πηγή: CEO Spotlight: Corporate social responsibility (2022)

Η τριπλή προσέγγιση εισήχθη σαν έννοια της δεκαετία του 1990 από τον οικονομολόγο John Elkington και έκτοτε χρησιμοποιείται ευρέως σε θέματα που άπτονται και συνδέουν την ΕΚΕ με τη βιωσιμότητα και βιώσιμη ανάπτυξη. Σύμφωνα με τις αρχές της θεωρίας αυτής, η βιωσιμότητα των εταιρειών βασίζεται και περιλαμβάνει τρεις άξονες: i) το κέρδος (η οικονομική αξία που δημιουργεί η εταιρεία ή το οικονομικό όφελος για την κοινωνία), ii) τους ανθρώπους (οι επιχειρηματικές δραστηριότητες που αφορούν το ανθρώπινο δυναμικό και την τοπική κοινωνία στην οποία η εταιρεία δραστηριοποιείται) iii) και το πλανήτη (χρήση βιώσιμων περιβαλλοντικών πρακτικών και μείωση του περιβαλλοντικού αντίκτυπου). Οι τρεις αυτές διαστάσεις αποτελούν και τη βάση για τη βιώσιμη ανάπτυξη των επιχειρήσεων.

Κεφάλαιο 4. Σύγχρονες Εξελίξεις στην Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και Βιωσιμότητα στην Ελλάδα και Διεθνώς

4.1 Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και Βιωσιμότητα στην Ελλάδα

Η διερεύνηση της επιστημονικής βιβλιογραφίας για την εφαρμογή των αρχών της ΕΚΕ με προσανατολισμό στη βιώσιμη ανάπτυξη σε βάσεις δεδομένων μελετών όπως το REPEC αλλά και γενικότερα στο Scholar, κατέδειξε πως η επιστημονική έρευνα για τις σύγχρονες εξελίξεις όσον αφορά τη χώρα μας είναι περιορισμένη. Στο τμήμα αυτό επιχειρούμε να αποτυπώσουμε τα κυριότερα ευρήματα των μελετών που έχουν εκπονηθεί για τη χώρα μας.

Κατ' αρχάς, θα λέγαμε πως η ΕΚΕ στο ελληνικό επιχειρηματικό γίγνεσθαι δεν εφαρμόζεται κατά κόρον και μερικές μόνο εταιρείες την έχουν υιοθετήσει στον τρόπο λειτουργίας τους. Αν μάλιστα αναλογιστούμε πως το πράττουν αυτό κυρίως για να αποκομίσουν τα έμμεσα οφέλη όπως οι φορολογικές ελαφρύνσεις από την ενσωμάτωση της ΕΚΕ στον τρόπο λειτουργίας τους, τότε είναι ιδιαίτερα ανησυχητικό για τη χώρα μας διότι διαφαίνεται πως οι ελληνικές επιχειρήσεις δρουν αποκλειστικά με γνώμονα το συμφέρον τους. (Skouloudis *et al.*, 2011).

Οι Panayiotou *et al.* (2009) ασχολήθηκαν να διερευνήσουν πόσες από τις ελληνικές επιχειρήσεις ακολουθούν τους κανόνες που διέπουν την ΕΚΕ και το εκθέτουν αυτό στο κοινό. Με άλλα λόγια επιχείρησαν να δουν πόσες από τις ελληνικές εταιρείες προβαίνουν σε δημοσίευση των εκθέσεών τους δημόσια στο κοινό και το ενημερώνουν για τις αρχές εταιρικής κοινωνικής υπευθυνότητάς τους. Βεβαίως επειδή όπως οι ίδιοι υποστηρίζουν στο άρθρο τους η ΕΚΕ στην Ελλάδα βρισκόταν σε βρεφική ηλικία πήραν ως δείγμα μόνο εισηγμένες εταιρείες στο ΧΑΑ. Χαρακτηριστικό της πολύ πρώιμης ηλικίας της ΕΚΕ τότε ήταν το γεγονός πως μόνο 28 ανακοίνωναν στο κοινό εκθέσεις που προάγουν και ενημερώνουν για την εφαρμογή εκ μέρους τους της ΕΚΕ, οι οποίες επιχειρήσεις μάλιστα ακολουθούσαν κυριολεκτικά τη στρατηγική στο θέμα αυτό άλλων ομοειδών εταιρειών από το εξωτερικό.

Στη χώρα μας, πρωταρχικά οι εταιρείες που εφάρμοσαν τις αξίες και τους κανόνες της ΕΚΕ, ήταν λοιπόν κάποιες μόνο επιχειρήσεις που εισήχθησαν στο ΧΑΑ (Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών) και το πράξανε αυτό για να προσελκύσουν μετόχους

και πελάτες δείχνοντας ένα πιο κοινωνικό προφίλ, ενώ πολύ λίγες είναι οι επιχειρήσεις που γενικά δημοσιεύσεις σε ετήσια βάση κάποια έκθεση για την κοινωνική ευθύνη της εταιρείας. (Skouloudis *et al.*, 2014a)

Αυτό δεν αποπνέει μία θετική εικόνα για τη χώρα μας διότι υποδηλώνει πως οι επιχειρηματίες δεν έχουν αντιληφθεί πως η εφαρμογή της ΕΚΕ μπορεί να συνεπάγεται κάποιο κόστος αλλά τα αναμενόμενα οφέλη είναι πολλαπλάσια είτε άμεσα που αντικατοπτρίζονται στις πωλήσεις είτε έμμεσα στη συνείδηση του κόσμου και σε βάθος χρόνος σε μεγαλύτερο μερίδιο της κοινωνικά ευαίσθητης καταναλωτικής αγοράς. Δυστυχώς, σύμφωνα με τη μελέτη των Skouloudis *et al.* (2014a), λίγες μονάχα ελληνικές εταιρείες εφαρμόζουν τις αρχές της ΕΚΕ.

Αξία αναφοράς για τη χώρα μας αποτελεί η μελέτη του Καραγιώργου το 2010 (Karagiorgou, 2010). Στην εν λόγω μελέτη διερευνάται η επίπτωση της εφαρμογής της ΕΚΕ για τις ελληνικές επιχειρήσεις στο κομμάτι απόδοσης των μετοχών της. Είναι μία τελείως άμεση επίδραση στην κερδοφορία της επιχείρησης και στο κατά πόσον εάν μία εταιρεία την εφαρμόσει τι θα κάνουν τις τιμές των μετοχών της που πρεσβεύει και την αξία της επιχείρησης. Σε δείγμα λοιπόν τριάντα εννέα εταιρειών εισηγμένες στο ΧΑΑ με βάση εταιρείες που δημοσιεύουν εκθέσεις ΕΚΕ για δύο συνεχή χρόνια παρατήρησαν πως υφίσταται μία θετική και στατιστικά συσχετίση μεταξύ της εφαρμογής αρχών ΕΚΕ και της τιμής των μετοχών. Το αποτέλεσμα αυτό είναι το πρώτο για τη χώρα μας που προσδίδει επιστημονικά μία θετική διάσταση για την υιοθέτηση της ΕΚΕ από τις ελληνικές επιχειρήσεις.

Οι Giannarakis και Litinas (2011) εκπόνησαν μια μελέτη για την εφαρμογή αρχών της ΕΚΕ και τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων που σχετίζονται με τον κλάδο των τηλεπικοινωνιών στην Ελλάδα.. Το δείγμα της έρευνας απαρτίστηκε από τις εταιρείες Vodafone, Wind, Cosmote και άλλες πέντε μικρότερες και διαπιστώθηκε πως όσο μεγαλύτερο είναι το μέγεθος μιας επιχείρησης, τόσο μεγαλύτερα είναι και τα θετικά αποτελέσματα από την εφαρμογή αρχών ΕΚΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη των εταιρειών. Ενδιαφέρον θα υπήρχε εάν μπορούσαμε να κάνουμε εξακρίβωση εάν τα συμπεράσματα αυτά ισχύουν και σε άλλους κλάδους στην Ελληνική οικονομία. Πραγματικά οι ανωτέρω τρεις εταιρείες που αναφέρθηκαν πιο πάνω έχουν μέχρι σήμερα μακρά και βιώσιμη ανάπτυξη με συνεχείς κερδοφορίες.

Έκτοτε ακολούθησε μία περίοδος όπου σε ερευνητικό επίπεδο μπορέσαμε να εντοπίσουμε μόνο μελέτες που εκπονήθηκαν από την ICAP από το 2013 για την εταιρική κοινωνική υπευθυνότητα των ελληνικών επιχειρήσεων. Η πιο πρόσφατη δημοσιεύτηκε το 2020 και αφορά ένα δείγμα 76 επιχειρήσεων και υλοποιήθηκε με τη μορφή ερωτηματολογίου από το Μάη έως τον Ιούνιο του 2020. (Icap, 2020)

Η έρευνα αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία διότι αποσκοπούσε να διερευνήσει τις επιπτώσεις της υγειονομικής κρίσης από την πανδημία του κορονοϊού στην ελληνική οικονομία και το ρόλο της ΕΚΕ στη βιωσιμότητα των ελληνικών επιχειρήσεων. Συνοπτικά θα λέγαμε πως σύμφωνα με τη συγκεκριμένη μελέτη η ΕΚΕ συνετέλεσε αποφασιστικά στο να μπορέσουν οι επιχειρήσεις να διαχειριστούν το μεταβαλλόμενο περιβάλλον και να ανταπεξέλθουν στις δυσκολίες που επέφερε η πανδημία και οι συνακόλουθες κρίσεις και βοήθησε στο να αποκατασταθεί η οικονομία και να επέλθει εκ νέου βιώσιμη ανάπτυξη με μακροπρόθεσμο ορίζοντα. Τα συμπεράσματα της έρευνας συνοψίζονται στα ακόλουθα σημεία:

- Περίπου οι μισές επιχειρήσεις θεωρούν ότι η ΕΚΕ παρόλο που θεωρούν ότι διαδραματίζει σημαντικό ρόλο για τη βιωσιμότητά τους διατηρούν την ΕΚΕ σε σχετικά μέτρια επίπεδα.
- Στο πλαίσιο της πανδημίας του κορονοϊού, το 85% των εταιριών θεωρούν πως η ΕΚΕ ιδίως μέσα στο κλίμα της πανδημίας μπορεί να ευαισθητοποιήσει περαιτέρω τους καταναλωτές και να βοηθήσει τις επιχειρήσεις να επιτύχουν μία βιώσιμη ανάπτυξη.
- Περίπου το 40% των εταιριών απάντησε ότι διαθέτει ξεχωριστό τμήμα ΕΚΕ για τις δράσεις που ενέχουν κοινωνική ευθύνη για την επιχείρηση.
- Οι ελληνικές εταιρείες στη μεγάλη του πλειοψηφία αύξησαν τις δαπάνες τους για την άσκηση της ΕΚΕ διότι αντιλήφθηκαν τα πολλαπλασιαστικά οφέλη της εν καιρώ κρίσεων.
- Οι παράγοντες που δεν υφίστανται στη χώρα μας για να ακολουθήσουν οι επιχειρήσεις την ΕΚΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξή τους αποτυπώθηκαν ως τα οικονομικά και φορολογικά κίνητρα, γεγονός που σημαίνει η χώρα μας χρειάζεται σημαντική βελτίωση στο πεδίο αυτό.

Η σημασία της ΕΚΕ για μία βιώσιμη ανάπτυξη των ελληνικών επιχειρήσεων, διερευνήθηκε επίσης και από τη μελέτη των Kritas *et al.* (2020). Σύμφωνα με τη μελέτη

αυτή, στην Ελλάδα, η συνέργεια μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα είναι πολύ σημαντική, γιατί θα μπορούσε να ενισχύσει την κοινωνική συνοχή και κυρίως να προσφέρει λύσεις σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης. Η κοινωνική ευθύνη των εταιρειών και η συμμετοχή τους σε ένα κοινό σχέδιο αντιμετώπισης μιας κρίσης μπορεί να είναι καθοριστικές. Αν και το «ελληνικό success story» της πρώτης φάσης της πανδημίας βασίζεται σε διαφορετικούς λόγους όπως η αρχικά αποτελεσματική διαχείριση της κρίσης, η οργάνωση και η ενημέρωση, η ΕΚΕ ήταν επίσης μια θετική απάντηση στην κρίση. Ωστόσο, η μελέτη επισημαίνει πως είναι απαραίτητο να γίνει ένα βήμα μπροστά από το πλαίσιο της κατανόησης της ΕΚΕ ως φιλανθρωπικής δράσης, αλλά να μετατραπεί σε μια οργανωμένη, συνεχή πολιτική που μπορεί να οδηγήσει σε μια πιο βιώσιμη και ισότιμη κοινωνία.

Η τελευταία και πιο πρόσφατη επιστημονική μελέτη που βρήκαμε για την ΕΚΕ και τη βιωσιμότητα όσον αφορά τις ελληνικές επιχειρήσεις δημοσιεύτηκε στο επιστημονικό περιοδικό *Sustainability* από τους Ziogas and Metaxas (2021). Η συγκεκριμένη εργασία εξέτασε την εφαρμογή της ΕΚΕ του σε χώρες της Νότιας Ευρώπης και ειδικότερα της Ελλάδας, Ιταλίας, Ισπανίας και Πορτογαλίας. Αυτές οι μεγάλες μεσογειακές χώρες, εκτός από τη γεωγραφική εγγύτητα και τα κοινά χαρακτηριστικά, βρέθηκαν στο επίκεντρο της οικονομικής κρίσης στην Ευρώπη το 2009 (τα επονομαζόμενα και ως PIGS). Λαμβάνοντας υπόψη την πολυπλοκότητα της ΕΚΕ, τις πτυχές της μέσα στο χρόνο, την ποικιλομορφία της ανάλογα με τη γεωγραφική θέση και την αναγκαιότητα της ηθικής ΕΚΕ ως μέρος της επιχειρηματικής δραστηριότητας, το εν λόγω επιστημονικό άρθρο παρουσίασε τη σημασία της ΕΚΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη των εταιρειών στις χώρες αυτές και επίσης εκθέτει και μια νέα κατηγοριοποίηση των υφιστάμενων ποσοτικών δεικτών και μια μέθοδος αξιολόγησης που καλύπτει την πολυδιάστατη έννοια της ΕΚΕ. Το νέο μοντέλο της μελέτης επιβεβαιώνει πως η υιοθέτηση των καλών πρακτικών της ΕΚΕ, δεν είναι μόνο ηθικός κανόνας, αλλά συμβάλλει, τουλάχιστον εν μέρει, στην ανάπτυξη της αποτελεσματικότητάς τους και στη βιωσιμότητά τους. Ως συμπέρασμα, η ΕΚΕ θα είναι ένα χρήσιμο εργαλείο για όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, με άμεσα αποτελέσματα τόσο για την κοινωνία και τις εταιρείες για μία βιώσιμη ανάπτυξη.

4.2 Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και Βιωσιμότητα σε Διεθνές επίπεδο

Η βιβλιογραφία για τη σύνδεση της ΕΚΕ με τη βιωσιμότητα και τη βιώσιμη ανάπτυξη των επιχειρήσεων αποτελεί ένα πεδίο που έχει διερευνηθεί εκτενώς. Στο τμήμα αυτό θα παρουσιάσουμε τα αποτελέσματα της πρόσφατης βιβλιογραφίας. Επειδή η ΕΚΕ αλληλοεπιδρά με τη βιωσιμότητα κυρίως στη διάσταση της κοινωνίας, του περιβάλλοντος και των οικονομικών, παρουσιάζουμε και μεις τη βιβλιογραφία στις τρεις αυτές επιμέρους ενότητες: (1) κοινωνική διάσταση της σχέσης ΕΚΕ και βιωσιμότητας, (2) την περιβαλλοντική διάσταση της ΕΚΕ και της Αειφορίας και (3) οικονομική διάσταση για την ΕΚΕ και τη βιωσιμότητα.

(1) κοινωνική διάσταση της ΕΚΕ και βιωσιμότητας

Στη βιβλιογραφία, η κοινωνική διάσταση αναφέρεται συχνά ως ο πιο αδύναμος πυλώνας της βιωσιμότητας για τις επιχειρήσεις (Vallance *et al.*, 2011), γεγονός που σημαίνει πως η βιωσιμότητα θεωρείται συχνά ως «δευτερεύουσα σημασία» όσον αφορά την κοινωνική διάσταση (Boström, 2012).

Παρακολουθώντας αυτή την κοινωνική διάσταση, πολλοί συγγραφείς από τη διεθνή κοινότητα έχουν μελετήσει την ενσωμάτωση των κοινωνικών πτυχών στην ΕΚΕ και την Αειφορία. Η αυξημένη πίεση από τα ενδιαφερόμενα μέρη οδήγησε τις εταιρείες να εξετάσουν τα κοινωνικά προβλήματα πιο έντονα. Οι Yawar και Seuring (2017) ξεκινώντας με τη βάση πως η κοινωνική διάσταση της βιώσιμης ανάπτυξης και ο αντίκτυπός της στις αλυσίδες εφοδιασμού είχαν λάβει έως τότε πολύ μικρότερη προσοχή από την περιβαλλοντική διάσταση, στόχευσαν στην εργασία τους αυτή να διερευνήσουν τη διασύνδεση μεταξύ κοινωνικών θεμάτων, δράσεων ΕΚΕ και απόδοσης για τις επιχειρήσεις. Οι συγγραφείς κατέληξαν στο συμπέρασμα πως οι κοινωνικές διαστάσεις από την άσκηση ΕΚΕ επιδρούν σημαντικά και θετικά στις επιδόσεις των επιχειρήσεων όσον αφορά στην εφοδιαστική αλυσίδα, αλλά οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ αυτών των δομών απαιτούν περαιτέρω έρευνα.

Την ελλιπή προσοχή που έχει λάβει η κοινωνική διάσταση στη βιβλιογραφία και στην πράξη επισημαίνουν επίσης και οι Badri *et al.* (2019), ιδίως μάλιστα στις αναπτυσσόμενες χώρες. Οι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι η κοινωνική διάσταση για τις επιχειρήσεις, ωστόσο, αντιμετωπίζει ζητήματα, όπως εσωτερικά ανθρώπινο δυναμικό, σταθερότητα εργασίας, εργασιακές πρακτικές, υγεία και ασφάλεια και ανάπτυξη ικανότητες και ικανότητες, υποδηλώνοντας το ενδιαφέρον των οργανισμών για τα

ανθρώπινα δικαιώματα, την εργασία ισότητα, ισότητα των φύλων, πρακτικές υγείας και ασφάλειας για προληπτικά μέτρα ή ικανότητα ανάπτυξη.

Στο ίδιο μήκος κλίματος, ο Rajesh (2020) μελέτησε τις επιδόσεις βιωσιμότητας 39 Ινδικών εταιρειών, που αναφέρονται στον δείκτη Thomson Reuters ESG, ως έναν αντικειμενικό δείκτη μέτρησης ή αξιολόγησης της απόδοσης μιας εταιρείας σε σχέση με θέματα Περιβαλλοντικής, Κοινωνικής και Διακυβέρνησης (ESG). Στην εν λόγω μελέτη φαίνεται πως ο δείκτης της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (CSR) αναδεικνύεται ως ο πιο σημαντικός παράγοντας που συμβάλλει στις περιβαλλοντικές, κοινωνικές και επιδόσεις διακυβέρνησης των ινδικών επιχειρήσεων. Από την άλλη μεριά, θεωρητικά πιο σημαντικοί δείκτες όπως ο δείκτης των μετοχών ή ο δείκτης της διοίκησης της εταιρείας φαίνεται να είναι από τους λιγότερο σημαντικούς δείκτες για τη βιωσιμότητα των εταιρειών.

Επιπλέον, οι Ikram *et al.* (2020) ενσωμάτωσαν και την επίδραση της πανδημίας στην ανάλυσή τους, καθώς όπως ισχυρίζονται μπορεί η εταιρική βιωσιμότητα να θεωρείται ως θεμελιώδης λύση για να ευημερούν οι οργανισμοί, ωστόσο, ζητήματα κοινωνικής βιωσιμότητας και προβλήματα πανδημίας από τον covid-19 έχουν επηρεάσει εταιρείες και παρεμπόδισαν τα σχέδια τους για βιώσιμη ανάπτυξη. Μέσα σ' αυτό το κλίμα αρνητικών συγκυριών η ανάγκη για υιοθέτηση αρχών ΕΚΕ πρεσβεύει η μελέτη φαντάζει ως μία αναγκαιότητα στο σύγχρονο κοινωνικό γίγνεσθαι.

(2) περιβαλλοντική διάσταση της ΕΚΕ και Αειφορίας

Οι ερευνητές έχουν επισημάνει τη σημασία της ανάπτυξης συστημάτων περιβαλλοντολογικής διοίκησης που θα συντελούν στη βιώσιμη ανάπτυξη της επιχείρησης. (Ikram *et al.*, 2019, Svensson *et al.*, 2018). Η ΕΚΕ ενέχει μία περιβαλλοντολογική διάσταση σύμφωνα με τους ανωτέρω ερευνητές η οποία αποτελεί πυλώνα για την αειφορία της στο πλαίσιο περιβαλλοντολογικής ευαισθησίας που ζούμε και έχει ενισχυθεί στην κοινωνία.

Οι οργανισμοί διαθέτουν ήδη κοινωνικές και περιβαλλοντικές πιστοποιήσεις που προσελκύουν περισσότερους αγοραστές/πελάτες, ως συνέπεια της κοινωνικής θετικής αντίληψης σε εκείνους τους οργανισμούς που αναπτύσσουν πολιτικές ΕΚΕ. Οι Awan *et al.* (2019) σε έρευνα στη βιομηχανική περιοχή Sialkot στο Πακιστάν, βρίσκουν πως η φιλανθρωπία είναι βασική ηθική και κοινωνική προτεραιότητα και τη

διάσταση της ΕΚΕ που υποστηρίζεται από τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και ακολουθούσαν οι περιβαλλοντολογικές διαστάσεις της ΕΚΕ.

Οι Wang et al. (2016) θεωρούν ότι η ΕΚΕ μπορεί να συμβάλει στη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ενώ ο Suganthi (2019) ασχολήθηκε με τον προσδιορισμό του αντίκτυπου των πολιτικών ΕΚΕ που στοχεύουν η ανάπτυξη της Περιβαλλοντικής Αειφορίας, ενώ παράλληλα παραθέτει και το εννοιολογικό πλαίσιο που σχετίζεται με την υιοθέτηση πρωτοβουλιών ΕΚΕ, τις πράσινες πρακτικές για τα προϊόντα και τις διαδικασίες και την επίδραση αυτών των πρακτικών στην απόδοση και την φιλοπεριβαλλοντική συμπεριφορά των εργαζομένων στην εργασία.

Μία καινούρια περιβαλλοντολογική διάσταση της ΕΚΕ όσον αφορά στην αειφορία και τη βιώσιμη ανάπτυξη των επιχειρήσεων αποτελεί η πράσινη καινοτομία. Η πράσινη καινοτομία, πρεσβεύει ότι οι καινοτόμες προτάσεις μπορούν να μειώσουν τον αντίκτυπο των εργασιών της στο φυσικό περιβάλλον και από αυτή την άποψη, οι ερευνητές ανακάλυψαν ότι η ζήτηση της αγοράς οδηγεί στην πράσινη καινοτομία, η οποία ενισχύεται μέσω της επιχειρηματικής ηθικής καθώς και από την πίεση από ενδιαφερόμενους φορείς, τόσο εσωτερικούς όσο και εξωτερικούς. Ειδικότερα, οι Zhu et al. (2019) χρησιμοποιώντας ένα δείγμα 494 μικρομεσαίων κινεζικών επιχειρήσεων ανέπτυξαν ένα μοντέλο για να διερευνηθεί εάν τρεις τύποι καινοτομίας (τεχνολογία, διαχείριση και μάρκετινγκ) έχουν επιπτώσεις μετριασμού και διαμεσολάβησης στις σχέσεις μεταξύ των πρακτικών ΕΚΕ και της απόδοσης της εταιρείας και βρήκαν πως η καινοτομία είναι πολύ σημαντικός παράγοντας επιτυχίας.

Παραπλησίως, οι Fernando et al. (2019) επεκτείνουν την έννοια της πράσινης επιχείρησης με βάση ένα δείγμα από 95 επιχειρήσεις στη Μαλαισία που κάνουν χρήση πράσινης τεχνολογίας και βρίσκουν ότι η ικανότητα για καινοτομία στις υπηρεσίες μιας επιχείρησης έχει μεσολαβητικό αποτέλεσμα στη σχέση μεταξύ βιώσιμης οργανωτικής απόδοσης και περιβαλλοντικής καινοτομίας. Τα αποτελέσματα υποδηλώνουν ότι: α) οι οικολογικές καινοτομίες οδηγούν σε καλύτερες βιώσιμες επιδόσεις, β) η ικανότητα καινοτομίας υπηρεσιών ωφελεί τελικά τις εταιρείες, επιτρέποντάς τους να διαφοροποιούνται δίνοντας έμφαση στη δημιουργία αξίας. γ) η ικανότητα εξυπηρέτησης μπορεί επίσης να λειτουργήσει ως επιχειρηματική στρατηγική για τη δημιουργία φραγμών στην είσοδο νέων ανταγωνιστών. Έτσι, η οικολογική καινοτομία και η ικανότητα καινοτομίας υπηρεσιών τείνουν να είναι σημαντικοί παράμετροι που θα επιτρέπουν σε έναν οργανισμό να επιτύχει μακροπρόθεσμους στόχους, ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και επιχειρηματική βιωσιμότητα.

Τέλος, μια άλλη πρόσφατη εξέλιξη αποτελεί η έννοια της Κυκλικής Οικονομίας. Παρά το γεγονός ότι συζητάτε ευρέως, αυτή η προοπτική επιτρέπει τον εντοπισμό των ευκαιριών του στη νέα βιομηχανική επανάσταση που βιώνουμε με σεβασμό στο περιβάλλον. Πρόκειται λοιπόν για μια βιομηχανική οικονομία που είναι αναγεννητική και επανορθωτική και σχεδιάζεται αλλά και εξαρτάται στη βάση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας ενώ εξαλείφει ή μετριάξει τη χρήση χημικών ουσιών και αποβλήτων. (Meseguer-Sánchez, 2020).

(3) οικονομική διάσταση της ΕΚΕ και βιωσιμότητας.

Η διεθνής βιβλιογραφία για την οικονομική διάσταση της ΕΚΕ και της βιωσιμότητας έχει αναπτυχθεί ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 90. Ζητούμενο άλλωστε για τις επιχειρήσεις αποτελεί η μεγιστοποίηση του κέρδους τους και η βιώσιμη ανάπτυξη και στο πλαίσιο αυτό θα υιοθετήσουν αρχές διακυβέρνησης που θα συντελέσουν προς την κατεύθυνση αυτή οι οποίες παράλληλα θα στοχεύουν σε μια περιβαλλοντική και κοινωνική βελτίωση. (Herbohn *et al.*, 2014)

Η εμπειρική έρευνα ωστόσο, σχετικά με την επιρροή στα οικονομικά αποτελέσματα της εφαρμογής των πολιτικών ΕΚΕ και Αειφορίας δεν είναι ξεκάθαρες ως το πρόσημο της επίπτωσης. Μερικές μελέτες έχουν βρει μια θετική σχέση μεταξύ της ΕΚΕ και της οικονομικής απόδοσης της εταιρείας. Αναφέρουμε χαρακτηριστικά τη μελέτη του Wagner (2010) η οποία εμφανίζει αν έχει σημαντικό αντίκτυπο με 433 ετεροαναφορές στο google scholar σήμερα 01/10/2022, αναλύει τη σχέση μεταξύ της διαχείρισης βιωσιμότητας και της οικονομικής απόδοσης. Η ανάλυση του δείχνει ότι η ένταση της διαφήμισης μετριάξει τη σχέση της απόδοσης της εταιρικής βιωσιμότητας και της οικονομικής απόδοσης. Όσον αφορά δε το R&D σε σχέση με το μέγεθος της επιχείρησης, δεν έχει εντοπιστεί κανένας μετριαστικός ρόλος στη σχέση μεταξύ της εταιρικής βιωσιμότητας και της οικονομικής απόδοσης.

Από την άλλη μεριά, υπάρχουν μελέτες όπως των Parast and Adams (2012) οι οποίοι δεν βρήκαν καμία σημαντική σχέση μεταξύ της ΕΚΕ και της οικονομικής απόδοσης της εταιρείας. Πιο συγκεκριμένα, η μελέτη τους επιχειρεί να διερευνήσει την επίδραση της ΕΚΕ (και της συγκριτικής αξιολόγησης) στην απόδοση των εταιρειών στη βιομηχανία πετρελαίου. Διαπίστωσαν ότι η υποστήριξη της ανώτατης διοίκησης για την ποιότητα είναι ο κύριος μοχλός των πολιτικών για την ΕΚΕ που θα ακολουθηθεί. Η ΕΚΕ φαίνεται να έχει σημαντικό αντίκτυπο στα αποτελέσματα

εσωτερικής ποιότητας (απόδοση εντός των επιχειρήσεων), αλλά δεν έχει σημαντική επίδραση στα εξωτερικά ποιοτικά αποτελέσματα (επιδόσεις εταιρειών σε δείκτες).

Οι Saeidi *et al.* (2015) χρησιμοποιώντας ένα δείγμα από 205 ιρανικές εταιρείες παραγωγής και καταναλωτικών προϊόντων έδειξαν ότι η σχέση μεταξύ της ΕΚΕ και της απόδοσης της εταιρείας είναι μια σχέση πλήρως έμμεση και εξαρτώμενη από παράγοντες. Η θετική επίδραση της ΕΚΕ στην απόδοση της εταιρείας οφείλεται στη θετική επίδραση της ΕΚΕ στο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, τη φήμη και την ικανοποίηση των πελατών. Επιπλέον, μόνο η φήμη και το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα μεσολαβούν στη σχέση μεταξύ της ΕΚΕ και της απόδοσης της εταιρείας. Συνολικά, αυτά τα ευρήματα υποδηλώνουν έναν ρόλο για την ΕΚΕ στην έμμεση προώθηση της απόδοσης της εταιρείας μέσω της ενίσχυσης της φήμης και του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, βελτιώνοντας παράλληλα το επίπεδο ικανοποίησης των πελατών.

Οι Tawfik *et al.* (2021) εξετάζουν τις επιπτώσεις των διαφόρων διαστάσεων βιωσιμότητας στις χρηματοοικονομικές επιδόσεις των εμπορικών τραπεζών σε τρεις Αραβικές χώρες (Ομάν, Ιορδανία και Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα) με δεδομένα από το 2007 ως το 2018 που συλλέχθηκαν από τις οικονομικές εκθέσεις και τις εκθέσεις βιωσιμότητας κάθε τράπεζας. Τα συνολικά αποτελέσματα της μελέτης έδειξαν μια μέτρια θετική σχέση μεταξύ όλων των διαστάσεων της βιωσιμότητας και της οικονομικής απόδοσης των τραπεζών.

Κλείνοντας το τμήμα αυτό θα αναφερθούμε σε μία μελέτη που συνοψίζει και τις τρεις προαναφερόμενες πτυχές, ήτοι η κοινωνική, η περιβαλλοντική και η οικονομική διάσταση της αλληλεπίδρασης ΕΚΕ και βιωσιμότητας. Η μελέτη αυτή λοιπόν των Chwiłkowska-Kubala *et al.* (2021), αφού πρώτα αναλύει και τις τρεις δηλαδή κοινωνία, περιβάλλον και οικονομία, έπειτα διερευνά τις σχέσεις μεταξύ των πολιτικών ΕΚΕ και με τις τρεις αυτές διαστάσεις χρησιμοποιώντας ένα δείγμα 110 πολωνικών εταιρειών που υπάγονται στο ενεργειακό κλάδο. Τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν την επίδραση κυρίως των κοινωνικών πρακτικών ΕΚΕ στην επίδοση των εταιρειών και έπειτα των πρακτικών που σχετίζονται με την οικονομία και το περιβάλλον.

Κεφάλαιο 5. Μεθοδολογία - Μελέτες Περίπτωσης

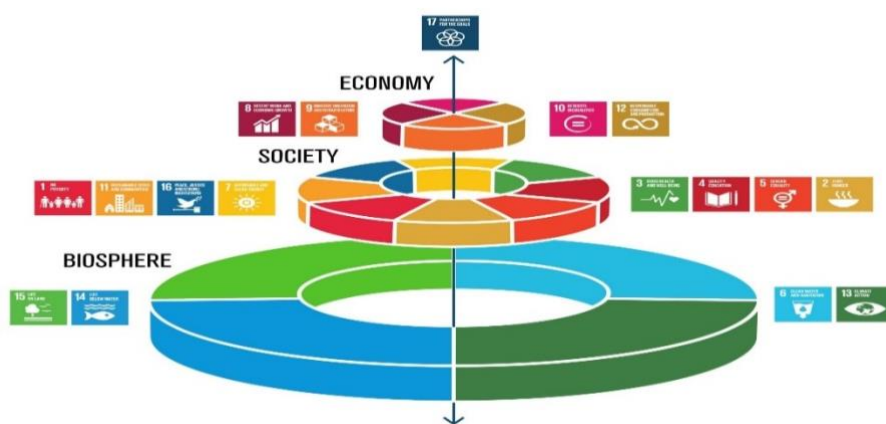
5.1 Εισαγωγή

Στο τμήμα αυτό αναφέρουμε παραδείγματα εφαρμογής των αρχών της ΕΚΕ από εταιρείες που δραστηριοποιούνται στον ελληνικό χώρο. Τα στοιχεία που αναφέρονται ακολούθως έχουν αποκομιστεί από τις εκθέσεις-απολογισμούς βιωσιμότητας που έχουν δημοσιεύσει οι ίδιες οι επιχειρήσεις και αναφέρουν δράσεις για τη βιώσιμη ανάπτυξή τους στον κλάδο όπου δραστηριοποιούνται.

Γενικά, θα λέγαμε πως οι δράσεις ΕΚΕ που έχουν υιοθετήσει άπτονται των εξής θεμάτων: α) την προστασία του περιβάλλοντος (χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, μετρίαση της μόλυνσης του περιβάλλοντος, σεβασμός της δημόσιας υγείας, χρήση υλικών φιλικών προς το περιβάλλον, δράσεις ανακύκλωσης κ.α.), β) το ανθρώπινο δυναμικό της εταιρείας, τη δίκαιη αντιμετώπιση όλων των εργαζομένων, την εξάλειψη μισθολογικών διαφορών το σεβασμό στις συνθήκες και το περιβάλλον εργασίας, την προστασία του προσωπικού έναντι της κρίσης από την πανδημία κ.α.) και γ) την υποβοήθηση της κοινωνίας και του κοινωνικού συνόλου, τις δράσεις εθελοντισμού, τη γνώση χρήσης νέων τεχνολογιών, την ενθάρρυνση της δημιουργικότητας κ.α.)

Τα ανωτέρω απεικονίζονται στο γράφημα 3 που ακολουθεί που συνδέει την εφαρμογή της ΕΚΕ με τους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης (SDGs αγγλιστί).

Διάγραμμα 3. Σύνδεση ΕΚΕ με τους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης (SDGs)

Πηγή: CSR Hellas, <https://csrhellas.org/csr-sdgs/#SDG>

5.2 Μεθοδολογία Έρευνας

Το κεφάλαιο αυτό της διπλωματικής διατριβής πραγματεύεται την ανάλυση της ΕΚΕ όπως αυτή αποτυπώνεται από ένα δείγμα 10 ελληνικών μεγάλων επιχειρήσεων. Στο τμήμα αυτό υιοθετούμε λοιπόν μια προσέγγιση πολλαπλών μελετών περιπτώσεων όπου διερευνούμε τις πρακτικές ΕΚΕ και τη βιώσιμη ανάπτυξή τους από μία γκάμα γνωστών στο ευρύ κοινό ελληνικών επιχειρήσεων εισηγμένων στο ΧΑΑ. Πρόκειται δηλαδή για μία μεθοδολογία πολλαπλής case study ανάλυσης. (Yin, 2011). Η μέθοδος των μελετών περιπτώσεων χρησιμοποιείται γενικώς όταν χρειάζεται να κατανοήσουμε σε βάθος ένα πραγματικό φαινόμενο που περιλαμβάνει σημαντικές συνθήκες όπως ακριβώς συμβαίνει και με τις συνθήκες βιώσιμης ανάπτυξης.

Ο τύπος της έρευνας ποικίλλει από την ενιαία μελέτη περίπτωσης σε πολλαπλή μελέτη περίπτωσης. Η επιλογή του τύπου της μελέτης περίπτωσης εξαρτάται από το στόχο της έρευνας. Στην παρούσα εργασία, επιλέξαμε να πραγματοποιήσουμε μια πολλαπλή απεικόνιση μελετών περιπτώσεων για να μπορέσουμε να δείξουμε πιο γενικευμένα συμπεράσματα εξετάζοντας και συγκρίνοντας εν μέρει διαφορετικές περιπτώσεις. (Yin και Davis, 2007).

Οι Miles και Huberman (1994) δηλώνουν ότι οι πολλαπλές μελέτες περιπτώσεων παρέχουν μια ακόμη βαθύτερη κατανόηση των διαδικασιών και των αποτελεσμάτων των υποθέσεων, την ευκαιρία να δοκιμαστούν (όχι απλώς να αναπτυχθούν) υποθέσεις, και μια καλή εικόνα της τοπικά θεμελιωμένης αιτιότητας. Ακολούθως γίνεται αναλυτική περιγραφή της μεθόδου έρευνας που ακολουθείται στην παρούσα διπλωματική εργασία.

Στο κεφάλαιο αυτό, χρησιμοποιώντας τις μελέτες βιωσιμότητας και τις εκθέσεις ΕΚΕ που ακολουθούν κάποιες ελληνικές μεγάλες επιχειρήσεις, επιχειρήσαμε να καταγράψουμε τις πρακτικές ΕΚΕ που εφαρμόζουν προκειμένου να διερευνήσουμε τις βέλτιστες πρακτικές που εφαρμόζουν στο θέμα αυτό και τους οδηγεί στο δρόμο της βιώσιμης ανάπτυξής τους.

Επιχειρήσαμε να αποτυπώσουμε τις δράσεις ΕΚΕ που έχουν υιοθετήσει σε θέματα που άπτονται της προστασίας του περιβάλλοντος όπως τη χρήση ΑΠΕ, τη μετρίαση της μόλυνσης του περιβάλλοντος, το σεβασμός της δημόσιας υγείας, τη χρήση υλικών φιλικών προς το περιβάλλον και λοιπές δράσεις ανακύκλωσης. Επίσης, μας ενδιέφερε να δούμε τις δράσεις όσον αφορά στο ανθρώπινο δυναμικό της εταιρείας

και σε επιμέρους πτυχές όπως η δίκαιη μισθολογική αντιμετώπιση όλων των εργαζομένων, ο σεβασμός στις συνθήκες και το περιβάλλον εργασίας κ.α. Ακόμη παρατηρήσαμε τις τακτικές των εταιρειών που αφορούν την αρωγή προς το κοινωνικό σύνολο καθώς και τον εθελοντισμό, τη γνώση χρήσης νέων τεχνολογιών, την ενθάρρυνση της δημιουργικότητας, του ελεύθερου πνεύματος κ.α.

Σε γενικές γραμμές η ανάλυσή μας έχει κοινά σημεία με τη μεθοδολογία των Skoulidis et al. (2014) που πραγματοποίησαν την ανάλυσή τους σε δείγμα 100 κορυφαίων ελληνικών επιχειρήσεων με τη χρήση ενός σύνθετου δείκτη δημοσιότητας πληροφοριών (Disclosure index), για δουν κατά πόσο εφαρμόζουν αρχές κοινωνικής και περιβαλλοντικής ευθύνης και κατέληξαν πως μια μικρή μόνο ομάδα από τις κορυφαίες ελληνικές εταιρείες υποστήριζαν τέτοιες πρακτικές.

Η μεθοδολογία μας συνάδει επίσης με τη μελέτη των Skouloudis and Konstantinos (2009) που ερεύνησαν και αξιολόγησαν την ποιότητα και πληρότητα των εκθέσεων βιωσιμότητας που εκδόθηκαν από 100 ελληνικές εταιρείες. Τα συνολικά αποτελέσματά τους αντικατοπτρίζουν μια βελτίωση στη μη χρηματοοικονομική πληροφόρηση στην Ελλάδα και ενδιαφέρον έχει να δούμε τι προκύπτει από τη δική μας έρευνα για να κάνουμε αντιπαραβολή στα ευρήματα.

Όπως είδαμε σε προγενέστερα τμήμα της εργασίας, πολλοί μελετητές έχουν επικεντρωθεί στη χρήση της EKE και τη σύνδεσή της με τη βιωσιμότητα για τις επιχειρήσεις. Ωστόσο, αυτή η διπλωματική εργασία, αποτελεί το πρώτο εγχείρημα όπου καταγράφονται τακτικές από ένα δείγμα ελληνικών εταιρειών με μορφή μελετών περιπτώσεων προκειμένου να αναδείξει τις βέλτιστες στρατηγικές κοινωνικής υπευθυνότητας και ευθύνης και πιθανών τα κοινά σημεία και τις διαφορές στις πρακτικές αειφορίας τους. Ο τρόπος που εφαρμόζουν την EKE ποικίλει και μία ανάλυση αρκετών μελετών περιπτώσεων ενέχει ενδιαφέρον.

Η πολλαπλή μελέτη περίπτωσης βοηθά στη γενίκευση των θεωριών EKE και βιωσιμότητας που υπάρχουν όσον αφορά στο σύγχρονο ελληνικό επιχειρηματικό γίγνεσθαι. Η εξέταση πολλών περιπτώσεων ελληνικών εταιρειών θα οδηγήσει να δούμε στο κατά πόσο η EKE συντελεί αποφασιστικά εν τέλει τις ελληνικές επιχειρήσεις για να επιτύχουν το στόχο της μακρόβιας ανάπτυξής τους.

Θα πρέπει να αναφέρουμε τέλος, ότι όπως σημειώθηκε σε προηγούμενες μελέτες (Daub, 2007), ένα τέτοιο εργαλείο αξιολόγησης δεν αξιολογεί άμεσα την

απόδοση ενός οργανισμού, πράγμα το οποίο δεν αποτελεί άλλωστε και σκοπό της εργασίας μας, αλλά μάλλον αξιολογεί την έκταση στην οποία επιδιώκει να επικοινωνήσει ο οργανισμός αυτή την επίδοση προς τους ενδιαφερόμενους φορείς της.

5.3 Το Δείγμα της Έρευνας

Για την υλοποίηση της έρευνας στο πλαίσιο εκπόνησης της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας, μελετήσαμε τις πολιτικές ΕΚΕ που εφαρμόζουν 10 μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις που είναι εισηγμένες στο ΧΑΑ. Τα στοιχεία που αναφέρονται έχουν αποκομιστεί από τις εκθέσεις-απολογισμούς βιωσιμότητας που έχουν δημοσιεύσει οι ίδιες οι επιχειρήσεις και αναφέρουν δράσεις ΕΚΕ που έχουν υιοθετήσει οι ίδιες οι επιχειρήσεις για τη βιώσιμη ανάπτυξή τους στον κλάδο όπου δραστηριοποιούνται. Η συλλογή των πληροφοριών πραγματοποιήθηκε κατά το μήνα Σεπτέμβριο και έως την αρχή του Οκτωβρίου του 2022 και τα στοιχεία των μελετών διατίθενται ελεύθερα στο διαδίκτυο όπως αναφέρονται και αναλυτικά στο τμήμα 5.4.

Οι βέλτιστες πρακτικές, οι προκλήσεις και οι στρατηγικές εφαρμογής ΕΚΕ για τη διασφάλιση της βιωσιμότητας μελετώνται λοιπόν σύμφωνα με ένα δείγμα 10 μεγάλων ελληνικών εταιρειών όπως αποτυπώνονται ακολούθως με βάση δημοσιευμένες εκθέσεις βιωσιμότητας και τα δημοσιευμένα κείμενα των εν λόγω εταιρειών σε θέματα που άπτονται της εφαρμογής αρχών κοινωνικής ευθύνης.

1. AB Βασιλόπουλος
2. ΑΔΜΗΕ Α.Ε.
3. APIVITA
4. ΑΤΤΙΚΑ Α.Ε. ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ (Attica Group)
5. CHIPITA
6. Coca-Cola Τρία Έψιλον
7. CONVIN
8. GENESIS Pharma
9. Grant Thornton
10. MotorOil

Το δείγμα μας αποτελείται από τις ανωτέρω εταιρείες που δραστηριοποιούνται σε διάφορους κλάδους στην ελληνική οικονομία και είναι όλες εισηγμένες στο χρηματιστήριο. Η επιλογή του κατάλληλου αριθμού εταιρειών για την ανάλυση πολλαπλής μελέτης περίπτωσης είναι σημαντικό για τη διασφάλιση της ποιότητας της

έρευνας και της εγκυρότητας των αποτελεσμάτων (Voss et al., 2002). Πιστεύουμε πως η ανάλυση δέκα εταιρειών δεν επαρκεί βεβαίως για αξιόπιστα συμπεράσματα, αποτελεί όμως έναν ενδεικτικό προάγγελο για το τι πραγματικά συμβαίνει στις μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις όπως αυτές του δείγματός μας.

Στην επόμενη ενότητα, γίνεται μια αναλυτική παρουσίαση των πολιτικών ΕΚΕ που εφαρμόζουν οι εταιρείες του δείγματος καθώς και η απεικόνιση της τρέχουσας κατάστασης των προσπαθειών διαχείρισης της βιωσιμότητας των εταιρειών αυτών έτσι όπως αποτυπώνεται από τους τρεις πυλώνες της βιωσιμότητας, δηλαδή, τις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές πτυχές.

5.4 Μελέτες Περίπτωσης

Το τρέχον τμήμα παρουσιάζει περιλαμβάνει δέκα μελέτες περιπτώσεων ΕΚΕ και βιώσιμης ανάπτυξης από ελληνικές επιχειρήσεις που είναι εισηγμένες στο ΧΑΑ. Πραγματικά, στο σύνολο των περιπτώσεων διαφαίνεται η υιοθέτηση αρχών ΕΚΕ και η σημασία για τη βιώσιμη ανάπτυξη των ελληνικών εταιρειών. Είναι κοινό χαρακτηριστικό σε όλες τις περιπτώσεις πως η Κοινωνική Υπευθυνότητα είναι μία παράμετρος που οι ελληνικές επιχειρήσεις έχουν υιοθετήσει και αντιληφθεί τη σημασία της για τη διασφάλιση της βιωσιμότητάς τους.

Μία από κυριότερες αναφορές της εργασίας μας είναι το γεγονός πως αποτελεί το πρώτο εγχείρημα να αποτυπωθούν με τη μέθοδο της πολλαπλής παρουσίασης μελετών περιπτώσεων η κατάσταση στην ελληνική πραγματικότητα και ο πολύπλευρος σεβασμός και κοινωνικός χαρακτήρας που ακολουθούν πλέον οι μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις με σεβασμό στον άνθρωπο και στο περιβάλλον. Αναδεικνύει ταυτόχρονα και το γεγονός η ανασκόπηση των εξελίξεων και της πορείας της ΕΚΕ και τη βιώσιμης ανάπτυξης είναι μία διάσταση που δεν αναπτυχθεί εκτενώς για τη χώρα μας μεμονωμένα.

5.4.1 AB Βασιλόπουλος

Δράσεις ΕΚΕ για το 2020¹

Δωρεές → Προσέφερε 6,6 εκατομμύρια € σε δωρεές.

Διατροφή → 180.000 υγιεινά γεύματα σε μαθητές σχολείων σε όλη την Ελλάδα μέσα από το πρόγραμμα ΔΙΑΤΡΟΦΗ.

Τρόφιμα αγάπης → Παρείχε μέσα από το πρόγραμμα δωρεάς κοντόληκτων προϊόντων γεύματα αξίας 2,19 εκατομμύρια € σε τοπικούς φορείς.

Συγκέντρωση τροφίμων → Σε όλα τα καταστήματα, καθ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς συγκεντρώθηκαν, σε ειδικά σημεία, τρόφιμα που δόθηκαν σε τοπικά ιδρύματα και φορείς.

Εθελοντισμός → Για 10η συνεχόμενη χρονιά πάνω από 8.000 συνάδελφοί ένωσαν τις δυνάμεις τους για ένα κοινό σκοπό. Συλλέξανε μαζί με τους πελάτες 77 τόνους τροφίμων για συνανθρώπους που το έχουν ανάγκη.

Παροχές εργαζομένων → 17,5 εκατομμύρια € επενδύθηκαν σε παροχές προς το προσωπικό.

Έρευνα δέσμευσης συνεργατών → το 91% των εργαζομένων δηλώνουν υπερήφανοι που ανήκουν στην εταιρεία.

Ανάπτυξη → Επένδυσε μέσα από Προγράμματα στους Έλληνες παραγωγούς και την τοπική οικονομία. Το 90% των προμηθευτών της εταιρείας είναι τοπικοί παραγωγοί

Βιώσιμες πρακτικές → Προώθησε βιώσιμες πρακτικές στη γεωργία και την ιχθυοκαλλιέργεια

Νοσοκομειακές δωρεές → Από τις δωρεές της εταιρείας για την αναβάθμιση Νοσοκομειακών Υπηρεσιών επωφελήθηκαν 9.054 παιδιά

Ανακύκλωση → Ανακύκλωσε τα τελευταία 5 χρόνια πάνω από 15 εκατομμύρια συσκευασίες στα 91 κέντρα ανακύκλωσης της εταιρείας.

¹ AB Βασιλόπουλος, έκθεση «Δράσεις Εταιρικής Υπευθυνότητας 2020», <https://csrhellas.org/member/ab-basilopoulos/>.

5.4.2 ΑΔΜΗΕ Α.Ε.

Πληροφορίες για ΕΚΕ²

Η ΑΔΜΗΕ Α.Ε. είναι ο Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας και ασκεί τις αρμοδιότητες και εκτελεί τα καθήκοντα του Κυρίου και Διαχειριστή του Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας.

Η εν λόγω εταιρεία ενισχύει την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη του με βέλτιστες πρακτικές συνεισφοράς στην οικονομία, στην κοινωνία και στο περιβάλλον και συγκεκριμένα:

- στην Οικονομία:

με σημαντικές επενδυτικές δραστηριότητες σε νέα έργα ενίσχυσης του Διασυνδεδεμένου Συστήματος Μεταφοράς, που βελτιώνουν την αξιοπιστία και απόδοση του Συστήματος και συμβάλλουν στην ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας.

- στην Κοινωνία:

με ανταποδοτικά οφέλη στις τοπικές κοινωνίες όπου πραγματοποιούνται έργα Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας, με ενημέρωση και συνεργασία με τις τοπικές κοινωνίες για την ελαχιστοποίηση των αντιδράσεων κατά τη διάρκεια υλοποίησης έργων, με συστηματική συντήρηση του εξοπλισμού των εγκαταστάσεων του Συστήματος, εξασφαλίζοντας την αξιόπιστη και ασφαλή λειτουργία του προς όφελος του κοινωνικού συνόλου.

- στην προστασία του Περιβάλλοντος:

με σχεδιασμό και κατασκευή μικρότερων και κλειστού τύπου Υποσταθμών σε πυκνοδομημένες περιοχές ή σε περιοχές με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, με εγκατάσταση υπόγειων Γραμμών σε τόπους ιδιαίτερης πολιτιστικής ομορφιάς, με χρήση Μετασχηματιστών μειωμένης στάθμης θορύβου για μείωση της ηχορύπανσης, με πόντιση υποβρυχίων καλωδίων στο πλαίσιο του προγράμματος διασύνδεσης νησιών, υποκαθιστώντας τους αυτόνομους σταθμούς, με συνέπεια τη μείωση των ρύπων.

² ΑΔΜΗΕ Α.Ε., Πληροφορίες για ΕΚΕ, <https://csrhellas.org/member/admie/>

5.4.3 APIVITA

Πληροφορίες για ΕΚΕ³

Η APIVITA εμπορεύεται μελισσοκομικά προϊόντα, όπως πρόπολη, μέλι, βασιλικό πολτό, φυτικά εκχυλίσματα και αιθέρια έλαια βιολογικής καλλιέργειας. Κάθε δράση, πολιτική και ενέργεια ΕΚΕ έχει ως στόχο το θετικό αποτύπωμα σε ένα από τους τρεις πυλώνες της ΕΚΕ APIVITA: Κοινωνία - Περιβάλλον – Άνθρωποι. Ακολουθούν ενδεικτικά διαχρονικά παραδείγματα:

Το πρόγραμμα οικολογικού αλφαριθμητισμού PINDOS WILD HERBS το οποίο έλαβε χώρα το πρώτο εξάμηνο του 2018 σε 25 σχολεία στους νομούς Ιωαννίνων και Γρεβενών σε συνεργασία με τις ΜΚΟ Άγωνα Γραμμή, Γόνιμη και New Wrinkle.

Τα Bee Experience Events, εργαστήρια με στόχο την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση της νέας γενιάς για τη σημαντικότητα της μέλισσας για το οικοσύστημα που ξεκίνησαν το 2018 και συνεχίζονται έως σήμερα.

Τα Bee Schools, εργαστήρια της βασίλισσας μέλισσας που πραγματοποιήθηκαν σε σχολεία της επικράτειας το 2019.

Από το 2013 το πρόγραμμα εκπαιδευτικών επισκέψεων σχολείων και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων όλων των βαθμίδων, από τις πρώτες τάξεις του δημοτικού μέχρι μεταπτυχιακούς φοιτητές, αλλά και ξένων πανεπιστημίων. Για γνωριμία με τη μελισσοκομική κουλτούρα, συμβάλλοντας στην οικολογική ευαισθητοποίηση.

Η εκστρατεία αλληλεγγύης «Παστίλιες για τον πόνο του άλλου» σε συνεργασία με τους «Γιατρούς Χωρίς Σύνορα» από το 2013 έως και το 2017.

Η συγχρηματοδότηση του μεταπτυχιακού προγράμματος «MBA για Φαρμακοποιούς» του ΟΠΑ, ένα πρόγραμμα σπουδών εδώ και 16 χρόνια.

Η δημιουργία δικτύου Βοτανικών Κήπων σε ολόκληρη τη χώρα σε συνεργασία με Πανεπιστήμια, τοπικούς φορείς, πολιτιστικούς οργανισμούς και ΜΚΟ.

Ο φιλανθρωπικός πυλώνας της στρατηγικής Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης με δωρεές, χορηγίες και πολύπλευρη υποστήριξη σε Ιδρύματα, Φορείς, Δομές και ΜΚΟ αλλά και σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης (πυρκαγιές, Covid-19, κ.λπ.).

³ APIVITA, Πληροφορίες για ΕΚΕ, <https://csrhellas.org/member/apivita/>

5.4.4 ATTICA A.E. ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ (Attica Group)

Κυριότερα σημεία ΕΚΕ για τους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης⁴

Η ATTICA A.E. ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ (Attica Group), κατέχει ηγετική θέση στην παροχή υπηρεσιών θαλασσίων μεταφορών για επιβάτες και φορτηγά στη Ανατολική Μεσόγειο. Μία από τις εταιρικές αξίες είναι η διατήρηση πρακτικών που προάγουν το “Ευ Επιχειρείν”, με μακροπρόθεσμο ορίζοντα στις ανάγκες των επιβατών, στην ανάπτυξη των εργαζομένων, στην πολύπλευρη συνεισφορά μας προς την κοινωνία και στην προστασία του περιβάλλοντος. Ειδικότερα για τις εξής διαστάσεις:

Κοινωνία

- Δαπάνες €1,3 εκατ. για εκπαιδευτικά εισιτήρια, κοινωνικά προγράμματα, χορηγίες και δωρεές.
- Υλοποίησε ή υποστήριξε 118 προγράμματα κοινωνικής υποστήριξης και στο 100% των νησιών που δραστηριοποιούνται.
- Την τελευταία τριετία συνέλεξαν 238 μονάδες αίματος μέσω εθελοντικής αιμοδοσίας.
- Διέθεσε το 85,6% των συνολικών δαπανών αγορών σε εγχώριους προμηθευτές.
- Διέθεσε το 20,8% των συνολικών δαπανών αγορών σε μικρομεσαίους προμηθευτές. (μέχρι 50 εργαζομένους)
- Το 10% των κριτηρίων επιλογής προμηθευτών σχετίζεται με θέματα υπεύθυνης λειτουργίας.
- Επικοινωνήσαν τον Κώδικα Δεοντολογίας Προμηθευτών/ Συνεργατών στο 100% των προμηθευτών, ενώ 2 στους 3 ήδη υπέγραψαν την αποδοχή του.
- Διπλασίασαν τους εργαζομένους του δικτύου πωλήσεων που εκπαιδευσαν και αύξησαν τις ώρες εκπαίδευσης κατά 13,6%.
- Δέχτηκαν 307 επισκέπτες μαθητές-φοιτητές στα πλοία τους.

Εργαζόμενοι

- Η Υπευθυνότητα αποτελεί 1 από τα 6 κριτήρια αξιολόγησης όλων των εργαζομένων γραφείων.
- Εκπαίδευσαν (τουλάχιστον μία φορά) το 94,4% και 20,5% των εργαζομένων γραφείων και πλοίων αντίστοιχα.

⁴ Attica Group, Απολογισμός Εταιρικής Υπευθυνότητας 2020, https://www.attica-group.com/images/corporate-responsibility/CR_Report_Attica_Group_2020_Greek.pdf

- Τριπλασίασαν τον αριθμό εργαζομένων που εκπαιδεύσανε και αύξησαν τις ώρες εκπαίδευσης κατά 86,9%.
- Το 45,2% του εργασιακού χρόνου πραγματοποιήθηκε με τηλεργασία, ενώ πραγματοποιήθηκαν 5.487 online συσκέψεις.
- Απασχολούν το 100% των εργαζομένων με συμβάσεις πλήρους απασχόλησης.
- Το 100% των εργαζομένων σε ανώτερες διοικητικές θέσεις είναι ελληνικής υπηκοότητας.
- Δεν παρουσιάστηκε καμία καταγγελία για τις συνθήκες διαβίωσης των εργαζομένων στα πλοία τους.
- Το 100% των εργαζομένων έλαβαν την κανονική τους άδεια εντός προγραμματισμού
- Κάλυψαν το 25% των νέων θέσεων εργασίας στα γραφεία από εσωτερικούς υποψήφιους.
- Υλοποίησαν εσωτερικά γυμνάσια σε θέματα Υγείας και Ασφάλειας (όπως αντιμετώπιση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης) στο 100% των εργαζομένων στα πλοία τους.

Περιβάλλον

- Παρήγαν περίπου 4.380 KWh ηλεκτρική ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.
- Ενημέρωσαν το 100% των εργαζομένων για θέματα προστασίας του περιβάλλοντος.
- Το 80% των οθονών και 60% των προσωπικών και φορητών υπολογιστών που χρησιμοποιούν διαθέτουν προδιαγραφές εξοικονόμησης ενέργειας.
- Χρησιμοποιούν ψυκτικά υγρά που δεν επηρεάζουν τη στιβάδα του όζοντος (όπως R134a, R404a, R407a) στο 100% των ψυγείων και καταψυκτών στα πλοία.
- Μείωσαν την κατανάλωση πλαστικών σακουλών στα γραφεία κατά 10,5%.
- Ενημέρωσαν δυνητικά πάνω από 960.000 πελάτες σε θέματα Εταιρικής Υπευθυνότητας, όπως προστασίας του περιβάλλοντος.
- Χρησιμοποίησαν 39% ανακυκλωμένο χαρτί για όλους τους σκοπούς και 53% ανακυκλωμένα toners/ μελανοδοχεία.
- Αύξησαν τη χρήση ανακυκλωμένου ή πιστοποιημένου χαρτιού εμπορικής χρήσης στο 44%.
- Μετέφεραν δωρεάν από Νησιά πάνω από 75 τόνους υλικών προς ανακύκλωση.
- Υλοποίησαν εσωτερικά γυμνάσια σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος στο 100% των εργαζομένων στα πλοία.

5.4.5 CHIPITA

Πληροφορίες για ΕΚΕ⁵

Η CHIPITA ιδρύθηκε στην Ελλάδα το 1973 και σήμερα συγκαταλέγεται μεταξύ των ταχύτερα αναπτυσσόμενων εταιρειών τροφίμων. Η CHIPITA λειτουργεί με αρχές, πρότυπα και κοινωνική ευαισθησία όπως αποτυπώνεται ακολούθως:

- Ίσες ευκαιρίες στα παιδιά: Η CHIPITA συνεργάζεται με το φιλανθρωπικό οργανισμό «Αποστολή», καλύπτοντας εξ ολοκλήρου τα λειτουργικά έξοδα των Κέντρων Δημιουργικής Απασχόλησης (ΚΔΑΠ) Ιωαννίνων από το 2017 και της Λαμίας από το 2020, που στόχο έχουν να προσφέρουν εκπαιδευτική υποστήριξη, δημιουργική απασχόληση αλλά και ίσες ευκαιρίες ανάπτυξης σε παιδιά ηλικίας 6-12 ετών, χωρίς διακρίσεις, που προέρχονται από οικογένειες που αντιμετωπίζουν δυσκολίες. Μέχρι σήμερα έχουν υποστηριχθεί περισσότερα από 600 παιδιά.
- Ταξιδεύοντας στα ακριτικά νησιά: Από το 2017 η CHIPITA στέκεται αρωγός στο πλευρό της Ομάδας Αιγαίου, ενθαρρύνοντας και ενδυναμώνοντας το πολύτιμο έργο της στα ακριτικά νησιά του Αιγαίου. Μέσα σε αυτά τα χρόνια, η Ομάδα Αιγαίου με τους 240 εθελοντές της, μεταξύ των οποίων και γιατροί από 20 ειδικότητες, έχει επισκεφθεί 15 ακριτικά νησιά, και έχει πραγματοποιήσει συνολικά 9.500 ιατρικές και μικροβιολογικές εξετάσεις. Επίσης, σε συνεργασία με τον ΕΟΔΥ για το 2020 πραγματοποιήθηκαν έλεγχοι των κατοίκων για τον ιό Covid-19.
- Ενισχύοντας τους φοιτητές: Η CHIPITA συνεργάζεται με το κολλέγιο ALBA στηρίζοντας φοιτητές που αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες μέσα από επιμορφωτικά σεμινάρια, με τίτλο «The Chipita Future Leaders Learning Series».
- Επενδύοντας στον αθλητισμό: Η CHIPITA διαχρονικά δείχνει τη στήριξή της προς τον αθλητισμό, μέσω χορηγιών σε Ελλάδα και εξωτερικό. Μέσα από τις αθλητικές χορηγίες που υλοποιεί όπως αυτή της Ομοσπονδίας Σωματείων Ελλήνων Καλαθοσφαιριστών με Αμαξίδιο (ΟΣΕΚΑ), στοχεύει στην αναβάθμιση των αθλητικών εγκαταστάσεων και υποδομών προς τη νέα γενιά αλλά και προς το κοινωνικό σύνολο.

⁵ CHIPITA, Πληροφορίες για ΕΚΕ, <https://csrhellas.org/member/chipita/>

5.4.6 Coca-Cola Τρία Έψιλον

Πληροφορίες για ΕΚΕ⁶

Η Coca-Cola Τρία Έψιλον, είναι η κορυφαία εταιρεία μη αλκοολούχων ποτών στην Ελλάδα. Η στρατηγική που ακολουθεί η εταιρεία στηρίζεται σε 4 πυλώνες: δημιουργία αξίας για την Ελλάδα με επενδύσεις στην τοπική παραγωγή και στην εργασιακή απασχόληση, προϊόντική καινοτομία για την ανάπτυξη της αγοράς, βιώσιμη ανάπτυξη και καθοριστική συμβολή στην κοινωνία με ευκαιρίες στους νέους να μείνουν και να δημιουργήσουν το μέλλον τους εδώ.

Ειδικότερα, επενδύει στη νέα γενιά, στηρίζοντας την τοπική κοινωνία.

- Με το Rise Management Trainee Programme, δίνει εδώ και 30 χρόνια τη δυνατότητα σε ταλαντούχους νέους με δυνατότητες, να σταδιοδρομήσουν στην εταιρεία μας και να γίνουν ηγετικά στελέχη στο μέλλον.
- Με το Youth Empowered, το πιο ευρύ, ανοιχτό, δωρεάν πρόγραμμα του ιδιωτικού τομέα για την ενίσχυση της απασχολησιμότητας στην Ελλάδα, στόχος μας είναι να παρέχουμε σε περισσότερους από 20.000 νέους ευκαιρίες για να μείνουν στη χώρα.
- Συνεργαζόμενοι με τον ΜΚΟ The Tipping Point υποστηρίζουμε εκπαιδευτικούς και μαθητές σε σχολεία ανά την Ελλάδα, να εντάξουν στη διδασκαλία ψηφιακά εργαλεία που θα ενισχύσουν τη συμμετοχή των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία.
- Ενισχύει το έργο ΜΚΟ προσφέροντας δωρεάν προϊόντα και βοηθώντας εθελοντικά, μέσω του προγράμματος εθελοντισμού εργαζομένων, ευπαθείς κοινωνικές ομάδες.

Βιώσιμη Ανάπτυξη

- Επιδιώκουμε να μεγαλώνουμε τη δραστηριότητά μας, μειώνοντας παράλληλα το περιβαλλοντικό μας αποτύπωμα. Από τον Μάιο του 2017, το 100% της ηλεκτρικής ενέργειας που προμηθεύονται τα εργοστάσιά μας προέρχεται από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Οι εκπομπές CO₂ από τη δραστηριότητά της το 2018 μειώθηκαν κατά 50%.
- Χρησιμοποίησαν στις συσκευασίες το 2018 ανακυκλωμένο PET (r-PET). Όλες οι συσκευασίες είναι 100% ανακυκλώσιμες, προμηθευόμαστε συσκευασίες αλουμινίου με ανακυκλωμένο υλικό σε ποσοστό 60% και προωθούμε τη συνολική μείωση πλαστικού και γυαλιού στις συσκευασίες.

⁶ Coca-Cola Τρία Έψιλον, Πληροφορίες για ΕΚΕ, <https://csrhellas.org/member/coca-cola-3e-a-e/>

5.4.7 CONVIN

Πληροφορίες για ΕΚΕ⁷

Η CONVIN εξειδικεύεται στη διοργάνωση συνεδρίων (σε φυσική, υβριδική ή διαδικτυακή μορφή). Η εν λόγω εταιρεία έχει υιοθετήσει μία περιβαλλοντολογική ευαισθησία και εφαρμόζει τουλάχιστον 8 «πράσινες» πρακτικές στην εταιρεία.

- 1) Ανακύκλωση (απορρίμματα χαρτιού και χαρτονιού, ανακύκλωση πλαστικών/μετάλλων/ γυαλιού, ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού)
- 2) Χρήση αντικειμένων ανακυκλώσιμου υλικού (αντικατάσταση προϊόντων μίας χρήσης με φιλικά προς το περιβάλλον και επαναχρησιμοποιούμενα προϊόντα, όπως χρήση γυάλινων ή χάρτινων ποτηριών αντί για πλαστικά)
- 3) Εξοικονόμηση ενέργειας (προεπιλογή φυσικού φωτός και υπεύθυνη χρήση φωτισμού γραφείου και κλιματισμού)
- 4) Λιγότερη χρήση χαρτιού (ηλεκτρονικοί φάκελοι για ελαχιστοποίηση της εκτύπωσης, προτροπή για αποδείξεις/ τιμολόγια προμηθευτών μέσω e-mail)
- 5) Δωρεά αχρησιμοποίητων αντικειμένων (υφασμάτινες σακούλες που περισσεύουν στο συνέδριο, που χορηγούνται σε κάποιο φιλανθρωπικό ίδρυμα κάθε φορά, με συνέπεια τη μείωση των απορριμμάτων).
- 6) Αγορά προϊόντων «δίκαιου εμπορίου» για χρήση αναλωσίμων γραφείου (προτείνονται επίσης σε πελάτες κατά τη διοργάνωση συνεδρίων/ εκδηλώσεων)
- 7) Όχι στην σπατάλη τροφίμων (δεν πετάμε υπολείμματα φαγητού κατά τη διάρκεια των συνεδρίων/ εκδηλώσεών μας. Υποστηρίζει μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς που αποτρέπουν τη σπατάλη τροφίμων, διανέμοντας το πλεόνασμα τροφίμων, σε άτομα που έχουν ανάγκη στην τοπική περιοχή)
- 8) Χρήση φιλικών προς το περιβάλλον προϊόντων καθαρισμού (χρησιμοποιούμε πράσινα/φιλικά προς το περιβάλλον προϊόντα καθαρισμού, με στόχο την αποτροπή των αρνητικών επιπτώσεων των χημικών στον Πλανήτη).

⁷ CONVIN, Πληροφορίες για ΕΚΕ, <https://csrhellas.org/member/convin/>

5.4.8 GENESIS Pharma

Πυλώνες Στρατηγικής ΕΚΕ⁸

Η GENESIS Pharma πρώτη ελληνική εταιρεία φαρμακευτικής βιοτεχνολογίας. Οι πυλώνες πάνω στους οποίους έχουμε σχεδιάσει τη στρατηγική Εταιρικής Υπευθυνότητας είναι:

Ανθρώπινο Δυναμικό

- Προσπαθεί να διαμορφώσει το καλύτερο δυνατό εργασιακό περιβάλλον για τους ανθρώπους της εταιρείας.
- Επιδιώκει οι άνθρωποί της να είναι περήφανοι για την εταιρεία που εργάζονται, ώστε να βρίσκουν καθημερινά κίνητρο, νόημα και ηθική ικανοποίηση στη δουλειά τους, με απώτερο σκοπό να προοδεύουν μαζί με την εταιρεία.

Κοινωνία

- Στόχος είναι η εταιρεία να βρίσκεται εκεί όπου υπάρχει ανάγκη, να παραμένει συνεπής στις δράσεις που ήδη έχει αναλάβει, αλλά και να μεγαλώνει διαρκώς την προσφορά της, ώστε να καλύπτονται οι αυξανόμενες ανάγκες της κοινωνίας

Περιβάλλον

- Θέλει η εταιρεία μας να αποτελεί πρότυπο βιώσιμης ανάπτυξης γι' αυτό και δεσμεύεται να ελαχιστοποιεί κάθε είδους επίδραση της λειτουργίας στο περιβάλλον

Αγορά

- Δεσμεύεται από τον Κώδικα Δεοντολογίας του Συνδέσμου Φαρμακευτικών Επιχειρήσεων Ελλάδος και τους κώδικες της EFPIA (European Federation of Pharmaceutical Industries and Associations)
- Εφαρμόζει αυστηρές διαδικασίες τήρησης και ελέγχου της συμμόρφωσης μας με το κανονιστικό πλαίσιο και τους κώδικες δεοντολογίας από τους οποίους διέπεται η λειτουργία της εταιρείας.

⁸ GENESIS Pharma, Πυλώνες Στρατηγικής της ΕΚΕ,
<https://www.genesispharma.com/default.aspx?lang=el-GR&page=32>

5.4.9 Grant Thornton

Πληροφορίες για την ΕΚΕ⁹

Η Grant Thornton στην Ελλάδα ιδρύθηκε το 1994, και το 1998 έγινε μέλος της Grant Thornton International Ltd, ενός από τους μεγαλύτερους παγκόσμιους οργανισμούς ανεξάρτητων εταιρειών μελών παροχής ελεγκτικών, φορολογικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών. Η Grant Thornton στην Ελλάδα έχει αναγνωρίσει την καθοριστική συμβολή των δράσεων Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης για την επίτευξη Αειφόρου Ανάπτυξης και έχει προχωρήσει στην υπογραφή και υιοθέτηση των 10 Αρχών του Οικουμενικού Συμφώνου του Ο.Η.Ε. (UN Global Compact). Η Εταιρεία υιοθετώντας τις αρχές αυτές, μοιράζεται την πεποίθηση ότι οι επιχειρηματικές πρακτικές στηριζόμενες σε παγκόσμιες αρχές, συμβάλλουν στην υπεύθυνη ανάπτυξη και βοηθούν στην οικοδόμηση κοινωνιών οι οποίες ευημερούν και ακμάζουν.

Ειδικότερα:

- Λειτουργεί με υπευθυνότητα στην αγορά παρέχοντας υπηρεσίες που προσθέτουν αξία στους πελάτες της και επιλέγει τους προμηθευτές εφαρμόζοντας όχι μόνο ποσοτικά αλλά και ποιοτικά κριτήρια,
- Επιδιώκει και φροντίζει να λειτουργεί με τρόπο ηθικό και εφαρμόζει σύστημα Εταιρικής Διακυβέρνησης σύμφωνο με τις διεθνείς βέλτιστες πρακτικές,
- Αναγνωρίζει το Ανθρώπινο Δυναμικό της ως ένα από τους σημαντικότερους παράγοντες για την επιχειρηματική επιτυχία της, εφαρμόζοντας σύγχρονα συστήματα διαχείρισης και παρέχοντας ευκαιρίες προσωπικής και επαγγελματικής ανάπτυξης μέσω των εξειδικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων και άλλων δράσεων που συμβάλλουν στην ανάπτυξη των ικανοτήτων των στελεχών της,
- Επιδιώκει την ελαχιστοποίηση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος της, αναλαμβάνοντας σχετικές δράσεις εξοικονόμησης ενέργειας, νερού και πρώτων υλών, ενώ παράλληλα εφαρμόζει και πρακτικές ανακύκλωσης,
- Συνεργάζεται και υποστηρίζει ποικίλες κοινωνικές ομάδες με την πολύτιμη συμμετοχή και εθελοντική συνεισφορά των εργαζομένων της.

⁹ Grant Thornton, Πληροφορίες για την ΕΚΕ, <https://csrhellas.org/member/grant-thornton/>

5.4.10 MotorOil

Κυριότερα σημεία από τον Απολογισμό Βιωσιμότητας 2020¹⁰

Η ΜΟΤΟΡ ΟΪΛ (ΕΛΛΑΣ) ΔΙΥΛΙΣΤΗΡΙΑ ΚΟΡΙΝΘΟΥ Α.Ε. (Μ.Ο.Ε.) ιδρύθηκε το 1970 ενώ το διυλιστήριο ξεκίνησε την λειτουργία του το 1972. Ορισμένα βασικά στοιχεία της απόδοσης βιωσιμότητας του 2020 και των μετρήσεων ESG που σχετίζονται με την εν λόγω εταιρεία παρουσιάζονται παρακάτω.

- 116 εκατομμύρια ευρώ δόθηκαν για Περιβαλλοντικές επενδύσεις το 2020.
- 114 δράσεις Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας προστέθηκαν στο χαρτοφυλάκιο της εταιρείας κατά το 2020.
- Η εταιρεία πλέον προσφέρει 12 προϊόντα χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα.
- Το 100% του νερού που χρησιμοποιείται στο διυλιστήριο προέρχεται από τη θάλασσα.
- Δαπάνησε 30 εκατομμύρια ευρώ που είναι το μεγαλύτερο ποσό για περιβαλλοντικές επενδύσεις στην Ελλάδα και τη διαχείριση των απορριμμάτων.
- Αναπτύσσει καινοτόμα εργαλεία για υπέρ χαμηλού άνθρακα τεχνολογίες υδρογόνου.
- 6.280.200 TJ για εξοικονόμηση ενέργειας το 2020.
- Το 34,6% της ενέργειας που χρησιμοποιεί προέρχεται από ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας.
- Φύτεψε 6.500 δέντρα κατά το έτος 2020.
- Το 89% των αποβλήτων είτε ανακυκλώθηκαν είτε επαναχρησιμοποιήθηκαν.
- 5.500 εργαζόμενοι και συνεργάτες εκπαιδεύτηκαν με προγράμματα κατά το 2020.
- Δώρησε 2,6 εκ ευρώ για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας του κορονοϊού.

¹⁰ MotorOil, Απολογισμός Βιωσιμότητας 2020, <https://www.moh.gr/wp-content/uploads/2021/11/%CE%88%CE%BA%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7-%CE%92%CE%B9%CF%8E%CF%83%CE%B9%CE%BC%CE%B7%CF%82-%CE%91%CE%BD%CE%AC%CF%80%CF%84%CF%85%CE%BE%CE%B7%CF%82-2020.pdf>

Σύνοψη Μελετών Περιπτώσεων

Επιχείρηση	Συνοπτική Εικόνα - Κυριότερα Σημεία Δράσεων ΕΚΕ για Βιώσιμότητα
1. <i>AB Βασιλόπουλος</i>	<u>Για τον Άνθρωπο:</u> Το 2018 προσέφερε μέσα από τις δράσεις Εταιρικής Υπευθυνότητας 1.100.000 γεύματα αξίας 3.300.000€ σε όλη την Ελλάδα. <u>Για τα Προϊόντα:</u> Εφαρμόζει πρωτοποριακά προγράμματα, μαζί με Έλληνες παραγωγούς. Επιχειρεί να ανοίξει νέους δρόμους στην ελληνική πρωτογενή παραγωγή. <u>Για το Περιβάλλον:</u> Εφαρμόζει καινοτόμα συστήματα για την εξοικονόμηση ενέργειας, τη διαχείριση σπατάλης και την ανακύκλωση, αλλά και την εκπαίδευση των νεότερων γενιών σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος.
2. <i>ΑΔΜΗΕ Α.Ε.</i>	<u>Για την Οικονομία:</u> Επενδύσεις σε νέα έργα ενίσχυσης του δικτύου μεταφοράς. <u>Για την Κοινωνία:</u> Έργα μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας, με συστηματική συντήρηση του εξοπλισμού των εγκαταστάσεων του συστήματος. <u>Για το Περιβάλλον:</u> Σχεδιασμός και κατασκευή μικρότερων και κλειστού τύπου Υποσταθμών σε πυκνοδομημένες περιοχές ή σε περιοχές με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, εγκατάσταση υπόγειων γραμμών σε τόπους ιδιαίτερης πολιτιστικής ομορφιάς, χρήση μετασχηματιστών μειωμένης στάθμης θορύβου για μείωση της ηχορύπανσης, μείωση των ρύπων.
3. <i>APIVITA</i>	<u>Κοινωνία:</u> Πρόγραμμα οικολογικού αλφαριθμητισμού PINDOS WILD HERBS το οποίο έλαβε χώρα το πρώτο εξάμηνο του 2018 σε 25 σχολεία στους νομούς Ιωαννίνων και Γρεβενών, πρόγραμμα εκπαιδευτικών επισκέψεων σχολείων, συγχρηματοδότηση του μεταπτυχιακού προγράμματος <u>Περιβάλλον:</u> Εργαστήρια με στόχο την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση της νέας γενιάς για τη σημαντικότητα της μέλισσας για το οικοσύστημα, δημιουργία δικτύου βοτανικών κήπων <u>Άνθρωποι:</u>

	Εργαστήρια της βασίλισσας μέλισσας που πραγματοποιήθηκαν σε σχολεία της επικράτειας, δωρεές, χορηγίες και πολύπλευρη υποστήριξη
4. <i>ATTICA</i> <i>A.E.</i> <i>ΣΥΜΜΕΤ</i> <i>ΟΧΩΝ</i> <i>(Attica</i> <i>Group)</i>	<u>Κοινωνία:</u> Ενσωματώνει την υπευθυνότητα στις πρακτικές διοίκησης, συνεισφέρει στην υποστήριξη της κοινωνίας πολυεπίπεδα. <u>Άνθρωποι:</u> Διασφαλίζει την ασφάλεια των επιβατών, πρόνοια για τις ιδανικότερες εργασιακές συνθήκες <u>Περιβάλλον:</u> Περιορίζει την περιβαλλοντική επίδραση.
5. <i>CHIPITA</i>	<u>Κοινωνία:</u> Δίνει ιδιαίτερη σημασία στην εφαρμογή σαφών κανόνων λειτουργίας, θεσπίζοντας και εφαρμόζοντας ένα πλαίσιο αρχών Εταιρικής Διακυβέρνησης. <u>Άνθρωποι:</u> Πιστεύει στις ικανότητες των ανθρώπων και στις ίσες ευκαιρίες ανάπτυξης. <u>Περιβάλλον:</u> Δεσμεύεται για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος σε όλη την αλυσίδα παραγωγής, με τη βοήθεια της έρευνας και της τεχνολογίας, επιλέγονται υπεύθυνες μέθοδοι παραγωγής και προμηθευτές που κατέχουν διαπιστεύσεις σχετικά με συνετή διαχείριση των περιβαλλοντικών πόρων, εστιάζει σε ενέργειες και πράξεις που μειώνουν το περιβαλλοντικό αποτύπωμά της.
6. <i>Coca-Cola</i> <i>Τρία</i> <i>Επιλον</i>	<u>Κοινωνία:</u> Πρόγραμμα ενίσχυσης της απασχολησιμότητας στην Ελλάδα, υποστηρίζει εκπαιδευτικούς και μαθητές σε σχολεία ανά την Ελλάδα, να εντάξουν ομαλά στη διδασκαλία τους ψηφιακά εργαλεία που θα ενισχύσουν τη συμμετοχή των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία και θα βελτιώσουν την εξ αποστάσεως προσέγγιση. <u>Άνθρωποι:</u> Δίνει τη δυνατότητα σε ταλαντούχους νέους με δυνατότητες, να σταδιοδρομήσουν στην εταιρεία και να γίνουν ηγετικά στελέχη στο μέλλον. <u>Περιβάλλον:</u>

	Από τον Μάιο του 2017, το 100% της ηλεκτρικής ενέργειας που προμηθεύονται τα εργοστάσιά προέρχεται από ΑΠΕ. Οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα το 2018 μειώθηκαν κατά 50% σε σχέση με το 2017.
7. CONVIN	<u>Κοινωνία:</u> Ανάπτυξη βιώσιμων πολιτικών στις εκδηλώσεις, οικονομική ή/ και με είδος υποστήριξη σε τοπικές φιλανθρωπικές οργανώσεις/ μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς και ευάλωτες κοινωνικές ομάδες <u>Άνθρωποι:</u> Προγράμματα παροχών ασφάλισης για τους υπαλλήλους, παροχή ευκαιριών για τους υπαλλήλους προκειμένου να διασφαλίσει η εταιρεία ότι θα εξελιχθούν. <u>Περιβάλλον:</u> υιοθετήσαμε τουλάχιστον 8 «πράσινες» πρακτικές (ανακύκλωση, Χρήση αντικειμένων ανακυκλώσιμου υλικού, Εξοικονόμηση ενέργειας, Λιγότερη χρήση χαρτιού, Δωρεά αχρησιμοποίητων αντικειμένων, Αγορά προϊόντων «δίκαιου εμπορίου» για χρήση αναλωσίμων γραφείου, Όχι στην σπατάλη τροφίμων, Χρήση φιλικών προς το περιβάλλον προϊόντων καθαρισμού)
8. GENESIS Pharma	<u>Κοινωνία:</u> Ενισχύει το έργο δεκάδων συλλόγων ασθενών και υποστηρίζει ερευνητικά προγράμματα, κοινωνικά προγράμματα και δράσεις που σκοπό έχουν την ενίσχυση ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων, υποστηρίζει συνέδρια, σεμινάρια, ημερίδες και άλλες δράσεις ενημέρωσης και εκπαίδευσης σχετικές με σύγχρονες επιχειρηματικές πρακτικές, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση σε δράσεις που βοηθούν τη νεανική επιχειρηματικότητα. <u>Άνθρωποι:</u> Εφαρμόζει ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα Πρακτικών, Παροχών και Κινήτρων που εφαρμόζουμε σταθερά επί σειρά ετών με σκοπό να παρέχει ένα εργασιακό περιβάλλον στο οποίο οι εργαζόμενοι να μπορούν να νιώθουν ασφαλείς και δημιουργικοί. Παράλληλα, δεσμεύεται σε ένα σύστημα αξιών που διέπει τις εργασιακές μας σχέσεις και βασίζεται στο σεβασμό, την εμπιστοσύνη, τις ίσες ευκαιρίες και την αξιοκρατία. <u>Περιβάλλον:</u>

	Μεριμνά για την ασφαλή διαχείριση των ληγμένων ή αλλοιωμένων φαρμακευτικών σκευασμάτων και των υλικών συσκευασίας, υλοποιεί πρόγραμμα ανακύκλωσης χαρτιού, αλουμινίου, απαξιωμένων ηλεκτρονικών και ηλεκτρικών συσκευών, αλλά και συλλογής και επαναχρησιμοποίησης μελανοδοχείων, ελέγχει συστηματικά την κατανάλωση ενέργειας και νερού προκειμένου να εφαρμόζει πρακτικές για τον περιορισμό τους.
9. Grant Thornton	<u>Κοινωνία:</u> Επιδιώκει και φροντίζει να λειτουργεί με τρόπο ηθικό και εφαρμόζει σύστημα Εταιρικής Διακυβέρνησης σύμφωνα με τις διεθνείς βέλτιστες πρακτικές, συνεργάζεται και υποστηρίζει ποικίλες κοινωνικές ομάδες με την πολύτιμη συμμετοχή και εθελοντική συνεισφορά των εργαζομένων της. <u>Άνθρωποι:</u> Επιλέγει τους προμηθευτές εφαρμόζοντας όχι μόνο ποσοτικά αλλά και ποιοτικά κριτήρια, εφαρμόζει σύγχρονα συστήματα διαχείρισης και παρέχοντας ευκαιρίες προσωπικής και επαγγελματικής ανάπτυξης. <u>Περιβάλλον:</u> Επιδιώκει την ελαχιστοποίηση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος, αναλαμβάνοντας σχετικές δράσεις εξοικονόμησης ενέργειας, νερού και πρώτων υλών, ενώ παράλληλα εφαρμόζει και πρακτικές ανακύκλωσης.
10. MotorOil	<u>Κοινωνία:</u> Επενδύει σε έργα μεγάλης κλίμακας, με όραμα και υπευθυνότητα, οδηγεί τη μετάβαση σε νέες μορφές ενέργειας, επεκτείνεται στον τομέα της κυκλικής οικονομίας. <u>Άνθρωποι:</u> Ο Ομίλος Motor Oil αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους εργοδότες στον ελληνικό χώρο. Στην αρχή του 2022 ο αριθμός του απασχολούμενου προσωπικού του Ομίλου Motor Oil έφτανε τα 2.500 άτομα. Η εταιρεία εφαρμόζει αναπτυξιακά προγράμματα για την εξασφάλιση των εργαζομένων της. <u>Περιβάλλον:</u> Έχει αναπτύξει και εφαρμόζει και Περιβαλλοντική Πολιτική και Σύστημα Διαχείρισης ενώ επίσης εφαρμόζει ένα Περιβαλλοντολογικό σύστημα καλύτερων τεχνικών, με πιστοποίηση ISO 14001 και ISO 50001.

5.5 Συζήτηση

Οι μελέτες περιπτώσεων που παρουσιάστηκαν από το δείγμα των 10 ελληνικών επιχειρήσεων που εφαρμόζουν αρχές κοινωνικής ευθύνης προκειμένου να αποκτήσουν ένα κοινωνικά ευαίσθητο προφίλ και να επιδείξουν σεβασμό στους ανθρώπους, την κοινωνία ευρύτερα και το περιβάλλον, σχετίζονται βεβαίως και αποτυπώνουν την αυξητική τάση της διάθεσης στην Ελλάδα. Το δείγμα μπορεί να είναι περιορισμένο για ασφαλή συμπεράσματα, πρόκειται όμως για αντιπροσωπευτικό παράδειγμα στην Ελλάδα, καθώς από την έρευνα που πραγματοποιήσαμε ολοένα και περισσότερες επιχειρήσεις είδαμε να αντιλαμβάνονται τη σημασία της ΕΚΕ και κυρίως την αναγκαιότητά της στο πλαίσιο του διογκωμένου ανταγωνιστικού κλίματος που υπάρχει στο σύγχρονο οικονομικο-κοινωνικό γίγνεσθαι.

Αδιαμφισβήτητα, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως και στο πόνημα αυτό, είναι αποδεκτό στις μέρες μας ότι οι σύγχρονες επιχειρήσεις πρέπει να ενσωματώνουν περιβαλλοντικά και κοινωνικά ζητήματα στη λήψη των αποφάσεών τους σε μια προσπάθεια να ελαχιστοποιήσουν τις επιπτώσεις τόσο στο περιβάλλον όσο και στην κοινωνία, αλλά και να εισαχθούν στο δρόμο μιας μακράς και βιώσιμης ανάπτυξης με σταθερά αναπτυξιακό χαρακτήρα. Από αυτήν την άποψη, παλαιότερα, ήταν πολύ λίγες οι ελληνικές εταιρείες που είχαν υιοθετήσει την εφαρμογή τέτοιων στρατηγικών για την προώθηση της βιωσιμότητας και συνεπώς την εκπλήρωση των αιτημάτων των ενδιαφερομένων και των μετόχων τους.

Ωστόσο, η επικοινωνία των πληροφοριών που σχετίζονται με αυτές τις στρατηγικές με αξιόπιστο και άμεσο-διαφανή τρόπο μέσω των μελετών βιωσιμότητας, των εκθέσεων ΕΚΕ και των περιβαλλοντικών και κοινωνικών εκθέσεων, έχει καταστήσει στις σύγχρονες επιχειρήσεις σαφές πως είναι σημαντικό για να κερδίσουν την εμπιστοσύνη των πελατών και των συνεργατών, ακόμη και να εμπλέξουν τους ενδιαφερόμενους στην κοινωνικά ευαίσθητη αυτή διαδικασία.

Το ανωτέρω αυτό συμπέρασμα της έρευνάς μας έρχεται σε αντίθεση τα ευρήματα της έρευνας των Skouloudis et al. (2014b) σε δείγμα 100 κορυφαίων εταιρειών που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα. Η ανάλυση τους υποδήλωνε ότι μόνο μια μικρή ομάδα κορυφαίων ελληνικών εταιρειών φαίνεται να υποστηρίζει έναν ουσιαστικό διάλογο μεταξύ επιχειρήσεων και κοινωνίας ως μέσο επικοινωνίας με τα ενδιαφερόμενα μέρη. Οι περισσότερες άλλες εταιρείες εξακολουθούν να τείνουν να

αντιμετωπίζουν τέτοιες πρακτικές κοινωνικής ευθύνης επιφανειακά και με ανακριβή τρόπο. Διαφαίνεται λοιπόν πως τα τελευταία έτη έχουν γίνει σαφείς κινήσεις προς μία μεγαλύτερη διαφάνεια και ένα πιο δεοντολογικό πλαίσιο σεβασμού του ανθρώπου, της κοινωνίας και όλων των εμπλεκομένων από τη λειτουργία μιας επιχειρηματικής μονάδας.

Από την εργασία μας απορρέει επίσης πως οι ελληνικές επιχειρήσεις χρησιμοποιούν πλέον εκτενώς την ΕΚΕ και εκπονούν μελέτες βιωσιμότητας. Έρχεται λοιπόν η ανάλυσή μας να συμπληρώσει τα ευρήματα των Skouloudis and Evangelinos (2009), οι οποίοι κατέληξαν πως ήταν περιορισμένος ο αριθμός των εταιρειών που συνέτασσαν εκθέσεις βιωσιμότητας. Αυτό πλέον έχει βελτιωθεί σημαντικά όπως και το ότι υπήρχαν σημαντικά κενά στις εκθέσεις, γεγονός που καταδείκνυε ότι υπάρχει σημαντικό περιθώριο βελτίωσης όπως επεσήμαναν και οι Skouloudis and Evangelinos (2009), πράγμα το οποίο πλέον έχει βγει απήχηση από τις επιχειρήσεις.

Αξίζει επίσης να αναφέρουμε πως οι ελληνικές εταιρείες πλέον δημοσιεύουν εκθέσεις ΕΚΕ και βιωσιμότητας γεγονός που είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικό διότι τέτοιες εκθέσεις, μπορούν να παρέχουν σημαντικές πληροφορίες και να αποτελέσουν τη βάση για μια σωστή σύγκριση των περιβαλλοντικών, κοινωνικών και οικονομικών επιδόσεων των επιχειρήσεων σε μία χώρα αλλά και να δουν τι εφαρμόζουν οι ομοειδείς στο εξωτερικό και να ακολουθήσουν το παράδειγμά τους ή να αποφύγουν κάποιες δυσμενείς συμπεριφορές.

Υπό το πρίσμα αυτό, ίσως θα έπρεπε να υπάρχουν ενδεχομένως περισσότεροι δείκτες βιώσιμης ανάπτυξης για τις ελληνικές επιχειρήσεις έτσι ώστε να οδηγηθούν σιωπηρά σε έναν άτυπο ανταγωνισμό για το ποια θα είναι περισσότερο πιθανό να βιώσει βιώσιμη ανάπτυξη. Επιπλέον, το ίδιο πιθανόν θα έπρεπε να συμβαίνει και σε επίπεδο Κοινωνικής Ευθύνης και να συμμετέχουν οι ελληνικές επιχειρήσεις σε ένα τεκμαρτό πρωτάθλημα για το ποια είναι Κοινωνικά περισσότερο Υπεύθυνη με πολλαπλάσια οφέλη για τις εταιρείες που θα βρίσκονται υψηλά σε μία τέτοια αξιολόγηση. Ακόμη και βραβεία Κοινωνικής Ευθύνης θα μπορούσαν να καθιερωθούν προκειμένου να ευαισθητοποιήσουν περαιτέρω τις εταιρείες προς μία κατεύθυνση τέτοια. Το πελατολόγιο είναι σχεδόν βέβαιο πως θα αυξηθεί σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο και θα γίνει και πιο πιστό προς τις επιχειρήσεις αυτές.

Η εργασία αυτή επιχείρησε να παρουσιάσει τις πτυχές κοινωνικής ευθύνης που εφαρμόζει ένα δείγμα μεγάλων ελληνικών επιχειρήσεων και να επιδείξει πως στη χώρα μας αντιμετωπίζεται με σοβαρότητα το όλο εγχείρημα κοινωνικής υπευθυνότητας σε ένα πεδίο πολυεπίπεδου σεβασμού. Τα αποτελέσματα που απορρέουν από αυτή την αποτύπωση των μελετών περιπτώσεων υποδεικνύουν ότι οι ελληνικές εταιρείες έχουν αντιληφθεί τη σημασία χρήσης στρατηγικών και πολιτικών κοινωνικής ευθύνης και το πόσο σημαντικές αυτές είναι για να επιτύχουν μια βιώσιμη ανάπτυξη. Μπορεί το δείγμα μας να περιορίζεται σε δέκα μόνο μεγάλες εταιρείες, ωστόσο, η τάση τα τελευταία χρόνια είναι αδιαμφισβήτητη για τη χρήση τακτικών ΕΚΕ και τη φερέλπιδά πορεία που θα ακολουθήσει η ελληνική επιχειρηματικότητα με οφέλη για όλους μας.

Ως επί τούτου, οι ελληνικές επιχειρήσεις επί του παρόντος έχουν υιοθετήσει τις αρχές της ΕΚΕ εκτενώς και αποβλέπουν στη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς τους και τη βιώσιμη ανάπτυξή τους. Όλες οι επιχειρήσεις που αναλύθηκαν στο προηγούμενο τμήμα επιδεικνύουν ένα κοινωνικό προφίλ και μια κοινωνική ευαισθησία που δε διέθεταν προγενέστερα σε τέτοιο βαθμό τουλάχιστον, εμφανίζουν διάθεση πλέον ακόμη πιο φιλική και σεβασμό προς το περιβάλλον. Όλες οι επιχειρήσεις του δείγματος το επιβεβαιώνουν αυτό. Να μην αγνοηθεί όμως το γεγονός πως κατά τη διάρκεια της διερεύνησής μας, είδαμε πως τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερες ελληνικές επιχειρήσεις ακολουθούν τις αρχές τις ΕΚΕ. Μέχρι και πριν μια πενταετία αυτό δε συνέβαινε εκτεταμένα και τα τελευταία χρόνια μάλιστα οι ελληνικές εταιρείες δημοσιεύουν και τις μελέτες βιωσιμότητάς τους καθώς και τις αρχές ΕΚΕ που ακολουθούν.

Η εν λόγω θεματολογία αποτελεί ένα πολύ ενδιαφέρον αντικείμενο για περαιτέρω διερεύνηση, καθώς θα ήταν σημαντικό να δούμε τι συμβαίνει και ανά κλάδο, όπως ακριβώς στη μελέτη των Evangelinos et al. (2009) που εξέτασαν την εφαρμογή της ΕΚΕ στον τραπεζικό τομέα, ενώ παράλληλα επιχείρησαν να αξιολογήσουν το περιεχόμενο των ετήσιων περιβαλλοντικών εκθέσεων (κοινωνικών ή βιωσιμότητας) που δημοσίευαν οι ελληνικές τράπεζες. Στη συγκεκριμένη μελέτη, οι ελληνικές τράπεζες λόγου χάριν τερμάτισαν στην ίδια ακριβώς θέση στη γενική κατάταξη. Θα είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον λοιπόν να δούμε πλέον αν στο διάστημα που μεσολάβησε στον τραπεζικό κλάδο υφίσταται ένα δημιουργικό πλαίσιο ΕΚΕ και ποια είναι η θέση των ελληνικών τραπεζών σε σύγκριση με άλλες χώρες.

Τέλος, θα ήταν πολύ σημαντικό να δούμε αν αυτό ισχύει και σε άλλους κλάδους της ελληνικής οικονομίας, πέραν του τραπεζικού. Το πεδίο για διεξοδική έρευνα με βάση τις τρέχουσες πηγές και τα στοιχεία που δημοσιεύουν πλέον οι ελληνικές επιχειρήσεις είναι πλούσιο και η ανάγκη για έρευνα σε θέματα που άπτονται της εφαρμογής ΕΚΕ και τη βιωσιμότητας επιτακτική.

Κεφάλαιο 6. Συμπεράσματα

Η διπλωματική εργασία πραγματοποιήθηκε τις έννοιες τις ΕΚΕ, της βιωσιμότητας-βιώσιμης ανάπτυξης και εξέτασε τη διασύνδεση μεταξύ τους, καθώς και επιμέρους πτυχές που απορρέουν από τη σύνδεση αυτή. Δομήθηκε σε έξι κεφάλαια κάθε ένα από τα οποία μπορούν να αποφέρουν κάποια χρήσιμα συμπεράσματα.

Αρχικά θα λέγαμε πως η ΕΚΕ, είναι μια έννοια σύμφωνα με την οποία οι επιχειρήσεις ενσωματώνουν κοινωνικές και περιβαλλοντικές ανησυχίες στις εταιρικές λειτουργίες τους και ταυτόχρονα λαμβάνουν υπόψη τις αλληλεπιδράσεις με το προσωπικό και όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς τους με γνώμονα το σεβασμό και το ενδιαφέρον. Με άλλα λόγια η ΕΚΕ είναι μια επιτυχημένη προσέγγιση που ενθαρρύνει τις επιχειρήσεις να αναλάβουν πρόσθετα καθήκοντα για την υποστήριξη της κοινωνικής και βιώσιμης ανάπτυξης, δεδομένης της αυξανόμενης συναίνεσης στις σύγχρονες παγκόσμιες επιχειρήσεις σχετικά με την αξία της βιώσιμης ανάπτυξης.

Γενικά, υπάρχουν τέσσερις κύριοι τύποι ΕΚΕ, επίπεδα κοινωνικής ευθύνης είναι η περιβαλλοντική υπευθυνότητα, η ηθική ευθύνη, η φιλανθρωπική ευθύνη και η οικονομική ευθύνη.

Όσον αφορά στα πλεονεκτήματα από την εφαρμογή της ΕΚΕ, αυτά εντοπίζονται σε πολυάριθμες πτυχές της εταιρείας πέρα από τα οφέλη για τους εργαζόμενους, το περιβάλλον και για το κοινωνικό σύνολο εν γένει. Η βιβλιογραφία αναφέρεται σε πλεονεκτήματα από την υιοθέτησή της στους ανθρώπινους πόρους, τη διαχείριση του κινδύνου, τη διαφοροποίηση της μάρκας, τις σχέσεις με τους προμηθευτές, την κερδοφορία ή απόδοση της εταιρείας.

Ιστορικά, η ΕΚΕ δεν αποτελεί μία έννοια που είναι νέα. Αντιθέτως έχει μία ιστορική εξέλιξη και αποτέλεσε αντικείμενο διερεύνησης των ερευνητών στο πεδίο της αποτελεσματικότερης διοίκησης και λειτουργίας των επιχειρήσεων με προσανατολισμό πάντα το σεβασμό στην κοινωνία, το περιβάλλον και τους οικονομικά συνδεδεμένους φορείς.

Σαν ορόσημα έτη να αναφέρουμε το 2000, όταν και εισάγονται οι δέκα βασικές αρχές του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της προστασίας του περιβάλλοντος και των εργασιακών δικαιωμάτων

και δημιουργείται το «Οικουμενικό Σύμφωνο» για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (UN Global Compact).

Επιπλέον, μία από τις ιστορικές στιγμές για την ΕΚΕ και την εγκαθίδρυσή της στον εταιρικό βίο αποτελούν οι 17 στόχοι που υιοθέτησε ο ΟΗΕ το 2015, γνωστοί ως «Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης», σε ένα παγκόσμιο εγχείρημα να διευθετηθούν τα σημαντικά προβλήματα που αφορούν την κοινωνία με τις επιχειρήσεις να διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στις 3 σημαντικές παραμέτρους, την εξάλειψη της φτώχειας, της πείνας και της απαλοιφής κάθε μορφής ανισοτήτων. Οι αρχές αυτές αποτελούν την περίφημη ατζέντα 2030 που ακολουθείται έως σήμερα.

Σε εθνικό επίπεδο, ένα από τα πρώτα εγχειρήματα στη χώρα μας αποτελεί η «Χάρτα Δικαιωμάτων και Υποχρεώσεων των Επιχειρήσεων» που αποτελεί ένα κείμενο θεμελιωδών αρχών και αξιών που εξέδωσε το 2005 ο Σύνδεσμος Ελλήνων Βιομηχάνων (ΣΕΒ). Πρόκειται για ένα πρωτόκολλο θα λέγαμε που θα πρέπει να τηρούν οι Ελληνικές επιχειρήσεις που αποτυπώνει με σαφήνεια τις αρχές, τις αξίες και τον δεοντολογικό και με σεβασμό τρόπο λειτουργίας των επιχειρήσεων.

Επιπλέον, υφίσταται και το Ελληνικό Δίκτυο για την ΕΚΕ, που αποσκοπεί στο να επεκτείνει την ευθύνη εκ μέρους των επιχειρήσεων σε κοινωνικό και περιβαλλοντολογικό επίπεδο. Πλέον ο οργανισμός αυτός ονομάζεται CSR Hellas και επιδιώκει στο να κάνει τις Ελληνικές επιχειρήσεις περισσότερο ευαίσθητες κοινωνικά, αλλά και μέσω ερευνητικών εργασιών, εκδηλώσεων, συμπράξεων, συνεργιών να συνεισφέρει ένα λιθαράκι στην προάσπιση της κοινωνικής αξίας από τη λειτουργία των επιχειρήσεων.

Η δεύτερη έννοια της διπλωματικής εργασίας αναφέρεται στη βιωσιμότητα, η οποία σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, είναι μία ευρεία έννοια η οποία φαντάζει ως ένα πρίσμα ανάπτυξης και γενικότερα αναπτυξιακής πολιτικής με απώτερο σκοπό να ικανοποιήσει τρεις διαστάσεις – επιμέρους συνισταμένες - οι οποίες είναι η κοινωνία, το περιβάλλον και η οικονομία προκειμένου να επιτευχθεί σε βραχυπρόθεσμο, μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο επίπεδο η ευημερία. Στηρίζεται στο ότι η βιώσιμη ανάπτυξη θα πρέπει να προσαρμόζεται στις τωρινές ανάγκες σεβόμενη πάντοτε τις μεταγενέστερες γενναίες χωρίς να διακυβεύεται όμως καμία άλλη σημαντική διάσταση από τρεις που αναφέρθηκαν πιο πάνω.

Πριν 7 χρόνια, το 2015, και μετά τον απόηχο μιας παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, σε μία ιστορική διατύπωση, ο ΟΗΕ καθιέρωσε τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (Sustainable Development Goals ή SDGs) είναι μια σύνθεση 17 αλληλένδετων στόχων που ισχύουν για το σύνολο του πλανήτη που έχουν σχεδιαστεί στο πλαίσιο ενός κοινού σχεδίου για την ειρήνη και την ευημερία για τους ανθρώπους και τον πλανήτη, τώρα και στο μέλλον.

Οι 17 ΣΒΑ είναι: Μηδενική φτώχεια, μηδενική πείνα, καλή υγεία και ευημερία, ποιοτική εκπαίδευση, ισότητα των φύλων, καθαρό νερό και αποχέτευση, προσιτή και καθαρή ενέργεια, αξιοπρεπής εργασία και οικονομική ανάπτυξη, βιομηχανία, καινοτομία και υποδομές, λιγότερες ανισότητες, βιώσιμες πόλεις και κοινότητες, υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή, δράση για το κλίμα, ζωή στο νερό, ζωή στη στεριά, ειρήνη, δικαιοσύνη και ισχυροί θεσμοί, συνεργασία για τους στόχους.

Τον Ιούνιο του 2021, υπό το νέο πλαίσιο επίδρασης της πανδημίας του κορονοϊού, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συνεδρίασε για την παρακολούθηση της Ατζέντας 2030 για τη βιώσιμη ανάπτυξη και επεσήμανε εκ νέου τη δέσμευση και το ισχυρό ενδιαφέρον της Ε.Ε. για την επίτευξη των 17 στόχων που παρουσιάστηκε παραπάνω.

Η βιώσιμη ανάπτυξη ή αλλιώς βιωσιμότητα, θεωρείται ότι έχει τρεις διαστάσεις - πυλώνες: το περιβάλλον, η οικονομία και η κοινωνία. Και οι τρεις διαστάσεις οδηγούν σε βιώσιμες κοινότητες που θα είναι ισότιμες, ποικιλόμορφες, συνδεδεμένες και δημοκρατικές και θα παρέχουν μια καλύτερη καλή ποιότητα ζωής για ολόκληρο το κοινωνικό σύνολο.

Όσον αφορά στην σύνδεση μεταξύ ΕΚΕ και βιωσιμότητας-βιώσιμης ανάπτυξης, μελετώντας τη σχετική βιβλιογραφία παρατηρήσαμε πως οι επιστημονικές πηγές συγκλίνουν εν γένει πως η ΕΚΕ συνδέεται με τη βιώσιμη ανάπτυξη η οποία αποβαίνει εις όφελος όλων των πλευρών και των επιχειρήσεων και της συνολικής κοινωνίας και του περιβάλλοντος.

Οι Ebner & Baumgartner (2006) έθεσαν πρώτοι ένα θεωρητικό υπόβαθρο για τη αλληλεπίδραση και τη σχέση ΕΚΕ και βιώσιμης ανάπτυξης. Στη μελέτη τους αφού πρώτα κατέγραψαν τις θεωρίες που τις συνδέουν, κατηγοριοποίησαν τις θεωρίες αυτές σε πέντε ομάδες. Ομάδα 1: Sustainable Development (Βιώσιμη Ανάπτυξη) Βάση για

τη Βιώσιμη Ανάπτυξη είναι η Συμφωνία Brundtland. Ομάδα 2: ΕΚΕ ως κοινωνικό σκέλος/κοινωνικό ρεύμα. Ομάδα 3: Η Βιώσιμη Ανάπτυξη ως βάση για την ΕΚΕ. Ομάδα 4: Βιώσιμη ανάπτυξη και ΕΚΕ χρησιμοποιούνται συνώνυμα (είναι ταυτόσημες έννοιες δηλαδή). Ομάδα 5: Διάφορες θέσεις

Αξίζει να αναφερθούμε επίσης σε μία εισήγηση του Erasmus Business Management Society του Πανεπιστημίου που έχει τοποθετήσει την Εταιρική Βιωσιμότητα ως απώτερο στόχο, με την ΕΚΕ να αποτελεί το ενδιάμεσο στάδιο για την υλοποίησή της. Στο πλαίσιο αυτό οι εταιρείες προσπαθούν να εξισορροπήσουν μεταξύ των πυλώνων της Τριπλής προσέγγισης (Triple Bottom Line). Οι τρεις πτυχές της βιωσιμότητας (οικονομική, περιβαλλοντική και κοινωνική) μπορεί να ερμηνευτούν ως μια Εταιρική Ευθύνη (CR) προσέγγιση την οποία οι εταιρείες πρέπει να εφαρμόσουν προκειμένου να διασφαλίσουν τη βιωσιμότητά τους.

Σε θέματα που άπτονται της ΕΚΕ και της βιωσιμότητα στην Ελλάδα, παρατηρήσαμε πως η επιστημονική έρευνα για τις σύγχρονες εξελίξεις όσον αφορά τη χώρα μας είναι περιορισμένη. Στη χώρα μας, πρωταρχικά οι εταιρείες που εφάρμοσαν τις αξίες και τους κανόνες της ΕΚΕ, ήταν λοιπόν κάποιες μόνο επιχειρήσεις που εισήχθησαν στο ΧΑΑ (Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών) και το πράξανε αυτό για να προσελκύσουν μετόχους και πελάτες δείχνοντας ένα πιο κοινωνικό προφίλ, ενώ λίγες είναι οι επιχειρήσεις που γενικά κάνουν δημοσιεύσεις σε ετήσια βάση κάποια έκθεση για την κοινωνική ευθύνη της εταιρείας.

Γενικώς θα λέγαμε πάντως πως όσο μεγαλύτερο είναι το μέγεθος μιας επιχείρησης, τόσο πιθανότερο είναι να έχει υιοθετήσει τις αρχές της ΕΚΕ και μάλιστα τόσο μεγαλύτερα είναι και τα θετικά αποτελέσματα από την εφαρμογή των αρχών της για τη βιώσιμη ανάπτυξή τους. Στο πλαίσιο μάλιστα της πανδημίας του κορονοϊού, η πλειοψηφία των εταιριών θεωρούν πως η ΕΚΕ μπορεί να ευαισθητοποιήσει περαιτέρω τους καταναλωτές και να βοηθήσει τις επιχειρήσεις να επιτύχουν μία βιώσιμη ανάπτυξη.

Σε ότι αφορά την ΕΚΕ και τη βιωσιμότητα σε διεθνές επίπεδο, η μελέτη της βιβλιογραφίας έχει δείξει αποτελεί ένα πεδίο που έχει διερευνηθεί εκτενώς. Επειδή η ΕΚΕ αλληλοεπιδρά με τη βιωσιμότητα κυρίως στη διάσταση της κοινωνίας, του περιβάλλοντος και των οικονομικών, αναφερθήκαμε στις πιο πρόσφατες επιστημονικές μελέτες και τις επιμερίσαμε σε τρεις επιμέρους ενότητες: (1) κοινωνική διάσταση της

σχέσης ΕΚΕ και βιωσιμότητας, (2) την περιβαλλοντική διάσταση της ΕΚΕ και της Αειφορίας και (3) οικονομική διάσταση για την ΕΚΕ και τη βιωσιμότητα.

Η συνοπτική αποτύπωση της ανάλυσης της βιβλιογραφίας επιβεβαιώνει την επίδραση κυρίως των κοινωνικών πρακτικών ΕΚΕ στην επίδοση των εταιρειών και έπειτα των πρακτικών που σχετίζονται με την οικονομία και το περιβάλλον. Η συνεισφορά και τα θετικά οφέλη από την εφαρμογή της ΕΚΕ στη βιώσιμη ανάπτυξη των εταιρειών είναι με ελάχιστες εξαιρέσεις αδιαμφισβήτητη.

Κλείνοντας την εργασία, αναφέραμε παραδείγματα εφαρμογής των αρχών της ΕΚΕ από 10 εταιρείες που δραστηριοποιούνται στον ελληνικό χώρο. Τα στοιχεία που αναφέρονται έχουν αποκομιστεί από τις εκθέσεις-απολογισμούς βιωσιμότητας που έχουν δημοσιεύσει οι ίδιες οι επιχειρήσεις και αναφέρουν δράσεις για τη βιώσιμη ανάπτυξή τους στον κλάδο όπου δραστηριοποιούνται.

Γενικά, θα λέγαμε πως οι δράσεις ΕΚΕ που έχουν υιοθετήσει άπτονται των εξής θεμάτων: α) την προστασία του περιβάλλοντος (χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, μετρίαση της μόλυνσης του περιβάλλοντος, σεβασμός της δημόσιας υγείας, χρήση υλικών φιλικών προς το περιβάλλον, δράσεις ανακύκλωσης κ.α.), β) το ανθρώπινο δυναμικό της εταιρείας, τη δίκαιη αντιμετώπιση όλων των εργαζομένων, την εξάλειψη μισθολογικών διαφορών το σεβασμό στις συνθήκες και το περιβάλλον εργασίας, την προστασία του προσωπικού έναντι της κρίσης από την πανδημία κ.α.) και γ) την υποβοήθηση της κοινωνίας και του κοινωνικού συνόλου, τις δράσεις εθελοντισμού, τη γνώση χρήσης νέων τεχνολογιών, την ενθάρρυνση της δημιουργικότητας κ.α.).

Βιβλιογραφία

Awan, U., Khattak, A. and Kraslawski, A. (2019) *A. Corporate Social Responsibility (CSR) Priorities in the Small and Medium Enterprises (SMEs) of the Industrial Sector of Sialkot, Pakistan*. In *Corporate Social Responsibility in the Manufacturing and Services Sectors*. Berlin/Heidelberg, Germany: Springer.

Badri, A. H., Kusi-Sarpong, S. and Rezaei, J. (2017) 'Assessing the social sustainability of supply chains using Best Worst Method', *Resources, Conservation and Recycling*, 126, pp. 99-106.

Bauman, C. W. and Skitka, L. J. (2012) 'Corporate social responsibility as a source of employee satisfaction', *Research in Organizational Behavior*, 32, pp. 63-86.

Berg, C. (2020). *Sustainable action: overcoming the barriers*. Abingdon, Oxon.

Bhattacharya, C. B., Sen, S. and Korschun, D. (2008) 'Using corporate social responsibility to win the war for talent', *MIT Sloan Management Review*, 49 (2), pp. 37-44.

Boström, M. (2012) 'The problematic social dimension of sustainable development: The case of the Forest Stewardship Council', *International Journal of Sustainable Development and World Ecology*, 19 (1), pp. 3-15.

Bowen, R. H. (2013) *Social Responsibilities of the Businessman*. University of Iowa Press, <https://doi.org/10.2307/j.ctt20q1w8f>, 298 p.

Chwiłkowska-Kubala A, Cyfert S, Malewska K, Mierzejewska K and Szumowski W. (2021) 'The relationships among social, environmental, economic CSR practices and digitalization in Polish energy companies', *Energies*, 14 (22), 7666.

Cohen, J.E. (2006) *Human population: The next half century*. In Kennedy D. (Ed.) *Science Magazine's State of the Planet 2006-7*. London: Island Press, pp. 13-21.

Cramer, J., Jonker, J. and van der Heijden, A. (2004) 'Making sense of corporate social responsibility'. *Journal of Business Ethics*, 55 (2), pp. 215-222.

Crutzen, P.J. (2002) 'Geology of mankind', *Nature*, 415, 23.

- de la Cuesta González, M. and Valor Martinez, C. (2004) 'Fostering corporate Social responsibility through public initiative: From the EU to the Spanish case', *Journal of Business Ethics*, 55 (3), pp. 275-293.
- Daub, C. - H. and Ergenzinger, R. (2005) 'Enabling sustainable management through a new multidisciplinary concept of customer satisfaction'. *European Journal of Marketing*, 39 (9), pp. 998-1012.
- Daub, C. -H. (2007) 'Assessing the quality of sustainability reporting: An alternative methodological approach', *Journal of Cleaner Production*, 15 (1), pp. 75-85.
- Dawkins, J. and Lewis, S. (2003) 'CSR in stakeholder expectations: and their implication for Company strategy', *Journal of Business Ethics*, 44 (2-3), pp. 185-193.
- DesJardins, J. (1998) 'Corporate Environmental Responsibility', *Journal of Business Ethics*, 17 (8), pp. 825-838.
- Doğu, F.U. and Aras, L. (2019) 'Measuring social sustainability with the developed MCSA model: Güzelyurt case', *Sustainability*, 11 (9), 2503.
- Ebner, D. and Baumgartner, R.J. (2006) *The relationship between sustainable development and corporate social responsibility*, Corporate Responsibility Research Conference 2006, 4th-5th September, Dublin, <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.485.5912&rep=rep1&type=pdf>
- Engizek, N. and Yasin, B. (2017) 'How CSR and overall service quality lead to affective commitment: mediating role of company reputation', *Social Responsibility Journal*, 13 (1), pp. 111-125.
- Evangelinos, K.I., Skouloudis, A., Nikolaou, I.E. and Filho, W.L. (2009) *An Analysis of Corporate Social Responsibility (CSR) and Sustainability Reporting Assessment in the Greek Banking Sector*. In: Idowu, S., Leal Filho, W. (eds) *Professionals' Perspectives of Corporate Social Responsibility*. Springer, Berlin, Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-642-02630-0_9
- Fernando, Y., Chiappetta Jabbour, C.J. and Wah, W.X. (2019) 'Pursuing green growth in technology firms through the connections between environmental innovation and

sustainable business performance: Does service capability matter?', *Resources, Conservation and Recycling*, 141, pp. 8-20.

Freeman, R.E. (1984) *Strategic management. A stakeholder-approach*. Pitman Publishing, Boston.

Galbreath, J. (2010) 'How does corporate social responsibility benefit firms? Evidence from Australia', *European Business Review*, 22 (4), pp. 411-431.

Giannarakis, G. and Litinas, N. (2011) 'Corporate social responsibility performance in the Greek telecommunication sector', *Strategic Change: Briefings in Entrepreneurial Finance*, 20 (1-2), pp. 73-84.

Glavopoulos, E., Bersimis, S., Georgakellos, D. and Sfakianakis, M. (2014) 'Investigating the factors affecting companies' attitudes towards CSR and CER during the fiscal crisis in Greece', *Journal of Environmental Planning and Management*, 57 (11), pp. 1612-1641.

Gond, J. - P. and Herrbach, O. (2006) 'Social reporting as an organisational learning tool? A theoretical framework', *Journal of Business Ethics*, 65 (4), pp. 359-371.

Elkington, J. (1998) *Cannibals with Forks. The Triple Bottom Line of the 21st Century*. Capstone Publishing, Oxford.

Herbohn, K., Walker, J. and Loo, H.Y.M. (2014) 'Corporate social responsibility: The link between sustainability disclosure and sustainability performance', *Abacus*, 50 (4), pp. 422-459.

Ikram, M., Zhang, Q., Sroufe, R. and Ferasso, M. (2020) 'The social dimensions of corporate sustainability: An integrative framework including covid-19 insights', *Sustainability*, 12 (20), 8747.

Ikram, M., Zhou, P., Shah, S.A.A. and Liu, G.Q. (2019) 'Do environmental management systems help improve corporate sustainable development? Evidence from manufacturing companies in Pakistan', *Journal of Cleaner Production*, 226 (20), pp. 628-641.

Johnson, Z., Mao, H., Lefebvre, S. and Ganesh, J. (2019) 'Good guys can finish first: How brand reputation affects extension evaluations', *Journal of Consumer Psychology*, 29 (4), pp. 565-583.

Johnson, Z., Lee, Y. and Ashoori, M. (2018) 'Brand associations: the value of ability versus social responsibility depends on consumer goals', *Journal of Brand Management*, 25, pp. 233-252.

Karagiorgos, T. (2010) 'Corporate social responsibility and financial performance: An empirical analysis on Greek companies', *European Research Studies*, 13 (4), pp. 85-108.

Korschun, D., Bhattacharya, C.B. and Swain, S.D. (2014) 'Corporate social responsibility, customer orientation, and the job performance of frontline employees', *Journal of Marketing*, 78 (3), pp. 20-37.

Kritas, D., Tzagkarakis, S. I. and Atsipoulouli, Z. (2020) 'The contribution of CSR during the covid-19 period in Greece: A step forward', *HAPSc Policy Briefs Series*, 1 (1), pp. 238-243.

Kyle, B. and Singh, P. (2005) 'Corporate social responsibility as risk management: A model for multinationals', Social Responsibility Initiative Working Paper No. 10. Cambridge, MA: John F. Kennedy School of Government, Harvard University.

Magee, L., Scerri, A., James, P., Thom, J.A., Padgham, L., Hickmott, S., Deng, H. and Cahill, F. (2013) 'Reframing social sustainability reporting: Towards an engaged approach', *Environment, Development and Sustainability*, 15 (1), pp. 225-243.

Meseguer-Sánchez, V., Abad-Segura, E., Belmonte-Ureña, L.J. and Molina-Moreno, V. (2020) 'Examining the research evolution on the socio-economic and environmental dimensions on university social responsibility', *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17 (13), 4729.

Miles MB, Huberman AM (1994) *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook*, London, UK: Sage.

Missimer, M., Robèrt, K. -H. and Broman, G. (2017) 'A strategic approach to social sustainability - Part 2: a principle-based definition', *Journal of Cleaner Production*, 140 (1), pp. 42-52.

Muller, A. (2006) 'Global versus local CSR strategies', *European Management Journal*, 24 (2-3), pp. 189-198.

- Orlitzky, M., Schmidt, F. L. and Rynes, S. L. (2003) 'Corporate social and financial performance: A Meta-analysis', *Organization Studies*, 24 (3), pp. 403-441.
- Panayiotou, N.A., Aravossis, K.G. and Moschou, P. (2009) *Greece: A comparative study of CSR reports*, In: Idown, S.O. & Filho, W.L. (eds), *Global practices of corporate social responsibility*. Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 149-164.
- Parast, M.M. and Adams, S.G. (2012) 'Corporate social responsibility, benchmarking, and organizational performance in the petroleum industry: A quality management perspective', *International Journal of Production Economics*, 139 (2), pp. 447-458.
- Rajesh, R. (2020) 'Exploring the sustainability performances of firms using environmental, social, and governance scores', *Journal of Cleaner Production*, 247 (20), 119600.
- Ripple, W. J., Wolf, C., Newsome, T. M., Galetti, M., Alamgir, M., Crist, E., Mahmoud, M. I. and Laurance, W. (2017) '15,364 scientist signatories from 184 countries, World Scientists' Warning to Humanity: A Second Notice', *BioScience*. 67 (12), pp. 1026-1028.
- Saeidi, S. P., Sofian, S., Saeidi, P., Saeidi, S. P., Saeidi, S. A. (2015) 'How does corporate social responsibility contribute to firm financial performance? The mediating role of competitive advantage, reputation, and customer satisfaction'. *Journal of Business Research*, 68 (2), pp. 341-350.
- Skouloudis, A., Chymis, A., Allan, S. and Evangelinos, K. (2014a) 'Corporate social responsibility: a likely causality of the crisis or a potential exit strategy component? A proposition development for an economy under pressure', *Social Responsibility Journal*, 10 (4), pp. 737-755.
- Skouloudis A, Jones N, Malesios C, Evangelinos K, (2014b) 'Trends and determinants of corporate non-financial disclosure in Greece', *Journal of Cleaner Production*, 68 (1), pp. 174-188.
- Skouloudis, A., Evangelinos, K., Nikolaou, I. and Filho, L. (2011) 'An overview of corporate social responsibility in Greece: Perceptions, developments and barriers to overcome', *Business Ethics: A European Review*, 20 (2), pp. 205-226.

- Skouloudis, A. and Evangelinos, K.I. (2009) 'Sustainability reporting in Greece: Are we there yet?' *Environmental Quality Management*, 19 (1), pp. 43-60.
- Suganthi, L. (2019) 'Examining the relationship between corporate social responsibility, performance, employees' pro-environmental behavior at work with green practices as mediator', *Journal of Cleaner Production*, 232 (20), pp. 739-750.
- Vallance, S., Perkins, H. C., and Dixonb, J.E. (2011) *Geoforum*, 42 (3), pp. 342-348.
- Svensson, G., Ferro, C., Høgevold, N., Padin, C., Carlos Sosa Varela, J. and Sarstedt, M. (2018) 'Framing the triple bottom line approach: Direct and mediation effects between economic, social and environmental elements', *Journal of Cleaner Production*, 197 (1), pp. 972-991.
- Tawfic, O. (2021) 'The effect of sustainable dimensions on the financial performance of commercial banks: A comparative study in emerging markets', *Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 8 (3), pp. 1121-1133.
- Verschoor, C. C. (1998) 'A study of the link between a corporation's financial performance and Ist Commitment to Ethics', *Journal of Business Ethics*, 17 (13), pp. 1509-1516.
- Voss C, Tsikriktsis N. and Frohlich, M. (2002) 'Case research in operations management', *International Journal of Operations & Production Management*, 22 (2), pp. 195-219.
- Wang, H., Tong, L., Takeuchi, R. and George, G. (2016) 'Corporate social responsibility: An overview and new research directions', *Academy of Management Journal*, 59 (2), pp. 534-544.
- Whitehouse, L. (2006) 'Corporate social responsibility: Views from the frontline', *Journal of Business Ethics*, 63 (3), pp. 279-296.
- Yawar, S.A., and Seuring, S. (2017) 'Management of social issues in supply chains: A literature review exploring social issues, actions and performance outcomes', *Journal of Business Ethics*, 141, pp. 621-643.
- Yin, R. K. (2011) *Applications of case study research*. London, UK: OSMOS Corporation, Sage.

Yin, R. and Davis, D. (2007) 'Adding new dimensions to case study evaluations: the case of evaluating comprehensive reforms', *New Directions for Evaluation*, pp. 75-93.

Zhu, Q., Zou, F. and Zhang, P. (2019) 'The role of innovation for performance improvement through corporate social responsibility practices among small and medium-sized suppliers in China', *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 26, pp. 341-350.

Ziogas, I. and Metaxas, T. (2021) 'Corporate social responsibility in South Europe during the financial crisis and its relation to the financial performance of Greek companies', *Sustainability*, 13, 8055.

Διαδικτυακές Πηγές

ΑΒ Βασιλόπουλος (2020). Έκθεση «Δράσεις Εταιρικής Υπευθυνότητας 2020».

Διαθέσιμο στο: <https://csrhellas.org/member/ab-basilopoulos/>, [Πρόσβαση 30/9/2022].

ΑΔΜΗΕ Α.Ε. (2022). Πληροφορίες για ΕΚΕ.

Διαθέσιμο στο: <https://csrhellas.org/member/admie/>, [Πρόσβαση 1/10/2022].

Ελληνικό Ινστιτούτο Επιχειρηματικής Ηθικής (2022)

Διαθέσιμο στο: <https://www.eben.gr/>, [Πρόσβαση 11/08/2022].

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2001). Προωθώντας ένα Ευρωπαϊκό πλαίσιο για την ΕΚΕ. Διαθέσιμο στο: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/committees/deve/20020122/com%282001%29366_en.pdf, [Πρόσβαση 17/7/2022].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γλωσσάριο (2022), Βιώσιμη Ανάπτυξη.

Διαθέσιμο στο:

https://ec.europa.eu/regional_policy/el/policy/what/glossary/s/sustainable-development, [Πρόσβαση 5/8/2022].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2011). Επικοινωνία της Επιτροπής προς το Ευρωκοινοβούλιο, Μία αναθεωρημένη Ευρωπαϊκή στρατηγική 2011-14 για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, Διαθέσιμο στο:

https://www.accessibletourism.org/resources/csr_communication_ec_com2011681.pdf, [Πρόσβαση 18/7/2022].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2022). Commission Staff Working document – Corporate Social Responsibility, Responsible Business Conduct, and Business and Human Rights: Overview of Progress.

Διαθέσιμο στο: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/34482>, [Πρόσβαση 19/7/2022].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πράσινη Βίβλος (2011). Διαθέσιμο στο: [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2011\)0048/com_com\(2011\)0048_el.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2011)0048/com_com(2011)0048_el.pdf), [Πρόσβαση 26/6/2022].

Ηνωμένα Έθνη (2015). Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης ΟΗΕ. Διαθέσιμο στο: <https://unric.org/el/17-%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%87%CE%BF%CE%B9-%CE%B2%CE%B9%CF%89%CF%83%CE%B9%CE%BC%CE%B7%CF%83-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%80%CF%84%CF%85%CE%BE%CE%B7%CF%83/>, [Πρόσβαση 29/6/2022].

Σύνδεσμος Ελλήνων Βιομηχάνων (2005). Χάρτα Δικαιωμάτων και Υποχρεώσεων των Επιχειρήσεων. Διαθέσιμο στο: https://www.sev.org.gr/Uploads/Documents/48672/SEV_Xarta_dikaionaton1.pdf, [Πρόσβαση 18/7/2022].

APIVITA (2022). Πληροφορίες για ΕΚΕ, Διαθέσιμο στο: <https://csrhellas.org/member/apivita/>, [Πρόσβαση 2/10/2022].

Attica Group (2020). Απολογισμός Εταιρικής Υπευθυνότητας 2020, Διαθέσιμο στο: https://www.attica-group.com/images/corporate-responsibility/CR_Report_Attica_Group_2020_Greek.pdf, [Πρόσβαση 2/10/2022].

Brundtland Commission (1987). Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future, Διαθέσιμο στο: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>, [Πρόσβαση 9/8/2022].

Business Consulting Group (2020). Your supply chain needs a sustainability strategy. Διαθέσιμο στο: <https://www.bcg.com/publications/2020/supply-chain-needs-sustainability-strategy>, [Πρόσβαση 29/7/2022].

CHIPITA (2022). Πληροφορίες για ΕΚΕ. Διαθέσιμο στο: <https://csrhellas.org/member/chipita/>, [Πρόσβαση 3/10/2022].

Coca-Cola Τρία Έψιλον (2022). Πληροφορίες για ΕΚΕ, Διαθέσιμο στο: <https://csrhellas.org/member/coca-cola-3e-a-e/>

CSR Hellas (2022). Διαθέσιμο στο: <https://csrhellas.org/>, [Πρόσβαση 20/7/2022].

CSR Hellas (2022). Διαθέσιμο στο: <https://csrhellas.org/csr-sdgs/#SDG>. [Πρόσβαση 28/9/2022].

GENESIS Pharma (2022). Πυλώνες Στρατηγικής της ΕΚΕ, Διαθέσιμο στο: <https://www.genesispharma.com/default.aspx?lang=el-GR&page=32>, [Πρόσβαση 3/10/2022].

ICAP (2020). Αποτελέσματα Πρωτογενούς Έρευνας Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης σε Επιχειρήσεις, Διαθέσιμο στο: https://dir.icap.gr/mailimages/PressReleases/2020/EKE_Study_2020.pdf

Global Contact Network Hellas (2000). Οι Δέκα Αρχές του Οικουμενικού Συμφώνου των Ηνωμένων Εθνών, (2000), Διαθέσιμο στο: <https://globalcompact.gr/deka-arches/>, [Πρόσβαση 27/6/2022].

Kasturi, R.V., Lisa, C. Sohel, K. (2015). The truth about CSR. Harvard Business Review, Διαθέσιμο στο: <https://hbr.org/2015/01/the-truth-about-csr>, [Πρόσβαση 28/7/2022].

Ostrau, M.S., Walter, A.C. (2012). Corporate social responsibility and the supply Chain. Practical Law Publishing Limited and Practical Law Company, Inc. Διαθέσιμο στο: <https://growthorientedsustainableentrepreneurship.files.wordpress.com/2016/07/csr-csr-and-the-supply-chain.pdf>, Πρόσβαση [23/7/2022].

Investpedia, Types of Corporate Social Responsibility (2022), Διαθέσιμο στο: <https://www.investopedia.com/terms/c/corp-social-responsibility.asp#toc-types-of-corporate-social-responsibility>, [Πρόσβαση 23/6/2022].

MotorOil (2020), Απολογισμός Βιωσιμότητας 2020, Διαθέσιμο στο: <https://www.moh.gr/wp-content/uploads/2021/11/%CE%88%CE%BA%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7-%CE%92%CE%B9%CF%8E%CF%83%CE%B9%CE%BC%CE%B7%CF%82-%CE%91%CE%BD%CE%AC%CF%80%CF%84%CF%85%CE%BE%CE%B7%CF%82-2020.pdf>, [Πρόσβαση 6/10/2022].

UNIDO - United Nations Industrial Development Organization, What is CSR?, (2022), Διαθέσιμο στο: <https://www.unido.org/our-focus/advancing-economic-competitiveness/competitive-trade-capacities-and-corporate-responsibility/corporate-social-responsibility-market-integration/what-csr>, [Πρόσβαση 22/6/2022].

United Nations (1973). Report of the United Nations Conference on the Human Environment, A/CONF.48/14/Rev.1,

Διαθέσιμο στο: <https://digitallibrary.un.org/record/523249?ln=en>, [Πρόσβαση 13/8/2022].

United Nations (2015). Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015, Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, Διαθέσιμο στο: <https://sdgs.un.org/2030agenda>, [Πρόσβαση 13/8/2022].

United Nations (2017). Resolution adopted by the General Assembly on 6 July 2017, Work of the Statistical Commission pertaining to the 2030 Agenda for Sustainable Development, Διαθέσιμο στο: https://ggim.un.org/documents/a_res_71_313.pdf, [Πρόσβαση 12/8/2022].

United Nations (2017). Resolution adopted by the General Assembly on 6 July 2017, Work of the Statistical Commission pertaining to the 2030 Agenda for Sustainable Development, Διαθέσιμο στο: https://ggim.un.org/documents/a_res_71_313.pdf, [Πρόσβαση 19/8/2022].

United Nations Environment Programme (UNEP) (2021). [Making Peace With Nature](https://www.unep.org/resources/making-peace-nature), Διαθέσιμο στο: <https://www.unep.org/resources/making-peace-nature>, [Πρόσβαση 18/8/2022].